

Hyvinvointivaltio taloudellisena strategiana

- Miten hyvinvointivaltiot tukevat taloutta?

Olivia Välimäki
pro gradu -tutkielma
Turun Yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalipolitiikka
15.6.2022

*Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun
alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä*

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

OLIVIA VÄLIMÄKI: Hyvinvointivaltio taloudellisena strategiana – miten hyvinvointivaltiot tukevat taloutta?

Pro gradu –tutkielma 76 S., 4 liites.

Sosiaalipolitiikka

Kesäkuu 2022

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan valtioiden välisiä eroja hyvinvointivaltion muodoissa sekä kansantalouden tasossa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten markkinoita sääntelevä hyvinvointivaltio on yhteydessä valtion taloudelliseen suorituskyykyyn. Tutkimuksen tarkoituksena on löytää erilaisia strategioita ja reittejä, joilla hyvinvointivaltiot voivat saavuttaa taloudellista menestystä. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu hyvinvointivaltion käsitteestä, markkinahäiriöteoriasta sekä siitä, miten hyvinvointivaltio on pyrkinyt ja pyrkii vaikuttamaan markkinoiden häiriötiloihin.

Tutkimus on vertaileva tutkimus 38 OECD maan välillä. Tutkimuksessa tarkastellaan kahdeksan muuttujan yhteyttä kansantalouden tasoon. Sitä tarkastellaan valtion asukasmäärään suhteudutun, ostovoimakorjatun bruttokansantuotteen avulla. Hyvinvointivaltion strategiaa tutkitaan hyödyntäen kansainvälisen valuuttarahaston (International Monetary Fund, IMF) julkisen velan tilastoa, OECD:n keräämiä aineistoja sosiaalimenoista, tuloeroista ja tutkimus- ja kehittämisinvestoinneista, Transparency Internationalin korruptoituneisuusindeksiä sekä Fraser Instituutin yritysten- ja työmarkkinoidenvapauden indeksejä. Aineistojen muuttujat ovat vuosilta 2014–2020. Muuttujien valinnan kriteerinä on käytetty niiden kykyä kuvata valtioiden sosiaaliturvajärjestelmää, yhteiskunnan jäykkyyttä sekä yritysten valtaa markkinoilla. Tutkimuskysymyksiin on haettu vastauksia lineaarisella regressioanalyysillä sekä klusterianalyysillä.

Tutkimuksessa havaitaan seitsemän eri hyvinvointivaltion talouskasvun strategiaa. Näistä seitsemästä korostuu kaksi erilaista reittiä, joiden avulla voidaan saavuttaa hyvin samankaltaiset ja muita reittejä korkeammat bruttokansantuotteen tasot: uusliberalistinen reitti ja sosiaalisten investointien reitti. Uusliberalistinen reitti on saavuttanut taloustasonsa purkamalla työmarkkinoiden ja yritysten sääntelyjä. Sosiaalisten investointien reitti on taas panostanut sosiaaliturvajärjestelmään sekä työmarkkinoiden sääntelyyn, mutta on jättänyt yritysten sääntelyn suhteellisen vapaaksi. Vaikka nämä kummatkin ovat onnistuneet tuottamaan suhteellisesti samantasoista taloudellista menestystä, sosiaalisten investointien reitti on pystynyt tämän lisäksi tuottamaan tasa-arvoisemman yhteiskunnan. Näiden reittien rinnalla on havaittavissa myös uusia strategioita, joiden tulevaisuuden suunta näyttää lupaavalta. Aihe kuitenkin vaatii lisätutkimuksia tulevaisuudessa.

Avainsanat: hyvinvointivaltio, markkinat, markkinahäiriöt, taloustaso

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Hyvinvointivaltio	5
2.1 Hyvinvointivaltion käsite.....	5
2.2 Erilaiset hyvinvointivaltiot.....	7
3. Markkinat	11
3.1 Markkinahäiriöt.....	11
3.2 Markkinahäiriöihin puuttuminen.....	13
3.3 Sääntelyn epäonnistuminen	15
4. Hyvinvointivaltio ja markkinat	18
4.1 Sääntelypolitiikan globaalit trendit.....	18
4.2 Hyvinvointivaltion kiistelty rooli talouden kasvulle	20
4.3 Hyvinvointivaltiot ja markkinat nyt.....	23
5. Tutkimusasetelma	28
5.1 Tutkimuskysymys	28
5.2 Aineisto	31
5.2.1 Selitettävä muuttuja	32
5.2.2 Selittävät muuttajat	33
6. Hyvinvointivaltio ja kansantaloudellinen suorituskyky	41
6.1 Sosiaalipanostukset ja kansantalouden taso	41
6.2 Yhteiskunnan jäykkyys ja kansantalouden taso.....	44
6.3 Yritysten vapaus ja kansantalouden taso	48
7. Talouskasvun eriävät strategiat	51
7.1 Regiimien maaprofiilit.....	51
7.2 Uudet talouskasvun strategiat.....	52
8. Johtopäätökset	58
9. Pohdintaa	63
Kirjallisuus	66
Liitteet	77

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1 OECD-maiden jakautuminen hyvinvointivaltioregiimeihin.....	31
Taulukko 2 Selittävien muuttujien yhteys BKT PPP per capita (USD), vakiotermi, selitysaste ja luottamusväli.....	41
Taulukko 3 Klustereiden bruttokansantuote PPP per capita (USD) vuonna 2019 keskiarvot	56
Taulukko 4 Teoriapohjainen regiimi-luokittelu ja klusterianalyysin maaluokittelu.....	57
Liitetaulukko 1 Selittävien muuttujien arvot maittain vuonna 2014–2019 OECD maissa	77
Liitetaulukko 2 Maiden gini-kertoimen arvojen täsmennetyt vuodet	79
Liitetaulukko 3 Selittävien muuttujien korrelaatiokertoimet bruttokansantuotteeseen.....	79
Liitetaulukko 4 Klusterien klusterikeskustat ja muut tilastoarvot.....	80

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1 Bruttokansantuotteen tasot vuonna 2019 OECD-maissa regiimeittäin	33
Kuvio 2 Julkiset bruttososiaalimenot PPP per capita USD vuonna 2016 OECD-maissa regiimeittäin	34
Kuvio 3 Gini-kerroin (2014–2018) OECD-maissa regiimeittäin.....	35
Kuvio 4 Tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit PPP per capita USD vuonna 2017 OECD-maissa regiimeittäin	36
Kuvio 5 Korruptioindeksi vuonna 2020 OECD-maissa regiimeittäin	37
Kuvio 6 Julkinen velka %-osuutena bruttokansantuotteesta vuonna 2019 OECD-maissa regiimeittäin	38
Kuvio 7 Yritysten vapaus -indeksi vuonna 2019 OECD-maissa regiimeittäin.....	39
Kuvio 8 Työmarkkinoiden vapaus -indeksi vuonna 2019 OECD maissa regiimeittäin	40
Kuvio 9 Julkisten bruttososiaalimenojen PPP per capita (USD) vuonna 2016 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa	42
Kuvio 10 Gini-kertoimen (2014–2018) yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa	43
Kuvio 11 Korruptioindeksin (2020) yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa	44
Kuvio 12 Julkisen velan %-osuutena bruttokansantuotteesta vuonna 2019 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa	45
Kuvio 13 Tutkimus- ja kehittämisinvestointien PPP per capita (USD) vuonna 2017 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa	46
Kuvio 14 Yritysten vapauden -indeksin vuonna 2019 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa	48
Kuvio 15 Työmarkkinoiden vapauden -indeksin vuonna 2019 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa.....	49
Kuvio 16 Klusterianalyysin maaprofiilit.....	53
kuvio 17 Bruttokansantuote PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa klustereittain.....	56

1. Johdanto

Hyvinvointivaltiot ovat syntyneet suojaamaan kansalaisten hyvinvointia sekä suojelemaan heitä sosiaalisilta riskeiltä (Castles, Leibfried, Lewis, Obinger & Pierson 2010). Maailma on kuitenkin muuttunut paljon hyvinvointivaltioiden syntyajoista. Yksi suurimpia muutoksia on ollut kansanvaltojen markkinajärjestelmien kietoutuminen yhteen globalisaation, digitalisaation ja erilaisten markkinayhteistyöliittoutumien myötä. Nämä muutokset ovat myös muokanneet kansalaisiin kohdistuvia sosiaalisia riskejä. Yhteen kietoutuminen on muun muassa nähty vaikuttaneen matalapalkkaisten palvelualojen syntyyn sekä matalan taitotason teollisuusalojen työpaikkojen häviämiseen (Genschel 2004.)

Etenkin erilaiset globaalit kriisit, taantumet ja lamat ovat merkittävästi ohjanneet suoritettavaa politiikkaa sekä muuttaneet sen suuntaa. 1930-luvun lama vavisutti poliittisia päättäjiä lisäämään valtion roolia, ei vain kansalaisten hyvinvoinnin takaajana, mutta myös markkinoiden sääntelijänä. Kasvavan kilpailun ja kiihtyvästi globalisoituvassa maailmassa talouskasvusta tuli kuitenkin yhä tärkeämpi arvo valtioille, jonka vuoksi valtion roolia markkinoiden sääntelijänä alettiin keventämään 1980-luvulta lähtien (Hemerijck 2012, 52–54.) Tämä muutti radikaalisti ympäristöä, jossa hyvinvointivaltiot toimivat. 1930-luvulla opitut arvot valtion vahvasta roolista kääntyivät pääläelleen, ja hyvinvointivaltioita alettiin sen sijaan syyttämään hitaasta talouskasvusta.

Modernit markkinat luovat hyvinvointivaltioille haasteita, sillä valtioiden on vastattava niiden aiheuttamaan jatkuvaan muutokseen. Tähän muutokseen usein liittyy tehokkuuden lisääntyminen, sillä teknologiat kehittyvät ja uusia innovaatioita tulee markkinoille. Tämä lisää valtion talouskasvua (Rodrik 2008, 159.) Markkinoiden vapautuessa ja näin niiden epävarmuuden lisääntyessä sosiaalisista tuista tulee yhä tärkeämpiä. Toisaalta verojen avulla toteutettujen palveluiden tuottamisesta tulee yhä vaikeampaa, sillä valtioiden välinen verokilpailu tekee verotuksesta yhä haastavampaa (Genschel 2004.)

Kysymykset hyvinvointivaltioiden roolista talouden kasvattajina ovat jääneet kellumaan tutkijoiden välisissä keskusteluissa. Aihe on hyvin kiistelty ja argumentteja on sekä hyvinvointivaltioiden puolesta että vastaan. Hyvinvointivaltioita on syytetty esimerkiksi talouskasvun häiritsemisestä, koska ne eivät kannusta yksilöitä kehittämään omaa osaamistaan, sillä tukia saavat usein myös ne yksilöt, jotka eivät niitä tarvitsisi (Hayek 1945). Vastakohtaisen näkemyksen mukaan taas hyvinvointivaltiot tukevat taloutta, koska ne edistävät

meritokraattisemman ja tasa-arvoisemman yhteiskunnan syntyä (Myrdal 1968). Näin kaikille yksilöille annetaan mahdollisuus maksimoida heidän oma potentiaalinsa, huolimatta heidän etnisyydestään, vanhempiensa sosioekonomisesta asemasta tai taloudellisesta tilanteesta.

Ajantasaisen sosiaaliturvajärjestelmän avulla kansalaisten kohtaamia riskejä on mahdollista lieventää ja luoda sosiaalista vakautta yhteiskuntaan (Rodrik 2008, 159–160.) Kaikissa kehittyneissä valtioissa onkin jonkinasteinen sosiaalipoliittinen järjestelmä. Tutkijoiden välillä vallitsee kuitenkin erimielisyyttä siitä, miten laaja hyvinvointivaltion tulisi olla (ks. esim. Lindbeck 1994; Korpi 1985; Okun 1975). Tämän tutkimuksen pyrkimyksenä onkin löytää vastauksia siihen, onko löydettävissä ihanteellinen hyvinvointivaltioiden laajuus, joka tukee parhaiten valtion taloudellista menestystä.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on, etteivät vastaukset hyvinvointivaltion roolista ole mustavalkoisia; hyvinvointivaltio ei ole automaattisesti hyvä tai huono asia talouden kehitykselle. Hyvinvointivaltion rooliin taloudessa vaikuttaa yhteiskunnan demografiset, sosiaaliset ja institutionaaliset rakenteet. Markkinat sekä yhteiskunnan instituutiot ja rakenteet vaikuttavat toinen toisiinsa ja myös muokkaavat ja sopeuttavat toisiaan (Acemoglu, Johnson & Robinson 2005.) Tämä johtaa siihen, että hyvinvointivaltiot omaksuvat hyvin erilaisia tapoja ja kokonaisuuksia vastata markkinoiden asettamiin haasteisiin. Hyvinvointivaltioiden erilaistuminen ja mukautuminen ympäröivään maailmaan on jatkuvaa ja tämän vuoksi myös hyvinvointivaltioiden tutkimisen on oltava samankaltaisesti jatkuvaa.

Vaikka talouskasvu on yhteiskunnassa tavoiteltava asia, se ei aina lisää kansalaisten hyvinvointia. Talouden kasvaessa ja yhteiskunnan kehittyessä osa hyötyy talouskasvun hedelmistä toisia enemmän. Esimerkiksi vanhanaikaisilla teollisuusaloilla työpaikkojen korvaaminen koneilla voi lisätä työttömyyttä, mutta toisaalta kasvattaa omistajien saamaa tuottoa valmistuksen tehostuessa. Tämä voi aiheuttaa sosiaalisia konflikteja yhteiskunnan sisällä ja lisätä eriarvoisuutta. Toisaalta on tärkeää valtion taloudellisen kilpailukyvyn kannalta, että yhteiskunta jatkuvasti mukautuu ja kehittyy (Acemoglu 2009, 10) Jonkinasteiset sosiaaliset konfliktit ja markkinoiden luoma epävarmuus kansalaisille on näin pakko hyväksyä, jotta valtio säilyttää kilpailukykyä globaaleilla markkinoilla. Valtiot ovat kuitenkin tehneet hyvin erilaisia päätöksiä, miten paljon epävarmuutta yhteiskunnassa sallitaan. Jotkut valtiot, kuten useat anglosaksiset hyvinvointivaltiot, ovat hyväksyneet hyvinkin suuren turvattomuuden ja tuloerojen olemassaolon. Pohjoismaiset hyvinvointivaltiot ovat taas

pyrkineet mahdollisimman suureen tulojen tasaukseen. Näiden erilaisten valintojen kohdalla onkin aiheellista pohtia, kuinka paljon epätasa-arvoisuutta yhteiskunnassa voidaan sallia.

Maailmanlaajuisesti 2000- luku on ollut hyvin turvatonta aikaa. Muun muassa finanssikriisin jälkishokit, koronapandemia, Ukrainan ja Venäjän välinen sota sekä kasvava inflaatio ovat hankaloittaneet valtioiden taloutta entisestään. Tämä lisää valtioille painetta lisätä talouden tehokkuutta sekä löytää uusia taloudellisen menestyksen keinoja. Ajan saatossa useat valtiot ovat pyrkineet löytämään julkisen budjetin säästökeinoja leikkaamalla sosiaalipalveluita. Sosiaalipoliittisten palveluiden vaikutus taloudelle on kuitenkin monimutkainen ja usein se vaikuttaa talouteen epäsuorasti ja välillisesti. Tämä tarkoittaa, että palvelun taloudelliset vaikutukset näkyvät usein vasta pitkän ajan kuluttua sekä vain systemaattisen tarkastelun avulla. Sosiaalipalveluiden leikkaukset voivat näin osoittautua valtioille kalliimmiksi pitkällä aikavälillä (Freeman 1995). Paineet talouden kestävydestä ja mahdollisista leikkauksista herättävät uudelleen vanhat kysymykset hyvinvointivaltion roolista taloudelle; miten hyvinvointivaltio vaikuttaa talouden kehitykseen? Lisäävätkö hyvinvointivaltiot taloudellista ahdinkoa vai helpottavatko ne sitä? Onko erotettavissa eri tukien kokonaisuuksia, jotka edistävät paremmin taloutta kuin toiset?

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan hyvinvointivaltiollisten toimenpiteiden vaikutusta valtion talouteen. Aluksi tarkastellaan hyvinvointivaltion käsitettä sekä erityyppisiä tapoja järjestää sosiaalipoliittisia ohjelmia. Tämän jälkeen syvennytään syihin, miksi markkinat eivät toimi tehokkaasti ilman valtioiden väliintuloa sekä miten hyvinvointivaltiot puuttuvat markkinahäiriöihin. Teoriaosion lopuksi käydään läpi globaalit trendit hyvinvointivaltioiden laajuudessa ja kannatuksessa. Empiirisessä osiossa tarkastellaan hyvinvointivaltioiden laajuutta kuvaavien mittareiden yhteyttä valtion taloudelliseen menestykseen. Lisäksi empiirisessä osiossa pyritään tunnistamaan strategioita, joilla hyvinvointivaltiot ovat saavuttaneet korkeammat kansantalouden tasot sekä löytämään ne muuttujat, jotka ovat merkityksellisimpiä talouskasvulle.

Hyvinvointivaltioiden kokonaisuuksia on tutkittu aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa paljon. Myös hyvinvointivaltioiden merkityksestä taloudelle on kiistelty ja keskusteltu runsaasti. Vertailevaa ja sosiaalipoliittista tutkimusta hyvinvointivaltioista taloudellisena strategiana on kuitenkin suhteellisen vähän. Olemassa oleva tutkimus on myös suurilta osin taloustieteellistä, jolloin sen ulkopuolelle on jäänyt paljon niitä tekijöitä, jotka lisäävät kansalaisten hyvinvointia ja näin epäsuorasti myös lisäävät talouden tehokkuutta. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa

halutaan tarkemmin syventyä erilaisten hyvinvointivaltiomallien taloudellisiin ja sosiaalipoliittisiin lopputulemiin.

2. Hyvinvointivaltio

Kaikki kehittyneet valtiot järjestävät kansalaisilleen jonkinlaisia järjestelmiä ja palveluita hyvinvoinnin turvaamiseksi. Erilaisten hyvinvointia edistävien keinojen kirjo on laaja ja sitäkin laajempi on käytettyjen menetelmien yhdistelmät. On myös suuria eroavaisuuksia siinä, miten eri menetelmät onnistuvat tavoitteessaan, eli tuottaa hyvinvointia kansalaisille. Tämän vuoksi tarkka hyvinvointivaltion määrittäminen on haastavaa, koska erilaisia hyvinvointivaltiomuotteja on paljon (Kuhlmann & Blum 2020, 13). Julkisen vallan toimien lisäksi perheillä, yksityisellä sektorilla ja muilla toimijoilla on erilaisia rooleja hyvinvoinnin ja turvan suojaajina. Eri valtioilla on hyvin erilaisia tapoja järjestää näiden toimijoiden keskinäiset roolit ja valtasuhteet hyvinvoinnin tuottajana (Castles ym. 2010.)

2.1 Hyvinvointivaltion käsite

Hyvinvointivalttiolla tarkoitetaan, että valtiolla on vastuu turvata kansalaisten hyvinvoinnin perusvaatimukset (Esping-Andersen 1990, 18–19). Valtio pyrkii turvaamaan tämän sosiaaliturvajärjestelmänsä avulla, eli jakamallaan etuuksilla, tuottamallaan palveluilla sekä tulojen uudelleenjaolla. Näillä toimilla pyritään suojelemaan kansalaisia sosiaalisilta riskeiltä, kuten työttömyydeltä, vanhuudelta ja sairaudelta sekä turvaamaan kansalaisten toimeentulo ja hyvinvointi (Julkunen 2017, 31; Stiglitz 2000, 76–77, 86–90.) Valtio voi tasoittaa tuloja rikkailta köyhille tai tasata yksilön tuloja hänen elinkaarensa aikana, esimerkiksi ottamalla työikäisen yksilön palkasta osan säästöön hänen eläkepäiviensä varalle (Barr 2001, 1–5).

Hyvinvointivaltion käsitteen ymmärtämiseksi on syytä tarkastella, mikä hyvinvointivaltion tehtävä on ja mitkä asiat ovat ohjanneet sen syntyä ja kehitystä. Historiassa hyvinvointivaltion synnylle ja laajentumiselle on esitetty erilaisia selitysmalleja, joista kolme on saanut merkittävää kannatusta (Pierson 1996). Funktionaalisen selitysmallin mukaan hyvinvointivaltio syntyi vastauksena talouskasvulle, demografisille muutoksille sekä kasvaville sosiaalisille tarpeille. Taloudellinen kehitys mahdollisti yksilöiden vakuuttamisen valtion toimesta erilaisten riskien, kuten työkyvyttömyyden ja vanhuuden varalta. Demografiset muutokset, kuten syntyvyyden lasku sekä väestön ikärakenteen vanheneminen lisäsivät kysyntää sekä vaatimustasoa sosiaaliturvajärjestelmälle ja näin laajensivat hyvinvointivaltiota (Wilensky 1975, 15–49.) Funktionaalinen selitystapa selittää hyvinvointivaltioiden erot rikkaiden ja köyhien maiden välillä, mutta se ei kuitenkaan pysty selittämään rikkaiden valtioiden välisiä eroja (Pierson 1996). Toisen selitystavan, valtaresurssiteorian mukaan yhteiskunnan poliittiset puolueet perustuvat luokkarakenteeseen

ja näin ne ilmentävät yhteiskunnan luokkarakenteen intressejä. Valtaresurssien määrä on vaikuttanut siihen, mitkä turvan muodot on nähty tärkeiksi ja millaiseksi hyvinvointivaltio on muovautunut. Näin valtion luokkarakenne on merkittävästi vaikuttanut hyvinvointivaltion rooliin ja tukien muotoon. Hyvinvointivaltio on syntynyt vastauksena eri ryhmien sosiaalisille tarpeille (Korpi 1983, 14–25; Hiilamo, Kangas & Niemelä 2014.) Vaikka valtaresurssiteoria selittää maiden välisiä eroja, se ei selitä miksi monet valtiot ovat ryhtyneet karsimaan sosiaalipoliittisia etuuksia myöhemmin (Pierson 1996). Institutionaalisen selitystavan mukaan maiden väliset erot selittyvät niiden institutionaalisia eroja vertailemalla. Maat, joissa vahvat ja kehittyneet instituutiot luovat eheän kokonaisuuden, tarjoavat hedelmällisemmän alustan rakentaa hyvinvointivaltiota (Scopol 1992 1–60.) Institutionaalisen selitystavan avulla on pystytty selittämään hyvinvointivaltioiden välisiä eroja sekä myöhemmin tapahtuneita leikkauksia (Hiilamo ym. 2014).

Näiden kolmen selitystavan lisäksi hyvinvointivaltion syntyä voidaan selittää myös markkinalähtöisesti. Monet hyvinvointivaltion tehtävistä ja palveluista tukevat valtion talouskasvua. Sosiaalietuudet ja -palvelut lisäävät kansalaisten luottamusta tulevaan sekä turvaavat riskin sattuessa kansalaisten kulutuksen ylläpidon. Lisäksi sosiaalipoliittiset toimet vähentävät markkinoilla toimivien epäluottamusta (Hiilamo ym. 2013), mikä tekee markkinoiden toiminnasta sujuvampaa ja näin nopeuttaa talouskasvua (Johnson, McMillan, & Woodruff 2002). Markkinoiden riskipitoisuus luo ristiriitoja markkinoiden vaatimusten sekä kansalaisten turvan välille. Näihin ristiriitoihin voidaan kuitenkin vaikuttaa sosiaalipoliittikalla. Sosiaalipoliittiset palvelut ja etuudet ovat usein luonteeltaan dekommodifioivia, eli ne vähentävät yksilön riippuvaisuutta markkinoista (Esping-Andersen 1990, 21–22.)

Markkinoiden ja yksilöiden vaatimusten välisiä ristiriitaisuuksia syntyy esimerkiksi silloin, kun on kyse tietojen ja taitojen karttamisesta. Markkinoilla toimivat yritykset haluavat työntekijöikseen henkilöitä, joilla on hyvät ennakkotiedot ja laadukkaat taidot (Estevez-Abe, Iversen & Sockice 2001). Useat yritykset ovat riippuvaisia siitä, että työntekijät investoivat hyvinkin tarkkojen taitojen ja tietojen kehittämiseen, jotka liittyvät tiukasti rajattuun alaan. Nämä tiedot eivät usein ole helposti siirrettävissä alalta toiselle. Tarkkojen ja yksityiskohtaisten taitojen kehittämiseen liittyy riski, että niistä tulee käyttökelvottomia esimerkiksi teknologisen kehityksen tai yksilön irtisanomisen myötä. Samanlaista riskiä ei ole, jos yksilö kehittää hyvin laajoja, helposti alalta toiselle siirrettäviä tietoja. Työntekijän kannalta on siis pienempi riski joutua työttömäksi, jos hän omaa laajat perustaidot, kuin jos hän taitaa perusteellisesti jonkin suppean aihepiirin tai taidon. Julkisen vallan puuttuessa tähän riskiin, kansalaiset ovat

halukkaampia kehittämään tarkkapiirteisempiä taitoja, jotka hyödyttävät markkinoita mutta samalla, jos tästä taidosta tulee hyödytön, heidän toimeentulonsa on turvattu (Iversen 2005, 184–187.) Näin ollen hyvinvointivaltio tukee yksilöiden erikoistumista ja nostaa yhteisön erikoisosaamisen kautta hyvinvointivaltion kilpailukykyä.

Sosiaalisilta riskeiltä suojaaminen tai jonkinasteinen vakuuttaminen on siis yhteiskunnan tehokkaan toimimisen kannalta elintärkeää. Valtiolla on tähän paremmat edellytykset kuin yksityisillä yrityksillä. Tämä johtuu siitä, että valtio voi käyttää pakkovaltaa vakuuttamaan kaikki kansalaiset. Näin kaikki ovat vakuutettuja, eikä vähempiriskiset kansalaiset voi poistua vakuutuksen piiristä. Tällöin välttytään siltä, että vakuutuksen ottaisivat ainoastaan kansalaiset, joille riskin todennäköisyys tapahtua on suuri, esimerkiksi joutua työttömäksi. Tällöin moni vakuutuksen ottajista nostaisi etuutta, vakuutusmaksut olisivat todennäköisesti hyvin korkeat ja vakuutusyhtiön saama korvaus olisi mitätön tai jopa tappiollinen. Tällöin vakuutuksen myöntäminen ei ole kannattavaa vakuutusyhtiöille, eikä ilman julkista vakuutusjärjestelmää näitä vakuutuksia todennäköisesti olisi olemassa (Barr 2001, 24, 36–57; Heath 2014, 4, 87.)

Markkinoiden luomia epävarmuuksia kutsutaan myös markkinahäiriöiksi, joita käsitellään syvällisemmin kappaleessa kolme. Markkinahäiriöiden olemassaolon on esitetty luovan perustan myös hyvinvointivaltion olemassaololle (Heath 2014, 3). Markkinoiden epävarmuudesta johtuen on syntynyt useita sosiaalisia instituutioita, joiden tarkoitus on suojata yksilöitä riskeiltä (Arrow 1963, 967), mutta nämä instituutiot eivät silti kaikki välttämättä ole teknisesti sosiaalivakuutuksia, vaikka niiden päämäärä onkin samankaltainen (Barr 2001, 23). Tämän vuoksi hyvinvointivaltioksi voidaan nähdä myös laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin kaikki ne toimet, joilla pyritään turvaamaan kansalaisten hyvinvointi ja toimeentulo, ei vain sosiaaliturvajärjestelmä. Hyvinvointivaltiot tasoittavat kapitalismin aiheuttamia epävarmuuksia sekä korjaavat markkinahäiriöitä sääntelemällä markkinoita sekä uudelleenjakamalla markkinoilla syntyviä tuotoksia. Hyvinvointivaltio voidaan siis mieltää julkisen sekä yksityisen talouden säänteleväksi instituutionaaliseksi kokonaisuudeksi (Hemerijck 2012, 27–28; Hiilamo ym. 2014, 195–196.)

2.2 Erilaiset hyvinvointivaltiot

Hyvinvointivaltiot voidaan jakaa regiimeihin eli malliesimerkkeihin käsitteen laajuuden sekä maiden erilaisuuden vuoksi. Yhteistä näille hyvinvointivaltioiden eri muodoille on se, että niillä on jonkinlainen systemaattinen tavoite lisätä kansalaisten hyvinvointia instituutioiden,

sääntöjen ja politiikan avulla (Gough & Wood 2004, 5; Julkunen 2017, 45–47). Regiimit eroavat toisistaan siten, miten ne pyrkivät tuottamaan sosiaalista turvaa (Esping-Andersen 1990, 58). Regiimit ovat instituutionaalisia yhdistelmiä markkinoista, julkisen vallan toimista, perheen roolista sekä muiden toimijoiden kokonaisuuksista, jotka tuottavat hyvinvointia. Regiimit usein uusintavat ja vahvistavat itse itseään syntyneiden rakenteiden ja instituutioiden avulla (Gough 2004, 22–23.) Näiden toimintatapojen lujittuminen luo polkuriippuvaisuuksia. Tämä tarkoittaa, että yhteiskuntaa on vaikea muuttaa sen jälkeen, kun tietyt toimintatavat ovat lukkiutuneet (Tirronen 2011, 30–31). Uusien toimintatapojen läpituuleminen on haastavaa tällöin, vaikka ne olisivatkin tehokkaampia ja parempia kuin jo käytössä olevat järjestelmät (Rogers 2003, 11). Polun syntyminen voi olla sattumaa tai suunniteltua, mutta se vaikuttaa suuresti maan myöhempään kehitykseen (Tirronen 2011, 31). Polkuriippuvuudet saattavat kuitenkin laueta etenkin erilaisten yhteiskunnallisten kriisien ja murrosten aikana (Tirronen 2011, 26; Cough 2004, 22–23).

Yksi kuuluisimmista regiimi-luokitteluista on Esping-Andersenin (1990) luokittelu liberaalista, korporatistisesta sekä sosiaalidemokraattisesta regiimistä. Esping-Andersenin luokittelu on pitkälti päällekkäinen Titmuksen residuaalisen, suoritusperustaisen ja institutionaalisen regiimin luokittelun kanssa (Hiilamo ym. 2014, 204). Liberaaliin ja tätä vastaavaan residuaaliseen regiimiin kuuluvat muun muassa Yhdysvallat, Kanada sekä Australia. Näille maille on tyypillistä etujen tarveharkintaisuus, niiden matalat tasot sekä tuen viimesijaisuus. Etujen matalan tason vuoksi yksityiset vakuutukset ovat yhteiskunnassa keskeisessä roolissa (Esping-Andersen 1990, 26–27; Hiilamo ym. 2014, 204–205.) Liberaalin regiimin maat ovat edelleen riippuvaisia markkinoista, koska tukien taso on hyvin matala ja tukien saaminen koetaan yksilöä stigmatisoivaksi (Esping-Andersen 1990, 26). Tässä tutkimuksessa liberaalin regiimin maista käytetään nimitystä ”anglosaksinen regiimi”.

Korporatistiseen ja Titmuksen vastaavaan suoritusperusteiseen regiimiin kuuluvat muun muassa Ranska ja Saksa. Tässä mallissa toimeentuloetuudet ovat pitkälti sidottuja yksilön työmarkkina-asemaan pakollisten ja lakisääteisten sosiaalivakuutusten kautta. Yksityiset lisävakuudet ovat marginaalisessa asemassa. Kirkko ja uskonto ovat olleet vahvasti läsnä tukijärjestelmän synnyssä, joka näkyy siinä, että regiimi kannustaa perinteiseen perhemalliin, jossa mies on perheen elättäjä ja tukien saaja, kun taas vaimo tai äiti jää tukien ulkopuolelle. Tämän vuoksi esimerkiksi äitien työllistymistä tukeva lasten päivähoitojärjestelmä on jäänyt jälkeen yhteiskunnan kehityksestä (Esping-Andersen 1990, 27–29; Hiilamo ym. 2014, 204–205.)

Sosiaalidemokraattinen ja Titmuksen institutionaalinen regiimi on näistä luokitteluista huomattavasti pienikokoisin. Siihen kuuluvat muun muassa Suomi, Ruotsi ja Norja. Tälle regiimille on ominaista laajat universaalit etuudet. Sosiaalipolitiikalla pyritään sekä auttamaan huono-osaisimpia väestöryhmiä että tasoittamaan yhteiskunnan eriarvoisuutta. Toisin kuin korporatistinen ja liberaali regiimi, sosiaalidemokraattinen regiimi on asettanut tavoitteekseen korkeimman mahdollisen tasa-arvon eikä tyydy vain välttämättömien tarpeiden tyydytykseen kuten sen sisar-regiimit (Esping-Andersen 1990, 27–29; Hiilamo ym. 2014, 204–205.) Tässä tutkimuksessa sosiaalidemokraattisesta regiimistä käytetään nimitystä ”pohjoismainen regiimi”.

Esping-Andersenin regiimijaottelu on saanut kritiikkiä muun muassa siitä, että se on liian suppea eivätkä kaikki maat asetu hyvin mihinkään näistä kolmesta mallista (Fenger 2007). Deacon (1993) on ehdottanut, että malliin lisättäisiin post-kommunistinen regiimi, johon kuuluisi entisen Neuvostoliiton vallan alaisia maita Keski- ja Itä-Euroopasta. Kommunistisen vallan aikaisen ajanjakson on nähty aiheuttaneen sellaisia palveluiden polkuriippuvuuksia näihin maihin, että ne muodostavat oman hyvinvointivaltiotyyppinsä (Fenger 2007.) Neuvostoliiton hajotessa, monet Keski- ja Itä-Euroopan maista kärsivät korkeasta inflaatiosta, työttömyydestä ja köyhyydestä. Tällöin näissä maissa tuli kiire vastata sosiaalisen suojelun tarpeisiin ja syntyi suhteellisen monimutkaisia työttömyys-, työkyvyttömyys-, sairaus- ja varhaiseläkejärjestelmiä. Kun tilanne tasaantui 1990-luvun jälkipuoliskolla, useat Keski- ja Itä-Euroopan maat ryhtyivät uudistamaan sosiaaliturvajärjestelmäänsä vastaamaan markkinatalouden luomiin uusiin haasteisiin sekä sopeutumaan nouseviin hintoihin (Fultz 2002.)

Esping-Andersenin luokitteluun on myös ehdotettu erotettavan eteläeurooppalainen regiimi omaksi mallikseen (Arts & Gelissen 2002; Ferrera 1996; Bonoli 1997). Eteläeurooppalainen regiimi on usein jäänyt historiassa joko huomioimatta regiimi-typologioissa tai siihen kuuluvat maat on luokiteltu olevan kehittyviä konservatiivisen regiimin maita (Arts & Gelissen 2002). Nämä maat ovat kuitenkin hedelmällisempää nähdä omaksi ryhmäkseen niiden ainutlaatuisten ominaisuuksien vuoksi. Niiden etuusjärjestelmät ovat hyvin hajanaisesti rakennettuja, joissa osa etuuksista on anteliaita ja osa taas erittäin matalia. Kuitenkin kaiken kaikkiaan valtion väliintulo kansalaisten hyvinvointiin on hyvin vähäistä verrattaessa muihin regiimeihin. Samoin kuin korporatistisessa regiimissä, myös eteläeurooppalaisessa mallissa perhe on hyvin tärkeä sosiaalisen tuen kannalta (Ferrera 1996; Arts & Gelissen 2002.)

Koska Esping-Andersenin typologia keskittyy kehittyneisiin länsimaihin, luonnollisesti sen ulkopuolelle jäävät aasialaiset maat. Hyvinvointivaltioita tarkastellessa on ehdotettu, että etenkin Itä-Aasian maat huomioitaisiin hyvinvointivaltiotutkimuksessa ja niille luotaisiin oma, konfutselainen regiimi (Kwon 1997; Fenger 2007; Ku & Jones-Finer 2007). Näitä maita yhdistävät matalat sosiaalipanostukset, koulutuksen arvostus taloudellisen kasvun tuottajana ja että sosiaaliturva kohdennetaan vain kaikista köyhimmille (Gough 2004 11–12). Konfutselaisella regiimillä ja konservatiivisella regiimillä on paljon samankaltaisuuksia keskenään. Molemmissa malleissa on periaatteena, että tuet kuuluvat vain köyhimmille ja sosiaalivakuutukset ovat pakollisia. Lisäksi perheellä on vahva rooli sosiaalisen turvan takaajana, vaikka kuitenkin konfutselaisessa regiimissä perheen merkitys korostuu verrattuna konservatiiviseen regiimiin. On myös huomioitavaa, että sosiaaliturvan synnyn syyt näissä regiimeissä eroavat huomattavasti toisistaan. Konservatiivisessa regiimissä sosiaalipalvelut syntyivät työntekijöiden painostuksesta. Poliittinen valta pelkäsi kansan kapinoita ja vastasi sosiaaliseen paineeseen luomalla työturvajärjestelmiä. Konfutselaisessa regiimissä ei ollut vastaavaa kansan painostusta, vaan päätös tukien järjestämisestä tuli julkisen vallan toimesta. Yhteiskuntaluokkien kapinoinnilla ei ollut strategista osaa sosiaaliturvajärjestelmien syntyyn (Kwon 1997; Ku & Jones-Finer 2007).

Esping-Andersenin regiimijaottelu keskittyy kapitalistisiin ja kehittyneisiin valtioihin. Tällöin tarkastelun ulkopuolelle jäävät köyhät ja vielä kehittyvät valtiot. Näitä maita yhdistää köyhyyden lisäksi se, että sosiaaliturvajärjestelmä on ainakin toistaiseksi vielä kypsymätön ja turva puutteellista (Gough 2004, 28–32). Näitä maita ovat esimerkiksi tässä tutkimuksessa Chile ja Kolumbia. Kehittyville maille on myös ominaista protektionismi (Dornbusch 1992), eli valtio käyttää pakkovaltaa rajoittaakseen kansainvälistä kauppaa. Protektionismin tavoitteena on suojella kotimaisia tuottajia ulkomaisia kilpailijoita vastaan. Tämä ilmenee muun muassa asettamalla tulleja, vaatimalla ennakkolupia ulkomaisilta tuottajilta tai asettamalla heille tuotekiintiöitä (Salin 2017, 75–83.) Voimakas protektionismi on osittain aiheuttanut sen, että nämä maat ovat taloudellisesti vielä kehittymättömiä verrattaessa taloudellisesti avoimempiin maihin (Dornbusch 1992). Myös näiden maiden sosiaalipoliittiset panostukset ovat jääneet mataliksi eikä niissä ole saatu käyttöön toimivia sosiaalipoliittisia ohjelmia, jotka ehkäisisivät köyhyyttä, eriarvoisuutta ja lisäisivät inhimillistä pääomaa (Huber & Bogliaccini 2010).

3. Markkinat

Markkinat ovat kaupankäynnin ja vaihdon areena, joka yhdistää eri toimijoita käymään kauppaa keskenään. Kaupankäynti on kuitenkin kehittynyt paljon yksinkertaisesta vaihtokaupasta ja suuri osa nykyisestä kaupankäynnistä on organisaatioiden välistä. Kaupankäynnistä on näin tullut institutionaalista (Simon 1991), joka tarvitsee toimiakseen sääntöjä ja muita niitä tukevia instituutioita. Koska markkinoille osallistuu hyvin erilaisia toimijoita, joilla on erilaisia tavoitteita sekä informaatiota käytettävissään, tulee kaupankäynnin sääntöjen olla järkevästi rakennettuja, jotta ne toimisivat sulavasti (McMillan 1997.) Teoreetikkojen välillä vallitseekin tietynlainen konsensus, että markkinat eivät toimi joustavasti ilman yhteisiä sääntöjä markkinahäiriöiden vuoksi. Mielipiteet kuitenkin vaihtelevat siitä, miten nämä säännöt tulisi järjestää ja miten niitä tulisi vahtia.

3.1 Markkinahäiriöt

Adam Smith esitti jo vuonna 1776 näkymättömän käden teorian, jonka mukaan markkinat toimivat tehokkaimmin, kun ne saavat toimia vapaina ilman minkäänlaista sääntelyä. Hänen mukaansa yksilöt pyrkivät maksimoimaan omaa hyötyään tuottamalla markkinoille kysytyjä tuotteita ja palveluita. Kysynnän ja tarjonnan lakien mukaan voittoa tavoitteleva yrittäjä tuottaa tuotteet tai palvelun, mikäli sille on kysyntää (Stigitz 2000, 55–57.) Toisaalta yrittäjien keskinäistä kilpailua ohjaa kustannustehokkuus – kuka kykenee tuottamaan hintalaatusuhteeltaan kilpailukykyisimmän tuotteen markkinoille. Näin kysyntä ja tarjonta ohjaavat hinnan muodostumista ja tuottajien välinen kilpailu pitää tuotteiden hinnat maltillisina (Stiglitz 2000, 55–57; Salin 2017, 5). Valtion väliintuloa ei tarvita, sillä kysytyt tuotteet tuotetaan, jos yksilöt ovat halukkaita maksamaan siitä hinnan, joka kattaa tuotannon sekä siitä on mahdollista tehdä voittoa. Valtion ei myöskään tarvitse valvoa yrityksiä, sillä tehottomat sekä haluamattomien tuotteiden tuottajat ajetaan pois markkinoilla vallitsevan kilpailun avulla. Moderneissa kehittyneissä talouksissa tavaroiden tuotanto ja jakelu tapahtuukin ensisijaisesti yksityisellä sektorilla, sillä tämä mahdollistaa resurssien tehokkaamman käytön (Stiglitz 2000, 55–57).

Tehokkuudella tarkoitetaan tilaa, jossa yhteiskunnassa kenenkään hyvinvointia ei pystytä lisäämään ilman, että jonkun toisen hyvinvointi kärsii. Tätä kutsutaan tarkemmin pareto-
tehokkaaksi tasapainoksi. Jos taas löytyy keino parantaa jonkin ihmisryhmän hyvinvointia huonontamatta kenenkään toisen, on kyseessä pareto-parannus. Pareto-periaatteessa on kaksi

tärkeää piirrettä, jotka on hyvä huomioida. Ensimmäiseksi, periaate ei huomioi yhteiskunnan eriarvoisuutta – mikäli löytyy pareto-parannus, joka tekee yhteiskunnan rikkaimmista yhä rikkaampia muiden elintason säilyessä samana, on kyseessä silti pareto-parannus. Toiseksi yksilön hyvinvoinnin käsite on subjektiivinen kokemus, eli yksilö itse tietää parhaiten omista haluistaan ja tarpeistaan, ja on siksi paras arvioimaan omaa hyvinvointiaan. Siksi pareto-parannusten objektiivinen arviointi saattaa olla joissain tilanteissa haastavaa (Heath 2014, 29–30, 88; Stiglitz 2000, 57–59).

Yhteiskunnassa on kuitenkin paljon erilaisia esteitä, jonka vuoksi näkymätön käsi ei toimi Adam Smithin kaavailemalla tavalla eikä resurssien tehokas käyttö toteudu. Näitä esteitä kutsutaan markkinahäiriöiksi. Markkinahäiriöt jaetaan tavallisesti kuuteen ryhmään, eli täydellisen kilpailun epäonnistumiseen, julkishyödykkeisiin, ulkoisvaikutuksiin, epätäydellisiin markkinoihin, epätäydelliseen informaatioon sekä muihin makroekonomian häiriöihin kuten työttömyyteen (Stiglitz 2000, 76–85; Heath 2014, 4, 87–88; Stern 2015, 97–100).

Yhteiskunnassa täytyy vallita *täydellinen kilpailutilanne*, jotta markkinat voivat saavuttaa pareto-optimaalisen tilan. Tämä tarkoittaa, että markkinoilla pitää olla riittävästi yrityksiä tai toimijoita, joilla kullakaan ei ole ylivoimaista valtaa markkinoiden hinnoista (Stiglitz, 2000, 77.) Epätäydelliseen kilpailuun voi johtaa monet tekijät, kuten yritysten liian vähäinen määrä tai yksittäisten yritysten suuri valta-asema markkinoilla. Joidenkin hyödykkeiden tuottoa voi vaikeuttaa siihen liittyvät patenttisuojat tai sen tuottamisesta saadut voitot ovat niin vähäiset, että on parempi, että vain yksi firma tuottaa sen koko tuotannon. Kun täydellistä kilpailua ei synny, yksittäiset toimijat voivat saavuttaa monopolistisen aseman, eli olla jonkin tietyn hyödykkeen osalta sen ainoa tuottaja, ja näin hallita sen hinnan määräytymistä (Stiglitz 2000, 77–78; Salin 2017, 39–47.) Monopolistisessa asemassa oleva toimija voi myös estää muiden kilpailijoiden pääsyn kyseisille markkinoille (Salin 2017, 47.) Täydellistä kilpailutilannetta on mahdotonta saavuttaa ilman markkinoiden sääntelyä (Heath 2014, 29–30, 88; Stiglitz 2000, 55–57).

On joitain hyödykkeitä, joita ei tuoteta markkinoilla tai niitä tuotetaan riittämätön määrä. Niiden kuluttaminen ei maksa yksilölle mitään eikä niiden kuluttamista voida estää. Näitä tuotteita kutsutaan *julkishyödykkeiksi*. Perinteinen esimerkki julkishyödykkeestä on majakanvalo. Majakanvalon kustannukset eivät ole riippuvaisia siitä, kuinka moni laiva käyttää sitä hyväkseen. Lisäksi on mahdotonta estää laivoja hyödyntämästä sitä. Yritysten on näin

vaikeaa jollei mahdollonta saada tuotteesta voittoja, minkä vuoksi näiden hyödykkeiden tuottaminen usein lankeaa valtioille. Yritykset voivat myös tuottaa jotain, mikä vaikuttaa negatiivisesti myös muihin ympärillä oleviin toimijoihin. Näistä tyypillisin esimerkki on saasteet, joita syntyy esimerkiksi tehtaiden tuotannosta tai autoilusta. Näitä kutsutaan *ulkoisvaikutuksiksi*. Markkinat eivät toimi tehokkaasti, koska yksilöt tai firmat eivät ole taloudellisesti täydessä vastuussa näistä negatiivisista ulkoisvaikutuksista. Ilman valtion väliintuloa saasteiden määrä olisi liian korkea (Stiglitz 2000, 79–81) ja saasteiden on arveltu olevan yksi suurimmista markkinahäiriöistä 2000-luvulla (Stern 2007).

Kysynnästä huolimatta yksityiset markkinat epäonnistuvat tuottamaan kaikkia haluttuja tuotteita. Näitä ovat esimerkiksi kappaleessa 2.1 mainitut sosiaaliturvavakuudet, jotka julkisen vallan on tästä syystä pakko tuottaa. Tällä ongelmalla viitataan *epätäydellisiin markkinoihin* (Stiglitz 2000, 81–82.) Haluttomuuteen olla tuottamatta tiettyjä palveluja vaikuttaa myös se, että markkinoilla oleva *tieto on epätäydellistä* niin kuluttajien kuin tuottajienkin osalta. Kuluttajat saattavat esimerkiksi vakuutusta hankkiessaan pantata tietoa, joka voisi olla haitallista lainan tai vakuutuksen myöntämisen osalta. Myös tällöin julkisen vallan on puututtava markkinoihin (Stiglitz 2000, 83–84; Heath 2014, 34).

Kuudentena markkinahäiriönä on pidetty korkean sekä matalan työttömyyden periodisia jaksoja sekä muita *makroekonomian luomia häiriötiloja*, kuten inflaatiota (Stiglitz 2000, 85). Toisaalta hyvinvointivaltiota ja vahvaa sosiaalipolitiikkaa on myös kritisoitu siitä, että se ylläpitää inflaatiota, sillä korkean työllisyyden ylläpitäminen usein johtaa rahanarvon heikkenemiseen (Kuusi 1961, 11). Vaikka korkea työttömyys on yhteiskunnalle monin tavoin kallista, jonkinasteinen työttömyys on tarvittavaa, jotta inflaatio pysyy maltillisena (Phelps 1967; Okun 1971). Kuitenkin sekä korkea inflaatio että korkea työttömyys lisäävät kansalaisten tyytymättömyyttä (Blanchflower, Bell, Montagnoli & Moro 2014). Inflaation ja työttömyyden välinen suhde lisää kiistanalaisuuksia siitä, millainen rooli hyvinvointivaltiolla on turvata kansalaisten taloudellinen pärjääminen mutta kuitenkin, miten julkisen vallan tulisi huomioida myös mahdollisesta inflaatiosta koituva tyytymättömyys.

3.2 Markkinahäiriöihin puuttuminen

Markkinat eivät toimi tasapainoisesti, jonka vuoksi niihin voidaan puuttua korjaavien toimenpiteiden avulla (Stiglitz 2000, 32). Korjaavilla toimenpiteillä eli sääntelyllä, pyritään kontrolloimaan jotain tiettyä ilmiötä tai toimintaa erilaisten sääntöjen, valvonnan sekä

rangaistuksen avulla (Levi-Faur 2014.) Sen avulla suojellaan niin työntekijöitä, kuluttajia, ympäristöä ja varmistetaan reilu kilpailu markkinoilla (Stiglitz 2000, 32; Stigler 1971). Sääntelyn tuoman suojan avulla toiminta markkinoilla on sujuvampaa, koska toimijat pystyvät luottamaan toisiinsa paremmin ja näin laajentamaan taloudellista toimintaansa (Johnson ym. 2002). Sääntely voi siten olla valtion taloudellista tasoa tukeva strategia.

Sääntelyllä ei ole tarkkaa käsitettä, pääasiassa se määritellään kolmeen eri laajuuskategoriaan. Ensimmäisen sääntelykategorian mukaan sääntely on julkisen vallan tai auktoriteetin asettamia yksityiskohtaisia sääntöjä. Tämän kaltaista sääntelyä on esimerkiksi työturvallisuusmääräykset. Toisen kategorian mukaan sääntelyksi voidaan nähdä tarkoituksellinen vaikuttaminen markkinoihin ja yksilöiden sosiaaliseen käyttäytymiseen. Tämä määritelmä laajentaa sääntelyn koskemaan myös esimerkiksi verotusta sekä valtion tarjoamia taloudellisia tukia ja etuuksia. Kolmannen kategorian mukaan sääntelyksi lasketaan kaikki ne teot, joilla pyritään vaikuttamaan sosiaaliseen tai taloudelliseen käyttäytymiseen, oli ne sitten valtion tai yksityisen toimijan asettamia, suunniteltuja tai satunnaisia toimia (Baldwin, Cave & Lodge 2012, 3.) Tässä tutkimuksessa keskitytään toisena kerrottuun kategoriaan sääntelystä, koska tavoitteena on analysoida hyvinvointivaltion roolia tavoitteellisenä sääntelijänä. Tämän määritelmän mukaan sääntelyyn kuuluu myös sosiaaliturvajärjestelmä, sillä sen avulla ohjataan yksilöiden käyttäytymistä valtion toimesta.

Sääntelyllä pyritään usein joko estämään ei-toivottuja menetelmiä tai toimintatapoja tai mahdollistamaan ja helpottamaan haluttuja toimintatapoja (Baldwin ym. 2012, 3). Suorempia sääntelyn tapoja ovat esimerkiksi pakkovakuuttamiset. Esimerkiksi pakollisella eläkejärjestelmällä voidaan varmistaa, että kansalaiset säästävät tarpeeksi vanhuuspäiviensä varalle. Epäsuorempi tapa säännellä on muun muassa verotus. Verotuksen tosiasiallisesta toimivuudesta ja hyödyistä on myös kiistelty paljon, niin teoreettisesti kuin politiikassakin. Verotus on julkisen vallan vaatimia pakollisia maksuja, jotka ovat sidottuja esimerkiksi tiettyihin palveluihin, tuotteisiin tai suureen pääomaan. Verotuksen avulla voidaan pyrkiä vastaamaan markkinoiden epätäydellisyyteen, kuten syntyneisiin päästöihin ja näin korjaamaan toimijoiden käytöstä (Stiglitz 2000, 451–463.)

Usein hyvinvointivaltio ja sääntelyvaltio on nähty erillisinä ja toisensa sulkevin vaihtoehtoina. Esimerkiksi Majonen (1998) mukaan sääntelyvaltio on syntynyt syrjäyttämään vanhentuneet hyvinvointivaltiot. Sääntelyä ja hyvinvointivaltion toimia ei kuitenkaan ole mielekäästi erotella toisistaan, sillä niillä on toisiaan sivuavia päämääriä. Sääntelyllä on tuloja uudelleenjakavia

lopputuloksia ja vastaavasti, julkisen vallan toteuttamalla uudelleenjaolla on yhteiskuntaa säänteleviä ominaisuuksia (Levi-Faur 2014.) Sääntelyn hahmottaminen osana hyvinvointivaltion strategisia tavoitteita lisää tapoja, joilla hyvinvointivaltioita voidaan mallittaa regiimeihin, sillä se lisää kokonaan uudenlaisen aspektin tapaan hahmottaa hyvinvointivaltion käytettävissä olevat keinot hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Kehittyneemmät instituutiot kannustavat yrittäjiä investoimaan (Johnson ym. 2002.) Kuitenkin markkinoita tukevat instituutiot toimivat vasta, kun perustalla on jo tiettyjä instituutioita, kuten toimiva laki- ja oikeusjärjestelmä, sääntöjen noudattamista vahtiva poliisijärjestelmä sekä omistusoikeudensuoja. Lisäksi tiedon kerääminen markkinoilla olevista toimijoista lisää yhteiskunnassa vallitsevaa luottamusta ja mahdollistaa kaupankäynnin. On tärkeää kerätä tietoa toimijoiden vilpillisyydestä tai tuotteiden toimivuudesta. Näin siis erilaiset kauppaliitot, lupatoimistot ja muut sääntelevät ja tietoa keräävät toimielimet ovat oikeutettuja sekä tarvittavia yhteiskunnassa (McMillan 1997). Yhteiskunnan instituutiot luovat näin ikään kuin pohjan, jonka täytyy olla kestävä, jotta markkinat toimisivat sulavasti.

3.3 Sääntelyn epäonnistuminen

Julkinen valta ei aina onnistu puuttumaan halutulla tavalla markkinahäiriöihin, vaan epäonnistuu niiden korjaamisessa. Tavanomaisimpia syitä julkisen vallan epäonnistumiseen ovat epätäydellinen informaatio, valtion rajallinen kontrolli yksityisten markkinoiden reaktioihin, sen rajallisuus kontrolloida byrokratiaa sekä poliittisten prosessien asettamat rajoitukset (Stiglitz 2000, 8–9).

Monet asiat, jotka vaativat valtion väliintuloa ovat monimutkaisia ja vaikeasti ennustettavia. Valtiolla ei ole kaikkea tarvittavaa informaatiota, jotta se voisi ymmärtää ilmiötä täydellisesti sekä puuttua siihen optimaalisesti. Voi olla, että informaatiota ei ole puhtaasti saatavilla tai sitten julkinen valta ei onnistu saamaan sitä asiaankuuluvilta toimijoilta. Välillä tieto voisi olla mahdollista hankkia, mutta asiakirjojen ylläpitoon, keräämiseen ja hallinnointiin liittyvät kustannukset ovat suurempia kuin mahdolliset saatavat hyödyt. Koska kaikkea informaatiota ei ole saatavilla, saattaa syntyä päätöksiä, jotka ovat liian harkitsemattomia, toteuttamiskelvottomia tai tehottomia (Stiglitz 2000, 9; Heath 2014, 89.)

Lisäksi valtiolla on rajatut mahdollisuudet kontrolloida yksityisiä yrityksiä. Valtio voi asettaa lakeja ja määräyksiä, mutta se ei voi kontrolloida, miten tarkalleen ottaen yksityiset yritykset reagoivat näihin määräyksiin. Usein on myös mahdotonta luoda sellaista lakikokonaisuutta,

joka estäisi yrityksiä toimimasta kaikilla mahdollisilla ei-toivotuilla strategisilla tavoilla maksimoidakseen omat hyötynsä. Yritykset voivat toimia oletetulla tavalla niin, että laki toimii toivotulla tavalla. Yritykset voivat kuitenkin myös etsiä laista aukkoja ja porsaanreikiä, joiden avulla niiden ei tarvitse toimia julkisen vallan toivomalla tavalla (Stiglitz 2000, 9; Heath 2014, 89–91.) Julkinen valta ei esimerkiksi voi koskaan täydellisesti tietää, miten yksityiset toimijat reagoivat verotukseen. Ei voida päätellä, että yritys ostaisi vähemmän tiettyä tuotetta siksi, että sen hinta nousee verotuksen vuoksi. Yritykset voivat reagoida hintojen nousuun myös muun muassa vähentämällä ylimääräistä työvoimaa, leikkaamalla työntekijöiden etuja ja muita vapaaehtoisia menoja tai lisäämällä oman lopullisen tuotensa hintaa kattaakseen nousseet kulut (Prasad 2010, 365–367.)

Valtiolla on myös rajalliset toimintamahdollisuudet rajoittaa ja ohjata byrokratiaa. Julkisen vallan laatiessa lait niiden tosiasiallisesta toteutuksesta huolehtivat eri valtion virastot. Se, millaisten toimintatapojen avulla virastot toteuttavat lakia on äärimmäisen tärkeää lain perimmäisen tarkoituksen toteutumisen vuoksi. Julkiselta vallalta kuitenkin usein puuttuvat keinot tai resurssit vahtia virastojen toimintaa. Myös, vaikka julkinen valta omaisi kaiken mahdollisen informaation ja osaisi ennustaa eri toimijoiden mahdollisen käytöksen, poliittinen prosessi aiheuttaa aina omat ongelmansa päätöksentekoon. Poliittisilla toimijoilla on omat intressiryhmänsä, joita he pyrkivät miellyttämään tekemillään päätöksillä. Lisäksi poliitikoilta usein puuttuu kokonaisvaltainen ymmärrys ilmiöstä, johon halutaan vaikuttaa, esimerkiksi köyhyydestä. Tällöin myös ratkaisut ovat usein riittämättömiä (Stiglitz 2000, 9–10.) Lisäksi päätöksenteon epäonnistumiseen vaikuttaa muun muassa päätöksentekijöiden ja muiden valtaa omaavien virkailijoiden korruptoituneisuus, epäpätevyys tai ideologiset vakaumukset (Stiglitz 2009).

On hyväksyttävä, että markkinat eivät toimi täydellisesti ja julkisen vallan yritykset korjata markkinoiden epäonnistumisia saattavat olla puutteellisia. Tämä on aiheuttanut erimielisyyksiä siitä, millaisen roolin valtion tulisi ottaa markkinoiden sääntelyn kannalta. Ne, joiden mielestä julkista pakkovaltaa tulisi vähentää, ovat esittäneet, että yksityiset markkinat pystyvät ratkaisemaan markkinahäiriöt ilman valtion väliintuloa tai sääntelyä. Tämä johtuu siitä, että toimijoiden tulee tulla keskenään toimeen pitkällä aikavälillä, eikä siksi ole kannattavaa rikkoa yrityssuhteita lyhytaikaisen tai matalan taloudellisen hyödyn vuoksi. Lisäksi, koska markkinoilla vallitsee kilpailu, huonon tuotteen valmistava yritys ei tee voittoja parempien tuotteiden kilpaillessa samasta asiakkaasta. Samoin huonot työsuhde-edut tai palkan tarjoava työnantaja menettävät osaavat työntekijänsä toiselle yritykselle, joka tarjoaa paremmat edut

(Shleifer 2005.) Kuitenkin sääntelyjen purkamista ei voida perustella sillä, että yksilöt ajattelisivat pitkän aikavälin etuja. Markkinoilla on hyvin erilaisia osallistujia ja markkinoiden epäonnistumiseen riittää, että on yksi osallistuja, jonka intresseissä ei ole pitkänaikavälin hyöty, vaan nopeat voitot.

Lisäksi on esitetty, että niissä tapauksissa, joissa markkinahäiriöitä ilmenee, ne pystyttäisiin ratkaisemaan yksityisillä oikeudenkäynneillä ja sopimisella. Sopimusten avulla voidaan sopia mahdollisista sanktioista, jos toinen osapuoli luistaa sovituista asioista (Shleifer 2005; Coase 1960.) Jos ongelma ratkaistaan julkisen vallan sääntelyn avulla, olisi tämä todennäköisesti tehottomampaa hallinnollisten kustannusten sekä järjestelmän ylläpidon kalleuden vuoksi, jolloin kustannukset ylittäisivät mahdolliset taloudelliset hyödyt (Coase 1960; Stigler 1971.) Kuitenkaan tuomioistuimet eivät voi ratkaista tätä ongelmaa, sillä myös niillä on taipumusta olla käsittelyissään hitaita, tehottomia, poliittisesti motivoituneita tai korruptoituneita. (Johnson ym. 2002). Tämän vuoksi myöskään markkinat tai oikeusjärjestelmä ei voi ratkaista ongelmaa täydellisesti (Shleifer 2005), mutta myöskään valtion väliintulon avulla ei voida saavuttaa täydellisesti toimivia ja tasa-arvoisia markkinoita.

Vaikka pystyttäisiin ohittamaan julkisen vallan epäpätevyys, kyvyttömyys ja mahdollinen korruptoituneisuus, sääntely asettaa usein toimijat eriarvoiseen asemaan keskenään. Tämä johtuu siitä, että suojelemalla jotain tiettyä toimialaa, se asettaa muut toimialat sen kanssa eriarvoiseen asemaan (Salin 2017, 103.) On tehtävä päätös, hyväksytäänkö markkinahäiriö vai otetaanko riski mahdollisesta sääntelyhäiriöstä.

Erimielisyydet valtion roolista säännellä markkinoita ovat osaltaan aiheuttaneet palveluiden yksityistämistä sekä markkinoiden vapauttamista. Sääntelyiden purkamisella eli deregulaatiolla tarkoitetaan, että valtio vähentää rooliaan markkinoiden sääntelijänä ja antaa niiden toimia vapaammin. Yksityistämisellä taas tarkoitetaan, että aiemmin valtion järjestämiä palveluita ja tehtäviä siirretään yksityisten toimijoiden järjestettäväksi (Castree 2008; Stiglitz, 2000, 10–11, 32.) Valtio kilpailuttaa yksityisten toimijoiden tarjoukset tuotteesta tai palvelusta, jolloin näiden välille syntyy kilpailutilanne. Tuote ostetaan toimijalta, joka pystyy tarjoamaan parhaan hinta-laatusuhteen. Huolella toteutettu kilpailutus johtaa julkisen vallan säästöihin sekä parhaaseen mahdolliseen palveluun tai tuotteeseen mahdollisimman alhaisella hinnalla. (Poole & Fixer 1987). Kuitenkin yksityiset yritykset voivat antaa tuotteestaan epätarkkoja tai virheellisiä tietoja ja näin hyödyntää asymmetristä informaatiota saavuttaakseen kilpailuedun markkinoilla (Heath 2014, 33–34, 101–102).

4. Hyvinvointivaltio ja markkinat

Hyvinvointivaltio on kehittynyt jaksoittain ja suuret murrokset ja taantumet ovat sekä vauhdittaneet tiettyjä muutoksia ja vaikuttaneet hyvinvointivaltion kehitykseen. Sodan jälkeinen sosiaaliturvajärjestelmän kehitys jaetaan usein kahteen jaksoon; hyvinvointivaltion kolmekymmentävuotiseen kulta-aikaan sodan päättymisestä 1970-luvulle sekä tätä seuranneeseen säästöjen ja leikkauksien aikakauteen, joka jatkui 2000-luvun alkuun asti (Pierson 2002.) On kuitenkin myös tunnistettu kolmas, meneillään oleva sosiaalisten investointien vaihe (Hemerjck 2012, 118). Hyvinvointivaltioiden kehitys on näin ollen jatkuvaa sopeutumista maailman muutoksiin.

4.1 Sääntelypolitiikan globaalit trendit

Sosiaaliturvalla on juurensa jo 1800-luvun jälkipuolella järjestetyssä köyhäinavussa, mutta 1930-luvun suuri lama ja toinen maailmansota olivat keskeisessä asemassa hyvinvointivaltioiden synnyssä ja kehityksessä. Toisen maailmansodan jälkeinen aika oli hyvinvointivaltioiden kulta-aikaa. Lähes kaikissa länsimaissa koettiin sosiaalireformeja 1940–1950-luvuilla. Monissa maissa kehittyi universaalien tukien järjestelmiä, jotka suojasivat yksilöä sosiaalisilta riskeiltä, kuten työttömyydeltä, sairaudelta ja vanhuudelta. Suuren laman jälkeiset arvet vaikuttivat voimakkaasti siihen, että hyvinvointivaltion yhtenä tehtävänä nähtiin hillitä kapitalistisia markkinoita sääntelyn ja tulojen uudelleenjaon avulla. Myös täystyöllisyyden ylläpito nähtiin yhtenä valtion tehtävänä. Universaalit oikeudet pakottivat julkisen vallan laajenemaan, järjestämään progressiivista verotusta ja käyttämään resursseja tehokkaasti niin, että saavutettiin parhaat sosiaaliset etuudet mahdollisimman pienellä taloudellisella hinnalla (Hemerijck 2012, 116–121.)

Kulta-aikaa kesti noin 1960-luvun loppupuolelle asti, jolloin kuitenkin poliittinen tyytymättömyys, protestiliikkeet sekä lakot yleistyivät maailmanlaajuisesti (Streck 2015, 48–52). Bretton Woods -järjestelmä romuttui 1970-luvulla, ja syntyi kelluvan rahan järjestelmä. Tämän seurauksena syntyi taloudellista epävakautta. 1960-luvun lopun tapahtumat sekä vuoden 1972 raaka-ainekriisi aiheuttivat sen, että ei voitu luottaa enää talouden tasaiseen ja jatkuvaan kasvuun. Öljyn hinta nousi räjähdysmäisesti, mikä aiheutti työttömyyden sekä sosiaaliturvamenojen nousua, talouskasvun heikkenemistä sekä julkisen talouden budjettivajetta (Hemerijck 2012, 126; Julkunen 2017, 49–52.)

Laajaa hyvinvointivaltiota syytettiin hitaasta talouskasvusta, vapaan kilpailun häiritsemisestä, jäykästä palkkapolitiikasta sekä kollektiivisten ammattiliittojen suosimisesta, jotka nähtiin haitallisina työnantajille. Vapaita markkinoita estävä laaja hyvinvointivaltio koettiin vanhanaikaiseksi globalisoituvassa maailmassa, jossa pääoman piti saada liikkua vapaasti ja nopeasti (Hemerijck 2012, 3–4). Vuosien 1973 ja 1979 öljyshokkien jälkeen poliittisena tavoitteena oli luoda joustavammat työsuhdelait, joilla tuettaisiin yksityisensektorin laajenemista, hintojen laskua ja saataisiin kasvatettua tuotannon kysyntää (Streeck & Tehen 2005, 3–4). Uusliberalistiset eli markkinoiden vapautta ylistävät arvot tulivat hallitseviksi poliittisessa päätöksenteossa. Tavoitteena oli paitsi vapauttaa markkinat, mutta myös purkaa työmarkkinat kollektiivisesta sopimisesta. Näitä toimia olivat muun muassa irtisanomissuojan heikentäminen, matalapalkkatyön hyväksyminen, korkean perustyöttömyyden salliminen sekä julkisten palveluiden yksityistäminen (Hemerijck 2012, 127–129.) Valtiot siirsivät kasvun, täystyöllisyyden sekä sosiaaliturvan vastuuta itseltään markkinoille. Uudistusten seurauksena työntekijöiden asema heikkeni voimakkaasti ja taloudellinen eriarvoisuus lähti jyrkkään nousuun (Streeck 2015, 52–53.)

Länsimaiden jatkaessa markkinoiden vapauttamista, valtaosa kehittyvistä maista piti taloutensa suljettuina. Osa kehittyvistä maista alkoivat 1960–1970-luvuilla avata hyvin suljettuja markkinoitaan joko osittain tai kokonaan. Selektiivisesti ja suunnitellusti rajojaan avasivat muun muassa Etelä-Korea ja Japani, kun taas Chile ja Turkki vapauttivat markkinoitaan hyvin radikaalisti ja kattavasti. Näille neljälle maalle markkinoiden avaamisella on ollut hyvin erilaisia vaikutuksia. Selektiivisen strategian valinneet Korea ja Japani ovat pärjänneet merkittävästi paremmin kuin radikaalisti markkinoita vapauttaneet maat (Dornbusch 1992.) Osalle kehittyvistä maista kaupankäynnin avaaminen ja sääntelyiden heikentäminen on johtanut veropohjan heikkenemiseen, mikä on entisestään vaikeuttanut sosiaalipoliittisten ohjelmien rahoitusta (Huber & Bogliaccini 2010).

1990-luvun lopulla poliittinen pettymys uusliberalistisiin toimiin toi vallalle Euroopassa ajatuksen, että hyvinvointivaltiot on muutettava passiivisista järjestelmistä aktivoiviksi, suorituskykyä lisääviksi, sosiaalisten investointien valtioiksi. Hyvinvointivaltiot ja niiden tuottama tasa-arvo nähtiin mahdollisuutena tuottavuuden lisääntymiseen. Tämä sosiaalisten investointien vaihe on edelleen käynnissä (Hemerijck 2012, 133–135.) Kuitenkin aiemmin tehdyt sääntelyn ja valvonnan heikennykset sekä pääoman poliittisen vallan kasvu mahdollistivat vuonna 2008 uuden globaalien taantumien, finanssikriisin ja sen jälkishokit. Valtioiden oli pakko palata vastuuseen ihmisten hyvinvoinnista, jota se oli uusliberalistisessa

hengessä siirtänyt markkinoille. Vastuun takaisinotto saavutettiin julkisella velkaantumisella. Pelastusoperaatioista huolimatta maailman talous ajautui lamaan (Streeck, 2015, 66; Julkunen 2017, 164). Kriisi sai alkunsa Yhdysvalloista, jossa rahoituspolitiikkaa oli kevennetty 1970-luvun kriisistä johtuen. Heikot finanssilait, valvonnan puute sekä kevyt rahapolitiikka mahdollistivat suurien riskien oton, velkarahan sekä spekulatiivisen pääoman lisääntymisen. Yhdysvallat palautuivat shokeista Eurooppaa nopeammin, jossa syöksyttiin syvään lamaan vuonna 2009 sekä uudestaan vuonna 2012 (Julkunen 2017, 162–163.)

4.2 Hyvinvointivaltion kiistelty rooli talouden kasvulle

Hyvinvointivaltion kannattavuudesta ja roolista talouden kasvulle on runsaasti teoreettista väittelyä sekä empiiristä tutkimusta. Hyvinvointivaltion luomat raamit voidaan nähdä joko lisäävän tai estävän valtion taloudellista tehokkuutta. Tässä kappaleessa käymme läpi ensin kuuluisimmat keskustelut hyvinvointivaltion puolesta sekä vastaan ja lopuksi tarkastellaan tämän tutkimuksen kannalta olennaisimpia empiirisiä tutkimuksia. Keskustelussa on valalla konsensus sekä hyvinvointivaltiota kannattavien ja kritisoijien keskuudessa, että taloudellinen tehokkuus vaatii edes jonkin asteista mahdollisuuksien tasa-arvoa eli meritokraattisuutta ja siksi myös jonkinasteista valtion interventiota. (ks. esim. Olson 1982; Lindbeck 1994). Kuitenkin ihanteellinen hyvinvointivaltion laajuus on nostanut monia mielipiteitä sekä selityksiä hyvinvointivaltion ja talouden suhteesta.

Hyvinvointivaltiota kritisoivia puheenvuoroja yhdistää ajatus siitä, että tasainen tulonjako ja siihen pyrkiminen heikentää taloudellisen kasvun potentiaalia, sillä tasainen tulonjako estää nopean talouskasvun ja häiritsee talouden tehokkuutta (ks. esim. Okun 1975; Lindbeck 1994; Olson 1982). Kuuluisimpia kielikuvia hyvinvointivaltion tehostomuudelle on Okunin vuotavan ämpärin metafora. Okun (1975) on argumentoinut, että tasa-arvon ja tehokkuuden välillä vallitsee kompromissi eikä näin ole mahdollista saavuttaa kumpaakin. Tämä johtuu siitä, että järjestelmä itsessään on tehoton. Hän kuvaa, että tulojatasavia etuuksia kannetaan ämpärillä sosioekonomisesti ylemmiltä portailta alemmille, mutta ämpärissä on reikiä, joiden vuoksi iso osa vedestä vuotaa ulos ämpäristä ennen kuin se koskaan saavuttaa kohdettaan. Osa rahasta menee järjestelmän hallintokustannuksiin, veroihin tai katoaa byrokraattiseen järjestelmään.

Myös Lindbeck (1994) on sitä mieltä, ettei hyvinvointivaltion ylläpito ole tehokasta. Hänestä valtion väliintulo on onnistunut tavoitteissaan supistaa kansalaisten välisiä tuloeroja ja luoda taloudellista turvaa kansalaisilleen. Näin se on myös onnistunut vastaamaan markkinoiden

epäonnistumisesta syntyviin häiriöihin. Kuitenkin ongelmana on sosiaalipolitiikan ”overshooting”, eli sen jatkuva kasvaminen niin, ettei järjestelmä ole enää ideaali. Etenkin Pohjoismaissa sosiaalipolitiikan koko on kasvanut niin, ettei sen ylläpito ole enää mielekästä tai järkevää. Järjestelmässä lähes kaikki häviävät, sillä suorien ja epäsuorien veroitusten kautta maksut ovat suuremmat kuin järjestelmästä saadut mahdolliset hyödyt. Lisäksi laajojen hyvinvointivaltioiden kilpailukyky laskee, sillä korkeiden tullien ja verojen vuoksi niiden kansainvälinen kauppa kärsii. Korkeampi verotus johtaa vapaamatkustajaongelmaan ja moraalikatoon, eli yksilöt muuttavat omaa käytöstään niin, että he voivat saada valtion myöntämiä tukia. Yksilö ei esimerkiksi pidä niin hyvää huolta terveydestään, koska luottaa sairausvakuutuksen pitävän hänestä huolta.

Olson (1982) ei suoraan puhu hyvinvointivaltiosta itsestään, mutta hän puhuu valtioissa toimivista intressiryhmistä. Olson kuitenkin lukeutuu hyvinvointivaltion arvostelijoihin, sillä etenkin valtaresurssiteorian näkökulmasta hyvinvointivaltio on syntynyt ja sen toimintaan vaikuttavat eri intressiryhmien tavoitteet (Korpi 1985.) Olson (1982) argumentoi, että hyvinvointivaltion laajeneminen heikentää talouden kasvua, sillä se johtaa yhteiskunnan jäykistymiseen. Eri intressiryhmät taistelevat oikeuksistaan ja pyrkivät maksimoimaan oman hyötynsä, mikä johtaa päätöksenteon radikaaliin hidastumiseen. Tämä taas johtaa siihen, että markkinat eivät voi toimia niin vapaasti tai nopeasti kuin olisi tarpeellista markkinoiden tehokkaalle toiminnalle, esimerkiksi vastaamaan äkillisiin kriiseihin tai tuomaan läpi uutta teknologiaa markkinoille. Olson (1982) kuitenkin hahmottaa, että vaikka vapaamatkustajat olisivat tehokkaita, ne luovat merkittävää eriarvoisuutta yhteiskuntaan.

Hayekin (1945) mukaan markkinoiden epäonnistuminen ja niiden luomat riskit yksilölle ovat mielekkäitä, sillä markkinoiden epätäydellisyys luo kilpailutilanteita, joissa parhaat taidot tai tiedot omaava yksilö palkitaan. Tämä kannustaa yksilöitä kehittämään omaa osaamistaan. Kuitenkin hyvinvointivaltion sosiaalipoliittiset ohjelmat ja niiden kustantaminen verotuksen avulla voidaan sallia, jos ne on suunniteltu helpottamaan köyhyyttä, mutta niillä ei olisi merkittävää uudelleenjakavaa tavoitetta. Liiallinen uudelleenjakoa aiheuttaa sen, ettei yksilöllä ole enää kiihoketta kehittää itseään, koska yhteiskunta palkitsee kaikkia kansalaisia tästä huolimatta. Myös hänen mukaansa laaja hyvinvointivaltio luo liian helposti vapaamatkustajaongelman, sillä myös taloudellista tukea tarvitsemattomat voivat sitä helposti saada. Myös Okun (2015) jakaa Hayekin mielipiteen, ettei ole tehokasta, että taloudelliset voitot jaettaisiin tasan huolimatta yksilöiden välisistä eroista kyvykkyydessä (Okun 1975, 2)

Myrdal (1968) on argumentoinut, että hyvinvointivaltio on taloudelle suotuisa valtionjärjestelmä, sillä tällöin yhteiskunta saa tehokkaammin käyttöönsä sen kansalaisten omaamat resurssit. Tulojen uudelleenjaon avulla pystytään välttämään köyhyydestä johtuvat negatiiviset aineelliset ja psyykkiset vaikutukset, jotka estävät kansalaisia osallistumasta tehokkaasti yhteiskuntaan ja hyödyntämään omaa inhimillistä pääomaansa. Ilman meritokraattista järjestelmää yksilöiden täyttä potentiaalia ei saada käytettyä, jos heiltä esimerkiksi evätään sosioekonomisen asemansa tai etnisyytensä vuoksi mahdollisuus kouluttaa itseään tai osallistua yhteiskunnan toimintaan. Hyvinvointivaltio mahdollistaa näin vakaamman taloudellisen kasvun kuin maat, joissa ei harjoiteta tulojen uudelleenjakoa. Sosiaalipoliittisten ohjelmien merkitys talouskasvulle korostuu etenkin vielä kehittyvissä valtioissa (Myrdal 1970, 51–54; 1968.) Myös Arrow (1963) toteaa, että markkinoiden tehottomuuteen voidaan puuttua vain valtion interventioilla, sillä ilman tätä markkinat epäonnistuvat hyödyntämään tehokkaasti ihmisten erilaisen osaamisen.

Kuusen (1961) mukaan hyvinvointivaltion toteuttamat tulonjaolliset toimenpiteet aktivoivat köyhiä kansalaisia ja lisäävät heidän kulutusmahdollisuuksiaan. Sosioekonomisesti alemmilla portailla olevien saamat tulonsiirrot käytetään tarpeiden tyydyttämiseen, kuten ruuan tai kulutushyödykkeiden hankintaan. Sen sijaan sosioekonomisesti ylemmillä portailla olevat todennäköisemmin siirtävät ison osan saadusta tuloistaan säästöön, jolloin varat eivät ole yhteiskunnan talouskasvun kannalta käytettävissä. Tulonsiirtojen avulla näin voidaan nostaa yhteiskunnan kokonaiskulutusta. Tämän vuoksi sosiaalipolitiikka tulisi nähdä taloudellisen rasitteen sijasta mahdollisuutena kannustaa talouskasvua.

Korpi (1985) on vastannut Okunin vuotavan ämpärin metaforaan argumentoimalla, että köyhille suunnatun avun haaskaamisen sijaan hyvinvointivaltio toimii kastelujärjestelmänä, joka ravitsee yhteiskunnan taloudellista tehokkuutta ja kasvua. Korpi pyrki todistamaan tämän tutkimalla 17 demokraattisen OECD maan sodan jälkeistä talouskasvua vuosina 1950–1982. Hänen tuloksensa todistivat, ettei laajentuva julkinen sektori, hyvinvointiohjelmien kasvaminen, tuloerojen tasoitus tai korkeampi julkisen vallan interventio markkinoille ole vaikuttanut negatiivisesti maiden tuottavuuteen tai laskenut näiden maiden talouskasvua. Sen sijaan näyttäisikin olevan, että suppeiden ja laajojen hyvinvointivaltioiden väliset erot tuottavuudessa ovat kaventuneet.

Alvarez, Garrett ja Lange (1991) tutkivat 16 kehittyntä teollisuusmaata. He löysivät kaksi reittiä, joilla maat olivat saavuttaneet muita maita korkeammat taloustasot. Ensimmäinen reitti

on saavutettavissa tiivistä organisoituneiden ammattiliittojen ja vasemmistujohtoisen politiikan johdolla, joka pyrkii taloudelliseen kasvuun inflaation ja työttömyyden välttämisen avulla. Tyytyväinen ja osaava työvoima lisää ulkopuolisen pääoman investointihalukkuutta maahan. Toinen reitti on heikkojen ammattiliittojen ja oikeistolaisen, rikkaita suosivan politiikan avulla, joka mahdollistaa rikkaiden käyttää haluamiaan strategioita taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi. Taloudellinen kasvu saavutetaan sääntelyn purkamisen ja markkinoiden vapauden kautta. Kummatkin päätyvät samankaltaiseen ekonomiseen tasoon. Lisäksi Alvarez ym. (1991) huomioi, että jos taas yhdistetään heikot ammattiliitot ja vasemmistopolitiikka tai vahvat ammattiliitot ja oikeistopolitiikka, on hallituksella vaikeuksia toteuttaa itseään, mikä johtaa taloudelliseen epävakauteen ja huonompiin taloudellisiin saavutuksiin.

Myös Hall ja Gingerich (2009) olivat kiinnostuneita instituutioiden yhteensopivuudesta ja miten ne täydentävät toisiaan. He tutkivat 20 OECD maata ja havaitsivat, että valtioiden institutionaalinen rakenne ja niiden yhteensopivuus ja toistensa täydentäminen vaikuttivat valtion talouskasvuun. Etenkin trendinä ollut työmarkkinoiden purkaminen sääntelystä johti taloudelliseen kasvuun ainoastaan maissa, joissa talousmarkkinat olivat vastaavasti vapaita sääntelystä ja joustavia. Jos näin ei ollut, työmarkkinoiden deregulaatio johti suhteellisen matalaan kasvuun.

Etzerodt (2021) on tutkinut, miten sosiaaliturva vaikuttaa pitkänaikavälin taloudelliseen kasvuun. Hän tutki 17 OECD maata vuosilta 1974–2009. Hän huomasi, että valtiot, joissa markkinat ja hyvinvointivaltiot olivat yhteensovitettut niin, että sosiaaliturva purki markkinoiden valtaa ja suojeli kansalaisia markkinoiden riskeiltä, nauttivat suhteellisesti korkeammasta talouskasvusta pitkällä aikavälillä. Hän huomasi myös, että eri aikajaksoilla eri turvan muodot nousivat merkittävimmiksi talouskasvun tukijoiksi. Vuosina 1974–1990 sairausvakuutukset vahvistivat taloutta, kun taas vuosina 1990–2009 työttömyysvakuutukset tukivat taloutta vahvemmin.

4.3 Hyvinvointivaltiot ja markkinat nyt

Maailmantaloudet ovat kiihtyvässä suhteessa kietoutuneet yhä tiiviimmin yhteen toistensa kanssa. Globalisaation myötä kansalliset hyvinvointivaltiot eivät ole enää vapaita muista valtioista, vaan ne vaikuttavat yhä enemmän toinen toisiinsa (Genschel 2004). Kehitykseen ovat vaikuttaneet monet asiat, kuten esimerkiksi 1980-luvulta lähtien alkanut kaupan ja rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen (Hemerijck 2012, 52). Tämä on luonut vauraille

hyvinvointivaltioille painetta parantaa kilpailukykyään kansainvälisillä markkinoilla. Maat kilpailevat keskenään investoinneista työpaikkojen luomiseksi ja talouskasvun edistämiseksi. Investoinnit vastaavasti sijoittavat maihin, joissa niiden on mahdollista saada korkeampaa tuottoa. Tämä on johtanut siihen, että yritykset ovat siirtäneet toimintaansa Aasiaan ja Itä-Eurooppaan. Tämä aiheuttaa tietynlaisten työpaikkojen häviämistä maista, joissa tuotanto on kalliimpaa, esimerkiksi korkeampien palkkojen, verotuksen tai valtion sääntelyn vuoksi (Berger 2000, Hemerijck 2012, 53–54; Julkunen 2017, 112.) Näin ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa, vaan kyseessä on firma- ja valtiokohtainen ilmiö. Myös yritykset hyötyvät vahvoista instituutioista, sääntelystä ja sosiaalipoliittisista ohjelmista, joten kaikissa tapauksissa niillä ei välttämättä ole suurta etua siirtää tuotantoaan halvempien mahdollisuuksien perässä (Hall & Soskice 2001.) Kuitenkaan yrityksillä ei aina ole kannustinta järjestää sosiaalisia vastuutaan, kuten taata vähimmäispalkkaa tai huolehtia turvallisesta työympäristöstä (Frederick 2018). Tämä luo huolenaiheen, toteutuvatko tuotannon lähtömaiden sosiaaliset vastuut näissä uusilla alueilla, jonne tuotanto on ulkoistettu. Yritysten sosiaalisten vastuuden lisääntyminen lisää tarvetta kansainväliselle, rajat ylittävälle sääntelylle sekä politiikalle (Boström, Jönssön, Lockie, Mol & Oosterveer 2015).

Kansainvälisen kilpailun lisääntyminen vaikuttaa eri tavoin erilaisissa hyvinvointivaltioissa, sillä globalisaatio vaikeuttaa valtioiden mahdollisuuksia säännellä markkinoita ja toimijoita. Tämä luo suurempia haasteita luonnollisesti enemmän niille valtioille, joilla on jo vahvat ja kehittyneet instituutiot. Sen sijaan vielä kehittyville hyvinvointivaltioille vaikeudet ovat vähäisempiä, koska instituutiot eivät ole vielä vahvoja. Näihin maihin ei ole vielä kehittynyt markkinoita säänteleviä tai ohjaavia instituutioita, minkä vuoksi ne ovat helpommin mukautuvia uuteen järjestelmään. Yleisesti globalisaatio hyödyttää suhteellisesti enemmän vielä kehittyviä valtioita, jolloin ne pääsevät hyödyntämään kehittyneempien maiden teknologiaa (Rodrik 2008, 195–196; Genschel 2004.) Kilpailun lisääntyminen vaikuttaa eri tavoin maihin myös sen mukaan, miten vapaita markkinat ovat. Liberaalimpien valtioiden talous nojaa raskaammin markkinoiden tehokkuuteen. Siksi ne todennäköisesti sortuvat yritysten asettaman paineen lisääntyessä ja jatkavat sääntelyiden purkamista edelleen. Tämä aiheuttaa konflikteja sosioekonomisten luokkien välille, koska muutoksesta hyötyvät lähinnä vain yritykset sekä sosioekonomisesti ylemmillä portilla olevat henkilöt. Se sijaan säännellymmät markkinat eivät ole niin halukkaita purkamaan markkinoiden sääntelyitä, koska niiden taloudellinen etu nojaa vahvojen instituutioiden harteilla, joista hyötyvät sekä yritykset että työntekijät (Hall & Soskice 2001, 57–59).

On huomioitava, että kilpailukyvyyn käsite on laaja ja sen merkitys eroaa, kun puhumme maista ja kun puhumme yrityksistä. Yrityksillä käsite on yksinkertaisempi. Jos yrityksen asema on heikko markkinoilla ja se ei esimerkiksi kykene kilpailemaan hinnoissa tai tuottamaan kuluttajien haluamia tuotteita, sen tuotto kärsii ja se saattaa ajautua konkurssiin. Maista puhuessamme tilanne on toinen. Maat eivät yksinkertaisesti voi vain ajautua konkurssiin ja lakata näin olemasta. Ne voivat olla velkaantuneita, mutta ne eivät silti lakkaa olemasta. Silti näiden maiden sisäiset ongelmat heijastuvat myös sen rajojen ulkopuolelle ja saattavat vaikeuttaa myös muiden maiden taloutta. Jos esimerkiksi Euroopan unionilla menee huonosti, se voi merkittä myöskin Yhdysvalloille haittaa, sillä tällöin Euroopan markkinat supistuvat ja ne voivat joutua nostamaan hintojaan (Krugman 1994).

Valtioiden kykenemättömyys tai muiden maiden haluttomuus sallia toisen valtion konkurssiin ajautuminen johtuu pitkälti maiden ristikkäisistä velkasuhteista (Buckley 2009). Rahaa syntyy, kun valtio tai pankki myöntää lainaa velanottajalle (Parguez & Seccareccia 2000). Lainan antajalla ei tarvitse fyysisesti olla niin paljon varallisuutta kuin mitä se kaiken kaikkiaan on myöntänyt lainaa kaikille sen poolissa oleville velallisille. Velan antajalla täytyy olla vain pääomareservin verran varallisuutta, esimerkiksi tietty prosenttiosuus koko lainasta. Pääomareservin ylittävää osuutta ei lainanmyöntämishetkellä ole olemassa, vaan pankki luo sen. Näin lainan myöntäminen synnyttää uutta rahaa, kun velanottaja maksaa lainan takaisin pankille. Oletettavasti velanottaja maksaa velkansa pääoman ja korot. Näin talous kasvaa ja pyörii. Kuitenkin ongelmia tulee, jos lainanantajan kaikki velalliset haluavat realisoida velkansa, sillä lainanantajalla ei ole varoja kuin pääomareservin verran (Dowd 2000). Samoin, jos valtio ”lakkaisi olemasta” myös rahaa katoaisi kierrosta, koska myös velka katoaisi. Näin maan, joka on velkaa usealle toiselle valtiolle, ajautuminen konkurssiin yrityksen tavoin voisi aiheuttaa taloudellista epävakautta globaalilla tasolla (Buckley 2009.)

Tärkeä tapahtunut muutos hyvinvointivaltioissa on niiden muuttuminen verovaltioista velkavaltioiksi. Tämä tarkoittaa, että kasvavan osan menoistaan valtio ei enää onnistu kustantamaan verorahoin, vaan sen on otettava lainaa kulujen kattamiseksi. Tämä kehitys on tullut mahdolliseksi, koska finanssimarkkinoiden sääntelyjä on purettu (Streeck 2015, 101–103.) Kun valtion velkataakka kasvaa, se tulee yhä riippuvaisemmaksi ulkopuolisista toimijoista, kuten yksityisistä yrityksistä tai sijoittajista, joilta sen on mahdollista pyytää rahoitusta. Velan ottoon liittyy aina tilivelvollisuus velan antajaa kohtaan. Tällöin valtiot menettävät päätäntävaltaa markkinavoimien vaikutusvallan kasvaessa (Streeck 2015, 122; Breuer 2002). Valtioiden tulevat riippuvaisimmiksi talouskasvusta, sillä taloudenkasvu helpottaa

velkasuhteen hoitoa (Jacobs, Ogawa, Sterken, & Tokutsu 2020). Samalla kun valtiot menettävät päätäntävaltaansa ja ovat riippuvaisempia löytämään uusia keinoja talouskasvuun, tulee sosiaalipoliittisista ohjelmista ja uudelleenjaosta yhä tärkeämpiä, jotta paisuvien markkinoiden aiheuttamat riskit pysyvät kurissa (Genschel 2004; Rodrik 2008, 195).

Verotus on edelleen tärkeä tekijä hyvinvointivaltioiden rahoituksessa (Stiglitz 2000, 451–463). Verojen alentaminen eli verokilpailu on kuitenkin myös yksi valtioiden keskinäisen kilpailun muoto. Korkeampien verojen pelätään ajavan veronmaksajat pois maasta, mikä taas voisi johtaa valtioiden talouden alirahoitukseen sekä kiihtyvään velkaantumiseen. Tämä pelko johtaa siihen, että uudelleenjakavaa verotusta ei uskalleta vapaasti kiristää, sillä investoinnit ja pääoma voivat tällöin karata toiseen maahan, jossa verotus on mielekkäämpää yrityksen ja sijoittajien näkökulmasta (Genschel 2004; Hemerijck 2012, 56.)

Wagnerin lain mukaan, kansalaisten vaatimustaso tukia ja etuuksia kohtaan nousee jatkuvasti. Tämän vuoksi hyvinvointivaltio pyrkii jatkuvasti laajenemaan (Jalles 2019.) Matala- ja keskituloiset kansalaiset nähdään rasitteena julkiselle taloudelle, koska he pääasiallisesti vaativat ja saavat sosiaalietuuksia. Kuitenkin myös suurituloisten vaatimustaso kasvaa. Tämä on johtanut osassa valtioissa siihen, että suurituloiset ovat jatkuvasti maksaneet yhä pienempiä veroja valtiolle ja näin onnistuneet kasvattamaan entisestään jo suurta omaisuuttaan. Useat kehittyneet hyvinvointivaltiot ovat myös jatkuvasti muuttaneet järjestelmänsä suurituloisille mielekkäämmäksi, esimerkiksi heitä suosivan verotuksen avulla. Samalla useissa maissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, sosiaaliturvaa on karsittu ja palkkojen reaaliarvo on pysynyt suhteellisen samalla tasolla viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Suurituloiset ovat siis osaltaan oma rasitteensa julkiselle taloudelle, mutta valtiot ovat toiminnallaan mahdollistaneet tämän rasitteen sekä hyväksyneet tuloerojen kasvun (Streeck 2015, 103–104; Stiglitz 2016; 2018.) Epätasa-arvon salliminen ja vahvistaminen on valinta, joka tehdään lakien ja sääntelyiden avulla. Taloudellinen epätasa-arvo on aiheuttanut myös poliittista epätasa-arvoa, jonka avulla rikkaiden valtaa yli muiden uusinnetaan edelleen (Stiglitz 2018.)

Rahoitusmarkkinoiden globalisoituessa pääoman on annettu liikkua vapaasti. Tämän seurauksena pankki- ja finanssisektori on paisunut, taloudet ja yhteiskunnat ovat finansioituneet, sijoittajien ja investointipankkien valta on kasvanut sekä uusia rahoitusvälineitä kehitetty (Julkunen 2017, 112.). Epäsymmetrinen globalisaatio aiheuttaa sen, että pääoma saa liikkua globaalisti, mutta työvoiman liikkumista rajoitetaan. Tällöin pääomalla on enemmän vaihtoehtoja, kuin työvoimalla (Stiglitz 2016.) Tämä asettaa työvoiman ja

pääoman hyvin eriarvoiseen asemaan yhteiskunnassa ja se vahvistaa myös pääoman yhteiskunnallista ja poliittista valtaa. Pääoma voi halutessaan lähteä muualle, jossa sen vaatimukset täytetään. Näin pääoma voi kilpailuttaa kansallisvaltioita, myös niiden sosiaalipoliittisia- ja työmarkkinainstituutioita. Poliittiset päättäjät joutuvat ottamaan politiikassa yhä enemmän huomioon sijoittajien intressit (Hemerijck 2012, 57–59; Julkunen 2017, 113–114). Pääoman vallan kasvu vahvistaa myös työntekijöiden ja ammattiliittojen aseman heikkenemistä, sillä valtaa jaetaan enemmän työnantajille. Tämä näkyy muun muassa siinä, että vaikka useissa valtioissa bruttokansantuote on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana, reaali-palkat eivät juurikaan ole nousseet vaan päinvastoin tietyillä aloilla ne ovat jopa laskeneet. Tämä kuvastaa miten epätasaisesti taloudellisen kasvun hedelmät on jaettu yhteiskunnassa. Isoimmat erot ovat syntyneet eniten tienaavien ja keskiluokan välille (Hemerijck 2012, 57–59; Julkunen 2017, 113–114; Heuer & Mau 2017). Maat pystyvät vaikuttamaan tähän kehitykseen sillä, missä suhteessa ne sääntelevät yrityksiä sekä työmarkkinoita.

Työvoiman liikkumista voidaan säännellä esimerkiksi maakohtaisesti työviisumien saannin hankaloittamisella. Jotta tähän eriarvoisuuteen voitaisiin puuttua, täytyisi pääoman liikkumista säännellä yhtenäisesti globaalisti sekä sopia yhtenäiset säännöt myös työvoiman liikkumiseen. Tämä on kuitenkin haastavaa maiden erilaisten kehitystason, ideologisten aatteiden sekä arvojen vuoksi. Jos työvoima voisi liikkua vapaammin, mutta yritysten liikkumista olisi rajoitettu, valtiot eivät joutuisi kilpailemaan samalla tavoin pääomasta ja investoinneista, vaan yritykset joutuisivat kilpailemaan osaavasta työvoimasta. Yritykset olisivat pakotettuja tarjoamaan työntekijöilleen parempaa palkkaa ja työoloja sekä tekemään panostuksia yhteiskuntaan kuten tukemaan koulutusta ja infrastruktuuria (Stiglitz 2015.) Valtio ei joutuisi taistelemaan pääomasta kansalaisten hyvinvoinnin kustannuksella, vaan yritykset tulisivat suuremmaksi osaksi tukemaan tätä hyvinvointia (Hemerijck 2012, 53).

5. Tutkimusasetelma

Hyvinvointivaltion merkitys talouskasvulle on vaihdellut eri tutkijoiden sekä tutkimusten välillä. Hyvinvointivaltion asema on vaihdellut sen mukaan, millaisia mittareita tutkimuksissa on käytetty, mitä maita on tutkittu tai mille aikajaksoille tutkimukset ovat perustuneet. Myös jatkuva maailman sekä markkinoiden muutos on vaikuttanut siihen, millainen rooli hyvinvointijärjestelmällä on valtion talouskasvulle. Hyvinvointivaltioiden jatkuva tutkiminen on siksi tärkeää, sillä sekä ne että maailma niiden ympärillä muuttuvat jatkuvasti.

5.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, miten hyvinvointivaltion interventio markkinoiden vapauteen vaikuttaa sen taloudelliseen menestymiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Miten eri hyvinvointivaltiot tukevat taloutta?
- 2) Onko hyvinvointivaltioregiimeittäin havaittavissa erilaisia strategisia kokonaisuuksia, joilla ne pyrkivät taloudelliseen menestykseen?

Tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan seuraavien alakysymysten avulla:

- 2.1 Miten sosiaalipoliittisten panostusten taso on yhteydessä kansantalouden tasoon?
- 2.2 Miten hyvinvointivaltioiden muovautumiskyky on yhteydessä kansantalouden tasoon?
- 2.3 Miten yritysten ja työmarkkinoiden vapauden taso on yhteydessä kansantalouden tasoon?

Tarkastelemalla sosiaalipoliittisia panostuksia näemme, miten sosiaaliturvajärjestelmä on yhteydessä kansantalouden tasoon. Sosiaaliturvan vaikutuksista taloudelle on laajaa väittelyä, kuten kappaleessa 3.2 todettiin. Sosiaalipanostuksia mitataan tässä tutkimuksessa kahden muuttujan avulla; valtioiden julkisilla bruttososiaalimenoilla sekä tuloeroilla. Sosiaalimenot ilmentävät, kuinka paljon valtio käyttää rahallisesti sosiaaliturvajärjestelmään. Tuloerojen tarkastelu taas ilmentää miten valtion sosiaaliturvajärjestelmä onnistuu tavoitteessaan kaventaa tuloeroja ja miten tämä on yhteydessä kansantalouden tasoon.

Tarkastelemalla valtion muovautumiskykyä näemme, miten hyvinvointivaltioiden pyrkivät luomaan yhteiskuntaan joustavuutta sekä miten se vaikuttaa kansantalouden tasoon. Laajaa hyvinvointivaltiota on usein kritisoitu sen jäykkyydestä ja tämän luomista hankaluuksista kilpailukykyyn. Muovautumiskykyä mitataan kolmen muuttujan avulla; korruptioindeksillä, julkisen velan määrällä ja tutkimus- ja kehittämisinvestointien määrällä. Korruptoituneisuus on liitetty laajaan hyvinvointivaltioon, koska suurempi julkisen vallan interventio paisuttaa julkista organisaatiota ja byrokratiaa, jolloin myös korruptoituneisuuden on väitetty lisääntyvän (ks. esim. Kaufmann 1997). Julkisen velan avulla näemme, miten taloudellisesti itsenäinen valtio on ja miten tämä vaikuttaa sen talouteen. Hyvinvointivaltiota on usein kritisoitu sen kalleudesta, jolloin kasvava osa menoista täytyy kustantaa velan avulla, kun verot eivät enää riitä kattamaan kaikkia kuluja. Tämän perustelun vuoksi korkea julkinen velka liittyy etenkin laajojen hyvinvointivaltioiden ongelmaksi. On kuitenkin syytä tutkia, onko velka sosiaalinen investointi, joka maksaa itsensä takaisin, vai onko se rasite valtion taloudelle. Viimeisenä muuttujana on valtion tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit. Niiden avulla mitataan valtion investointeja tehokkuuden lisäämiseksi. Tutkimus- ja kehittämisinvestointien tärkeys on korostunut, sillä uusien innovaatioiden synty, tiedon lisääminen ja kansalaisten kyvystä sisäistää tätä uutta tietoa on tullut kulmakiviä talouden kasvulle (Etzkowitz & Leydesdorff 2000). Myös yksityiset yritykset usein tekevät merkittäviä tutkimus- ja kehittämisinvestointeja, esimerkiksi kouluttamalla työntekijöitään (Powell 2009). Tutkimus- ja kehittämisinvestointien määrä voi siis viitata myös siihen, miten houkuttelevalla valtio näyttää ulkopuolisten investoijien silmissä. Tämän vuoksi tutkimus- ja kehittämisinvestointien määrä kertoo paljon paitsi valtion panostuksista tulevaisuuteen mutta myös sen tämänhetkisestä elinvoimaisuudesta.

Tarkastelemalla yritysten vapautta sääntelystä näemme, onko se yhteydessä korkeampaan kansantalouden tasoon. Yritysten sääntelyistä vapauttaminen on usein perusteltu sillä, että näin voidaan saavuttaa suurempia taloudellisia hyötyjä valtiolle. Sääntelyn vapauttamisen on kuitenkin nähty olevan yhteydessä eriarvoisuuden yleistymiseen sekä taloudelliseen epävakauteen. Yritysten vapauden astetta tutkitaan kahden muuttujan, yritysten vapauden sekä työmarkkinoiden vapauden indeksien avulla. Tämä mahdollistaa kattavamman kokonaiskuvan luomisen ilmiöstä. Yritysten vapauden indeksi ilmentää sitä, miten helpoksi valtio on yrityksen toiminnan mahdollistanut, kun taas työmarkkinoiden vapauden indeksi kuvastaa sitä, miten suojeltuja työntekijöiden oikeudet ovat. Työntekijöiden asema on merkityksellinen yritysten valtaa tarkasteltaessa, sillä jos työntekijöiden oikeuksia ei ole mitenkään tunnustettu

esimerkiksi sääntelemällä maksimityötunteja tai minimipalkkaa, on yritysten mahdollisuudet sortaa työntekijöitä suuremmat.

On huomionarvoista, että aiheen laajuuden vuoksi ei ole mahdollista pro gradu -tutkielmassa kuvailla tai tutkia ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Tämän vuoksi tähän tutkimukseen on valittu ne muuttajat, jotka ovat aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa sekä historiassa osoittautuneet merkittävimmiksi. Esimerkiksi maiden koulutusjärjestelmän tehokkuutta mittaava pisa-indeksi on tässä tutkimuksessa jouduttu jättämään ulkopuolelle tämän vuoksi. Vaikka koulutus on myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa todettu merkittäväksi, sillä sen avulla kaikkien kansalaisten potentiaali saadaan paremmin käytettyä, pisa-indeksi jätettiin tutkimuksesta ulkopuolelle koska tutkimuksessa tätä samaa ilmiötä sivuavat jo julkiset bruttososiaalimenot – muuttuja sekä gini-kerroin. Jos tutkimukseen lisättäisiin erillisenä tekijänä myös koulutusjärjestelmä, tulisi siihen lisätä myös muiden sosiaalipoliittisten toimien, kuten muun muassa eläkejärjestelmän, työttömyystuen, terveyden, asumistason ja turvallisuuden tunnuslukuja, jolloin tutkimus laajenisi liikaa ollakseen pro gradu -tutkimus.

Tutkimus suoritetaan kansainvälisenä vertailevana tutkimuksena OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) maista. Kyseessä on vuonna 1961 perustettu taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö. Tämän tutkimuksen tekohetkellä OECD-yhteistyö koostuu 38 valtiosta. Yhteistyöjärjestön tavoitteita on lähentää sekä kehittää jäsenmaiden taloutta, edistää talouskasvua sekä lisätä kansalaisten hyvinvointia. Se mittaa sekä vertailee maiden eri toimialoja ja antaa näiden perusteella politiikkasuosituksia (Korkeila 2019; OECD 2021a). Tässä tutkimuksessa käytetään vuoden 2021 jäsenmaita, erona aikaisempiin tutkimuksiin on Kolumbian liittyminen jäsenmaaksi vuonna 2020 ja Costa Rican liittyminen vuonna 2021. Lisäksi Luxemburg on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle sen huomattavasti muita maita pienemmän asukasluvun vuoksi. Tämän vuoksi useat Luxemburgin tunnusluvut ovat asukasluvuun suhteutettuina erittäin suuria, joka aiheuttaa vääristävää korrelaatiota tilastollisissa testeissä.

Tarkastelun helpottamiseksi maat on jaettu seitsemään ryhmään niiden institutionaalisen rakenteen ja hyvinvointivaltion laajuuden perusteella. Jaottelun pohjana on käytetty Esping-Andersenin regiimi luokittelua. Kuitenkin, koska tutkimus keskittyy OECD-maihin, on regiimi luokittelua täytynyt laajentaa, sillä kaikki käytetyt maat eivät sovellu Esping-Andersenin typologiaan. Laajentamisen perustana on käytetty aiempaa tutkimuskirjallisuutta hyvinvointivaltiomalleista. Maat on jaettu pohjoismaisiin, korporatistisiin, anglosaksisiin,

post-kommunistisiin, konfutselaisiin, kehittyviin ja eteläeurooppalaisiin hyvinvointivaltioihin. Regiimien eroavaisuudet on käsitelty teoriakappaleessa 2.2. Taulukossa 1 on tiivistetty miten tutkimuksen maat jakautuvat eri regiimien alle.

Taulukko 1 OECD-maiden jakautuminen hyvinvointivaltioregiimeihin

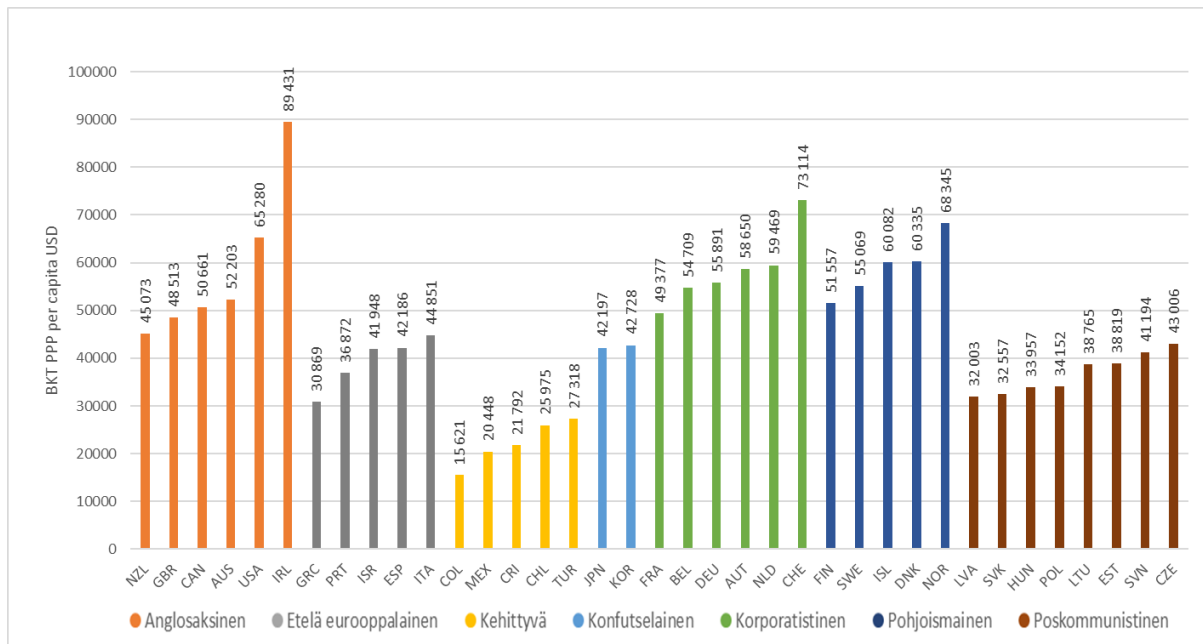
Regiimi	Maat
Pohjoismainen	Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska
Korporatistinen	Alankomaat, Belgia, Itävalta, Saksa, Sveitsi ja Ranska
Anglosaksinen	Australia, Irlanti, Kanada, Uusi-Seelanti, Yhdistynyt Kuningaskunta ja Yhdysvallat
Post-kommunistinen	Latvia, Liettua, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari ja Viro,
Konfutselainen	Etelä-Korea ja Japani
Kehittyvät	Chile, Costa Rica, Kolumbia, Meksiko ja Turkki
Eteläeurooppalainen	Espanja, Israel, Italia, Kreikka ja Portugali

5.2 Aineisto

Tutkimuksessa käytettävät aineistot ovat Maailman pankin (World Bank) keräämä data bruttokansantuotteesta, Kansainvälisen valuuttarahaston julkisen velan data-aineistoa, OECD:n keräämiä tietoja tuloeroista, sosiaalimenoista sekä tutkimus- ja kehittämisinvestoinneista, Transparency Internationalin korruptoituneisuusindeksiä sekä Fraser Instituutin indikaattoria yritysten sekä työmarkkinoiden vapaudesta sääntelystä. Kaikissa aineistoissa on käytetty uusinta, saatavilla olevaa tietoa, tämä ollen vuosien 2014 ja 2020 välillä. Liitetaulukossa yksi on esitetty kaikki alkuperäiset muuttajat.

5.2.1 Selitettävä muuttuja

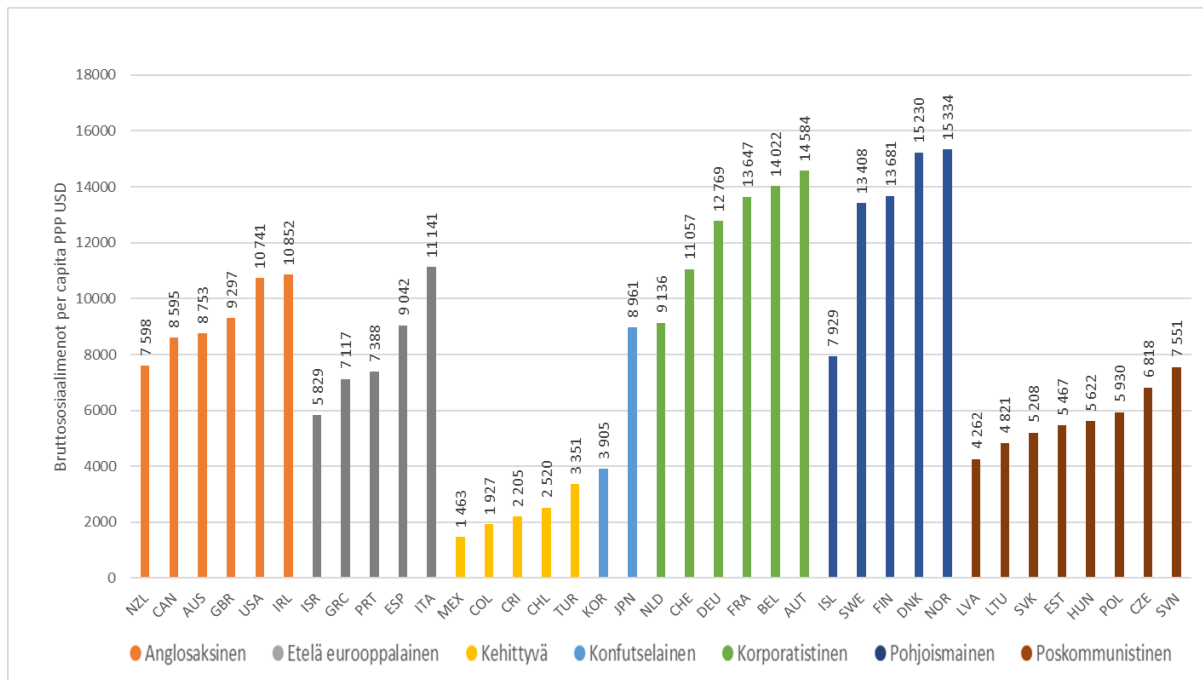
Kansantalouden tasoa tarkastellaan ostovoimakorjatulla bruttokansantuotteella suhteutettuna maan asukaslukuun. Bruttokansantuote on yleinen mittari tutkia maan taloudellista tasoa. Bruttokansantuotteen arvo määrittyy kaikista kotimaisista hyödykkeiden arvoista (Kajanoja 2005). Koska kuitenkin hyödykkeiden hinnat vaihtelevat eri maiden välillä, on maiden väliseen vertailuun käytettävä ostovoimakorjattua (PPP, Purchasing Power Parity) bruttokansantuotetta. Ostovoimakorjattu bruttokansantuote huomioi maiden väliset tuotteiden hintaerot. Esimerkiksi kehittyvissä maissa hinnat ovat usein matalampia kuin kehittyneissä maissa. Tämä tarkoittaa, että näissä maissa rahalla saa suhteellisesti enemmän hyödykkeitä tai palveluja. Ostovoimakorjattu bruttokansantuote muuntaa maiden bruttokansantuotteet niin, että samalla hinnalla saadaan yhtä paljon hyödykkeitä. Näin kehittyvien maiden bruttokansantuote on korkeampi, kuin mitä se olisi ilman ostovoimakorjausta. Henkeä kohden (per capita) ilmoitettu bruttokansantuote jakaa kokonaisbruttokansantuotteen maan asukasluvulla, eli siinä on huomioitu myös maan asukaskoko (Callen 2008). On syytä huomioida, ettei bruttokansantuotteen tarkastelu ole kaiken kattava kuvaus kansantalouden menestyksestä ja sen käyttöä on vahvasti kritisoitu. Se ei muun muassa huomioi yhteiskunnan eriarvoisuutta, kansalaisten hyvinvointia eikä tuotannossa syntyviä saasteita. Kuitenkin se antaa suuntaviivat maan sen hetkisestä taloudellisesta tasosta. Tässä tutkimuksessa maiden henkilömäärää kohden laskettu ostovoimakorjattu bruttokansantuote vaihtelee 15 621 ja 89 431 dollarin välillä. Tässä tutkimuksessa käytetään maiden vuoden 2019 arvoja, sillä tämä oli tuorein tieto, joka löytyi kaikista 37 maasta. Kuviossa yksi on esitetty maiden bruttokansantuotteen tasot regiimeittäin.

Kuvio 1 Bruttokansantuotteen tasot vuonna 2019 OECD-maissa regiimeittäin

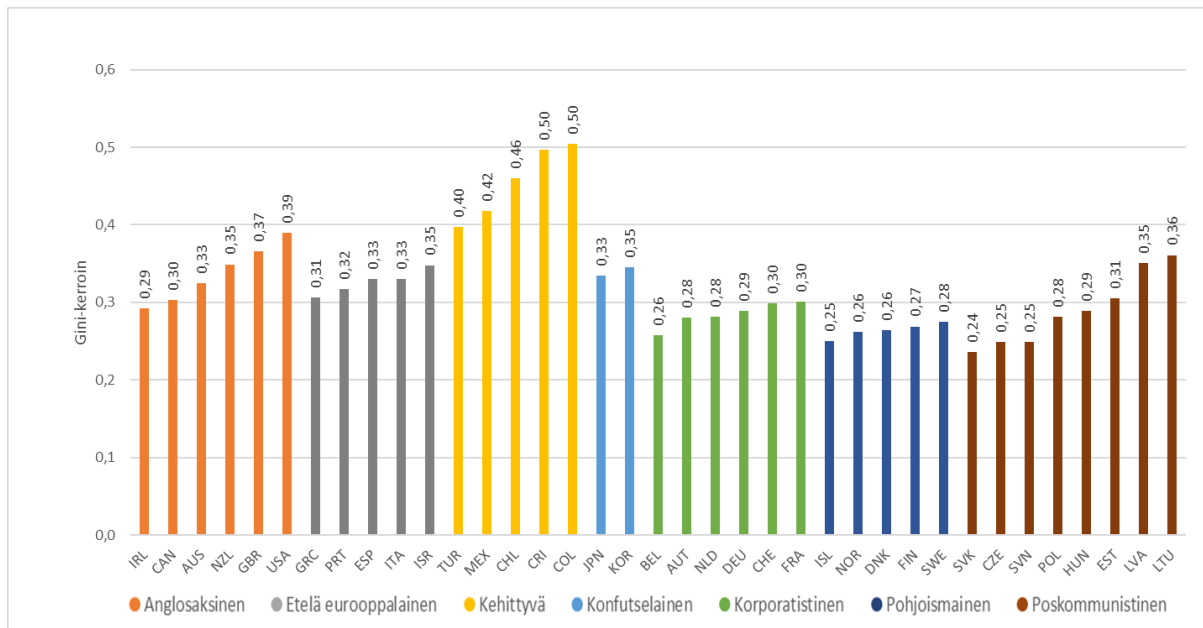
5.2.2 Selittävät muuttujat

Sosiaalipanostuksia tutkitaan tarkastelemalla maiden julkisia bruttososiaalimenoja. Sosiaalimenot sisältävät valtion maksamat rahaetuudet, sosiaalipalvelut ja -etuudet (OECD 2022a). Tässä tutkimuksessa käytetään vuoden 2016 sosiaalipanostuksia, joka oli tuorein data, joka löytyi kaikista 38 maasta. Sosiaalimenot ilmaistaan brutto-osuutena henkilömäärää kohden laskettuna ja ostovoimakorjattuna. Nettomenot olisivat tuoneet paremmin ilmi tosiasialliset menot verotuksen jälkeen, mutta nettotietoja ei löytynyt kaikista tutkimuksen maista. Sosiaalipanostukset vaihtelevat tässä tutkimuksessa 1 463–15 334 dollarin välillä. OECD maiden bruttososiaalimenoja on havainnollistettu kuviossa kaksi.

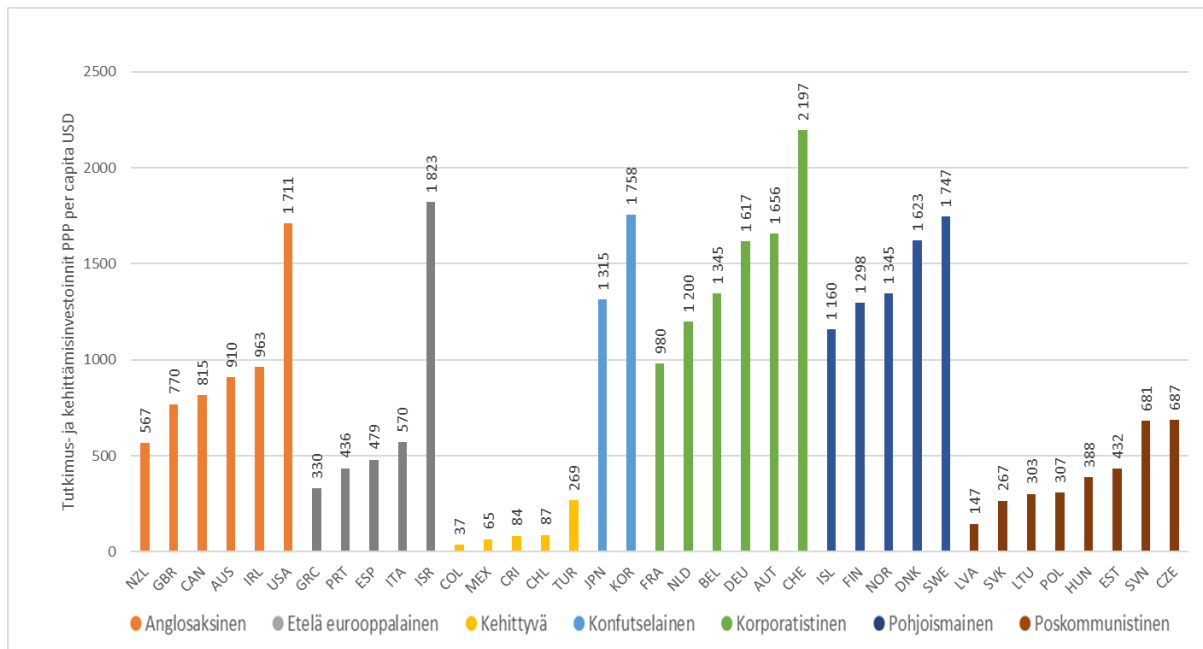
Kuvio 2 Julkiset bruttosiaalimenot PPP per capita USD vuonna 2016 OECD-maissa regiimeittäin

Tuloeroja mitataan gini-kertoimen avulla. Tuloiksi määritellään yksilön käytettävissä olevat tulot. Gini-kerroin huomioi palkkatulot, itsensä työllistävien palkkiot, pääomatulot sekä siinä huomioidaan myös maksetut sekä saadut tulonsiirrot. Gini-kerroin saa arvoja nolasta yhteen, nolla tarkoittaen täydellistä tulojen tasa-arvoa ja yksi tarkoittaen tulojen täydellistä epätasa-arvoa (OECD 2022b). OECD maiden gini-kertoimen arvot vaihtelevat tässä tutkimuksessa välillä 0,24–0,50. Maiden gini-arvot on havainnollistettu kuviossa kolme. Tässä tutkimuksessa käytetään maiden gini-indeksejä vuosilta 2014–2018 sillä periaatteella, että käytetään uusinta mahdollista tietoa. Liitetaulukossa kaksi on täsmennetty, miltä vuodelta jokaisen maan arvo on.

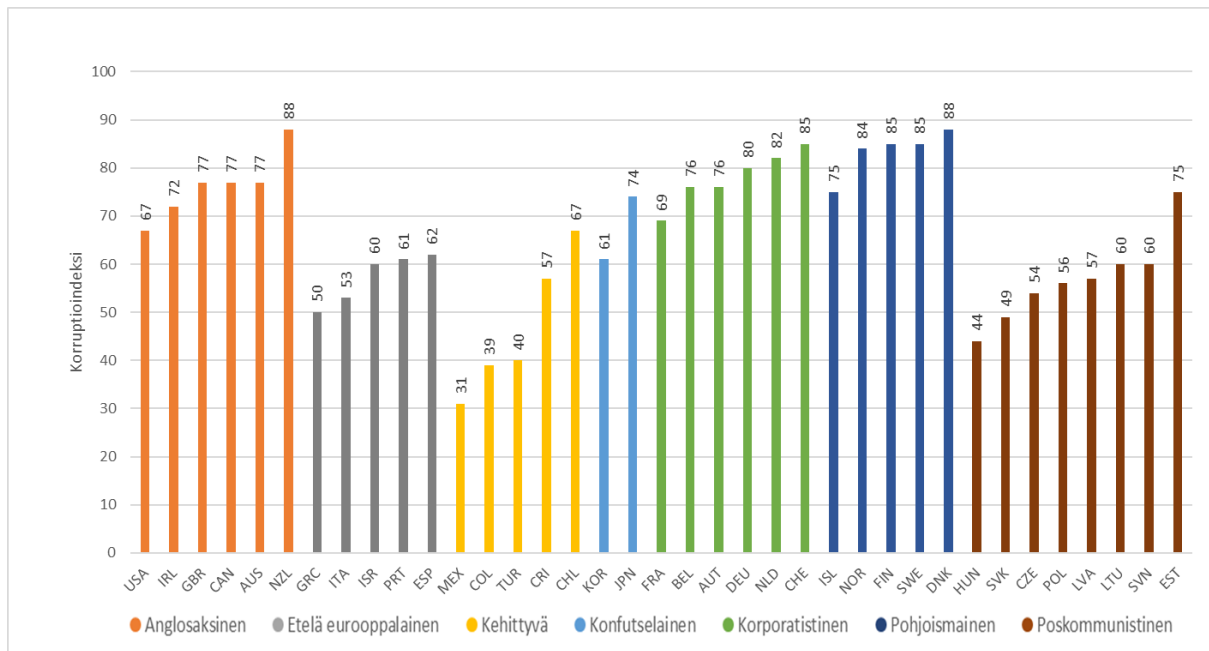
Kuvio 3 Gini-kerroin (2014–2018) OECD-maissa regiimeittäin

Tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit ilmaistaan investointien määränä suhteutettuna maan asukaslukuun ostovoimakorjattuina dollareina. Siihen mitataan mukaan sellaiset toimet, joiden tarkoituksena on sekä systemaattisesti lisätä tietoa ja ymmärrystä että soveltaa tätä tietoa uusien sovellusten kehittämiseksi. Arvoon lukeutuu niin paikallisten yritysten, muiden yksityisten toimijoiden sekä julkisen vallan alaiset panostukset (OECD 2022c). Maiden tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit vaihtelevat 37–2 197 dollarin välillä, tiedot ovat vuodelta 2017. Maiden tutkimus- ja kehittämisinvestointien vaihtelu on havainnollistettu kuviossa neljä.

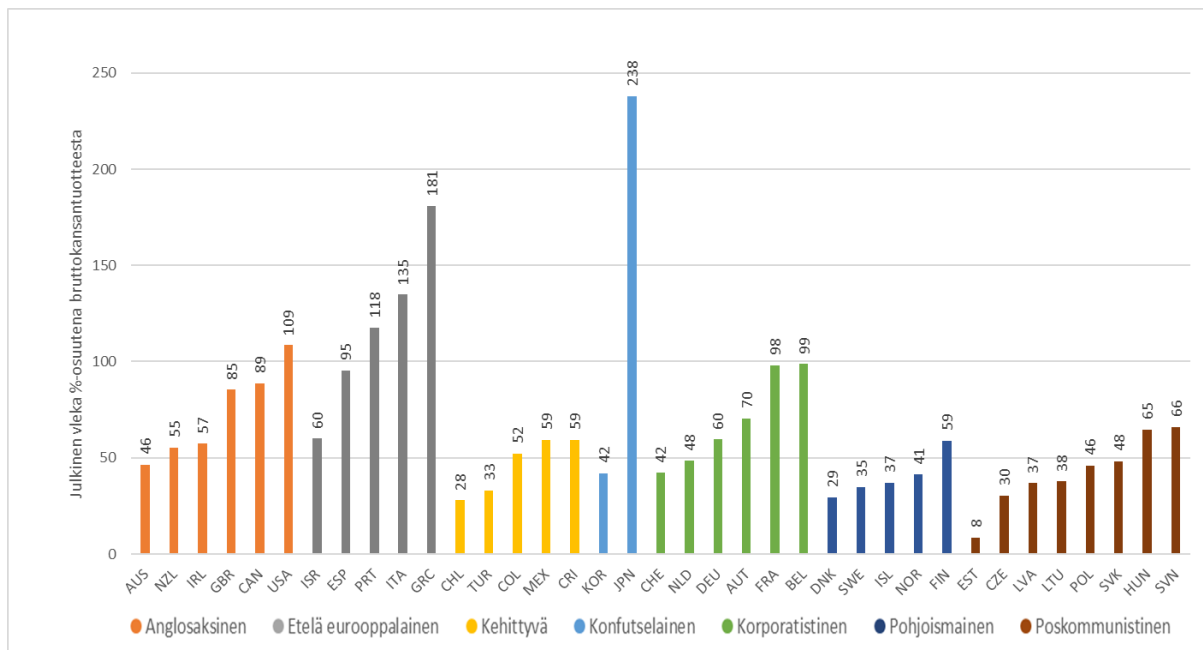
Kuvio 4 Tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit PPP per capita USD vuonna 2017 OECD-maissa regiimeittäin

Korruptoituneisuus -indeksi on Transparency Internationalin vuosittain keräämä arvio valtion julkisen sektorin korruptoituneisuusasteesta. indeksi saa arvoja nollan ja sadan välillä, nolla tarkoittaen täydellistä korruptoituneisuutta ja sata tarkoittaen täydellistä vapautta korruptiosta. indeksi huomioi muun muassa lahjonnan, virkamiesten yksityisen edun tavoittelun sekä valtion mahdollisuudet kitkeä korruptiota (Álvarez-Díaz, Saisana, Montalto & Tacao Moura 2018). Tässä tutkimuksessa käytetään vuoden 2020 korruptioindeksiä. Maiden arvot vaihtelevat tässä tutkimuksessa 31–88 välillä. Maiden korruptioindeksin arvot on havainnollistettu kuviossa viisi.

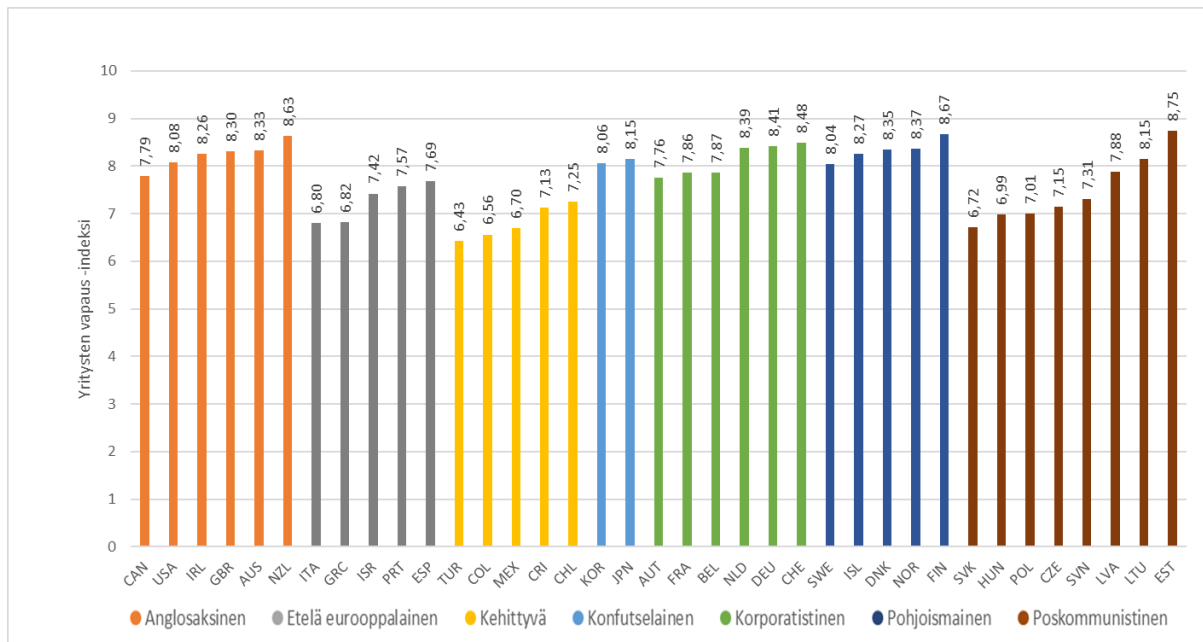
Kuvio 5 Korruptioindeksi vuonna 2020 OECD-maissa regiimeittäin

Julkinen velka ilmaistaan bruttovelkana, joka pyrkii kattamaan kaikki julkisyhteisön eri velkainstrumentit. Näitä ovat muun muassa erilaiset velkakirjat ja lainat (Mbaye, Badia & Chae 2018). Tämä kokonaisuus ilmaistaan prosenttiosuutena bruttokansantuotteesta. Tutkimuksessa julkisen velan määrä vaihteli maittain 8–238 prosentin välillä. Tiedot ovat vuodelta 2019. Maiden julkisen velan määrät on havainnollistettu kuviossa kuusi.

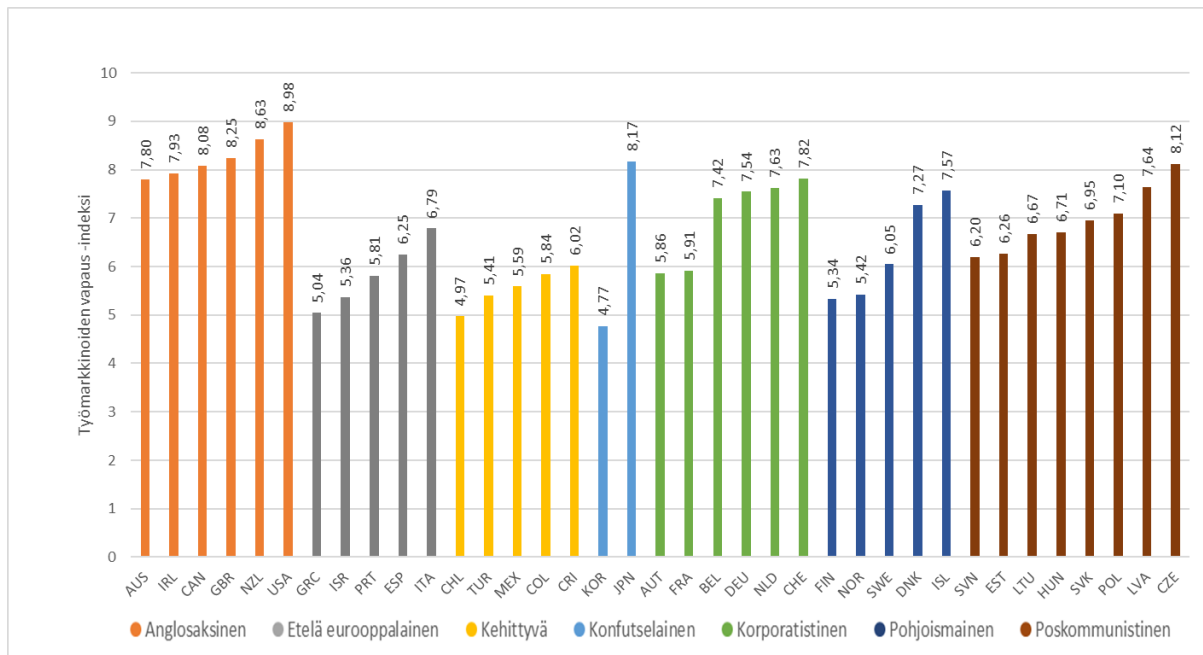
Kuvio 6 Julkinen velka %-osuutena bruttokansantuotteesta vuonna 2019 OECD-maissa regiimeittäin

Yritysten vapaus -indeksi on Fraser-instituutin laskema indeksi. Se kuuluu instituution vuosittain julkaisemaan Maailman Taloudellisen Vapauden (Economic Freedom of the World) kokonaisuuteen. Yritysten sääntelyn mittari huomioi valtion yrityksille kohdistetut byrokraattiset kustannukset, uuden yrityksen perustamisen vaikeuden, yrityksen perustamisen kustannukset sekä verotuksen tason. Indeksi saa arvoja yhden ja kymmenen välillä, yksi tarkoittaen erittäin suurta yrityksiin kohdistuvaa sääntelyä ja kymmenen tarkoittaen yritysten täydellistä vapautta sääntelystä (Gwartney, Lawson, Hall & Murphy 2021). OECD maiden arvot vaihtelevat tässä tutkimuksessa arvojen 6,43 ja 8,75 välillä. Tässä tutkimuksessa käytetään vuoden 2019 yrityksen vapauden indikaattoria, koska se oli viimeisin, julkisesti saatavilla oleva tilasto. Maiden yritysten vapauden -indeksin arvot on havainnollistettu kuviossa seitsemän.

Kuvio 7 Yritysten vapaus -indeksi vuonna 2019 OECD-maissa regiimeittäin

Työmarkkinoiden vapauden indeksi on myös Fraser -instituutin indeksi ja kuuluu samaan Maailman Taloudellisen Vapauden -kokonaisuuteen. Työmarkkinoiden vapauden indeksi huomioi valtion työmarkkinoille kohdistetut työtuntien, minimipalkan, palkkaamisen ja irtisanomisen säännökset sekä kollektiivisten työmarkkinasopimusten yleisyyden. Indeksi saa arvoja yhden ja kymmenen välillä, yksi tarkoittaen erittäin suurta työmarkkinoihin kohdistuvaa sääntelyä ja 10 tarkoittaen työmarkkinoiden täydellistä vapautta sääntelystä (Gwartney ym. 2021). OECD maiden työmarkkinoiden vapaus -indeksi sai tässä tutkimuksessa arvoja 4,77 ja 8,98 välillä. Tässä tutkimuksessa käytetään vuoden 2019 työmarkkinoiden vapaus- indeksiä, koska se oli viimeisin, julkisesti saatavilla oleva tilasto. Maiden työmarkkinoiden vapauden -indeksin arvot on havainnollistettu kuviossa kahdeksan.

Kuvio 8 Työmarkkinoiden vapaus -indeksi vuonna 2019 OECD maissa regiimeittäin

Tutkimuksen analysointitapana käytetään lineaarista regressioanalyysiä. Tutkimuksessa tarkastellaan selittävien muuttujien yhteyttä selitettävään muuttujaan eli bruttokansantuotteen tasoon. Lineaarisen regressioanalyysin avulla voidaan tarkastella selittävien muuttujien yhteyden voimakkuutta sekä suuntaa jatkuvaan, tai jatkuvan kaltaiseen selitettävään muuttujaan sekä kuvailla ilmiötä regressiosuorien avulla (Metsämuuronen 2009, 709–712.). Aineistoa analysoidaan myös klusterianalyysin avulla. Klusterianalyysissä maat luokitellaan sellaisiin ryhmiin, joissa muuttujat ovat mahdollisimman samankaltaisia. Muuttujat on tässä tutkimuksessa standardoitu eli ne on muutettu vaihtelevaan samalla skaalalla. Näin mikään muuttuja ei saa virheellisesti suurempaa painoarvoa kuin toinen (Metsämuuronen 2009, 875–877). Klusterianalyysi auttaa ymmärtämään maiden todellisia taloudellisia strategioita, sillä saattaa olla, että vanhat regiimi-jaottelut ovat osittain vanhentuneet maiden muokkautuessa uudenlaiseen globaaliin talousjärjestelmään. Se lisäksi ilmentää, mitkä valtion ominaisuudet yleisemmin esiintyvät yhdessä. Tämän avulla on mahdollista havaita erilaisia strategioita kansantalouden kasvun saavuttamiseen.

6. Hyvinvointivaltio ja kansantaloudellinen suorituskyky

Empiirisessä osiossa tarkastellaan hyvinvointivaltion sääntelyä kuvaavien tekijöiden yhteyttä ostovoimakorjattuun bruttokansantuotteeseen henkilömäärää kohden. Muuttujia ja bruttokansantuotetta kuvaavat hajontakuviot ovat pelkistettyjä visualisointeja muuttujien välisestä yhteydestä. On syytä huomioda, että regiimien sisäiset hajonnat olivat useissa muuttujissa suhteellisen suuria. Tämä viittaa siihen, että perinteinen regiimijako ei välttämättä ole enää ajantasainen tarkasteltaessa hyvinvointivaltion ja taloudellisen menestyksen suhdetta.

Taulukko 2 Selittävien muuttujien yhteys BKT PPP per capita (USD), vakiotermi, selitysaste ja luottamusväli

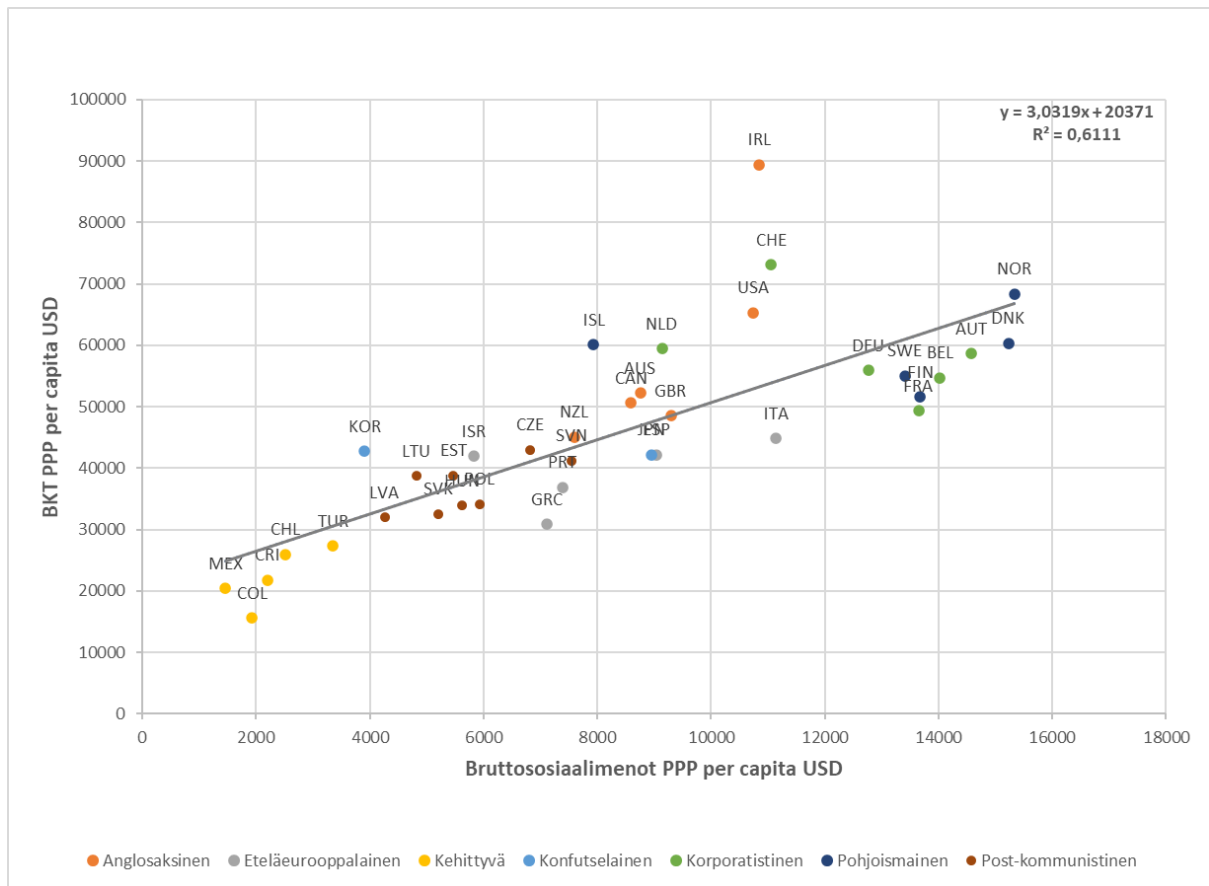
	<i>vakiotermi</i>	<i>R²</i>	<i>luottamusväli</i>
Sosiaalimenot	3,03***	0,611	2,20–3,86
Tuloerot	-131800,33***	0,317	-198239,90–(-65360,78)
Korruptio	760,38***	0,538	518,44–1002,32
Julkinen velka	-13,85	0,002	-133,26–105,55
Tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit	18,90***	0,556	13,10–24,70
Yritysten sääntely	16076,56***	0,480	10337,14–21815,98
Työmarkkinoiden sääntely	6007,59*	0,198	1863,90–10151,29

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Taulukossa kaksi on esitetty tutkimukseen valittujen muuttujien olennaisimmat arvot. Voimakkaimmiksi selittäviksi tekijöiksi nousivat sosiaalipanostukset, vapaus korruptiosta sekä tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit. Muuttujien korrelaatiokertoimet on esitetty liitetaulukossa kolme. Tulosten purkaminen etenee esitettyjen tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensin tarkastellaan sosiaalipanostusten ja tuloerojen vaikutusta bruttokansantuotteen tasoon, jonka jälkeen siirrytään yhteiskunnan jäykkyyttä kuvaaviin muuttujiin ja lopuksi tarkastellaan yritysten sääntelyn indikaattoreita.

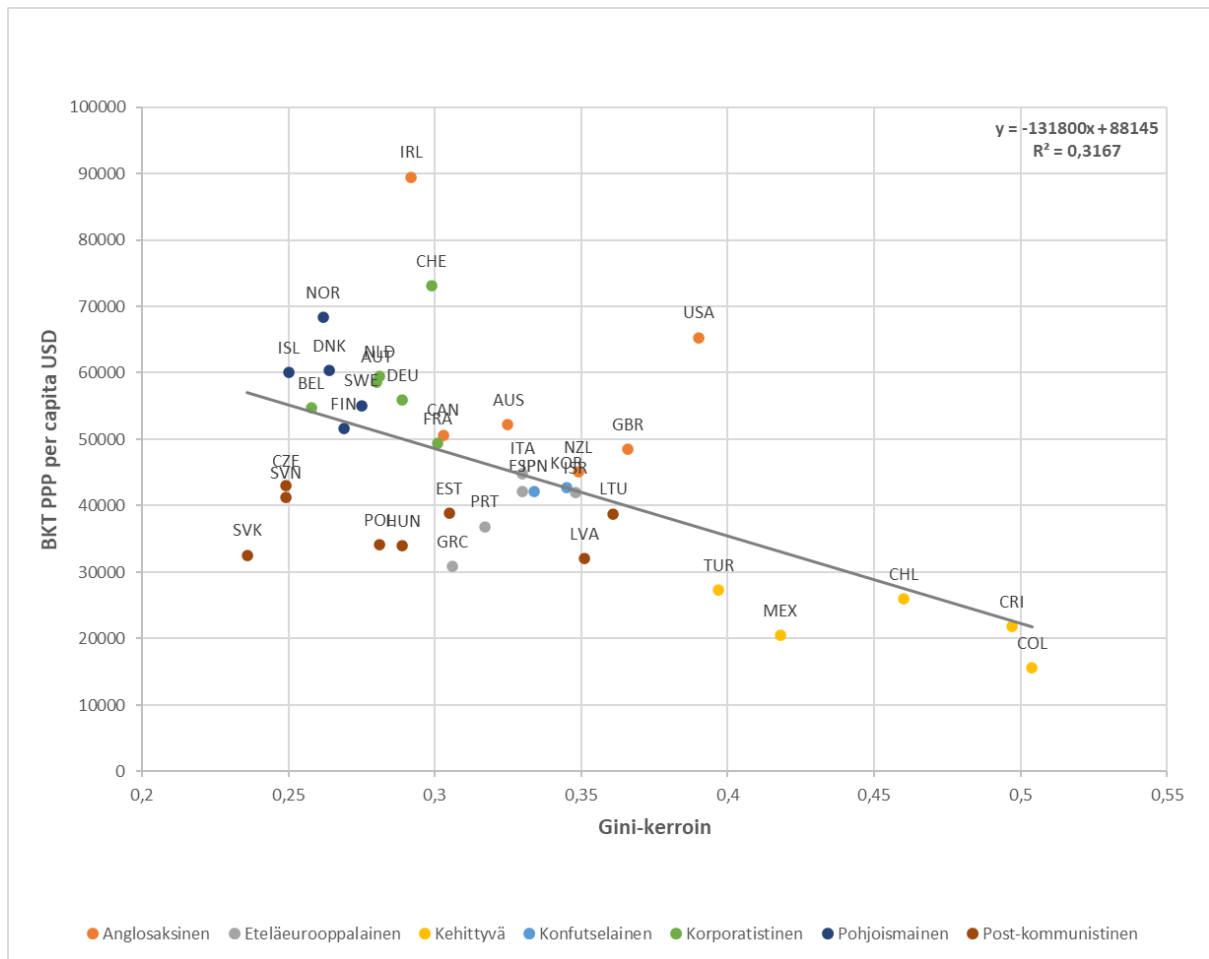
6.1 Sosiaalipanostukset ja kansantalouden taso

Kuviossa yhdeksän on esitetty julkisten bruttososiaalipanostusten yhteys bruttokansantuotteen tasoon OECD-maissa. Bruttososiaalimenojen selitysaste on 61 prosenttia. Korkeimmat sosiaalipanostukset ovat positiivisesti yhteydessä korkeamman bruttokansantuotteen kanssa. Matalimmat sosiaalimenot olivat Meksikolla (1463 dollaria), Kolumbialla (1927 dollaria) sekä Costa Ricalla (2205 dollaria). Korkeimmat sosiaalimenot olivat Norjalla (15 334 dollaria), Tanskalla (15 230 dollaria) ja Itävallalla (14 584 dollaria).

Kuvio 9 Julkisten bruttososiaalimenojen PPP per capita (USD) vuonna 2016 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa

Regiimien välillä on bruttososiaalimenojen perusteella havaittavissa joitakin selkeitä eroja. Kehittyvä regiimi sijoittuu kiinteänä ryhmänä kuvaajan vasempaan alareunaan, pienemmillä sosiaalipanostuksilla sekä bruttokansantuotteen tasoilla. Pohjoismainen ja korporatistinen regiimi sijoittuvat kuvaajassa ylös oikealle, korkeampien sosiaalipanostuksen ja bruttokansantuotteen tasoille. Muut ryhmät sijoittuvat kuvaajassa lähelle keskustaa. Ainoastaan kehittyvän ja post-kommunistisen regiimin hajonnat näyttäisivät olevan melko pieniä verrattaessa muihin regiimeihin. Myös pohjoismainen regiimi on suhteellisen kiinteä ryhmä, josta poikkeuksena Islanti eroaa muusta ryhmästä pienemmillä bruttososiaalimenojen määrällä. Samoin eteläeurooppalaisesta regiimistä eroaa Italian muuta ryhmää suhteellisesti korkeampi bruttososiaalimenojen määrä. Konfutselaisessa, korporatistisessa ja anglosaksisessa regiimeissä on enemmän hajontaa ryhmän sisällä eli nämä regiimit eivät käyttäydy yhdenmukaisesti tämän muuttujan osalta.

Kuvio 10 Gini-kertoimen (2014–2018) yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa

Kuviossa kymmenen on esitetty tuloerojen ja bruttokansantuotteen välinen yhteys OECD-maissa. Tuloerojen selitysaste on 32 prosenttia, korkeampi tasa-arvo on yhteydessä korkeampaan bruttokansantuotteen tasoon. Epätasa-arvoisimpia maita olivat Kolumbia (0,504), Costa Rica (0,497) ja Chile (0,46). Tasa-arvoisimpia olivat Slovakia (0,236), Tšekki (0,249) ja Slovenia (0,249).

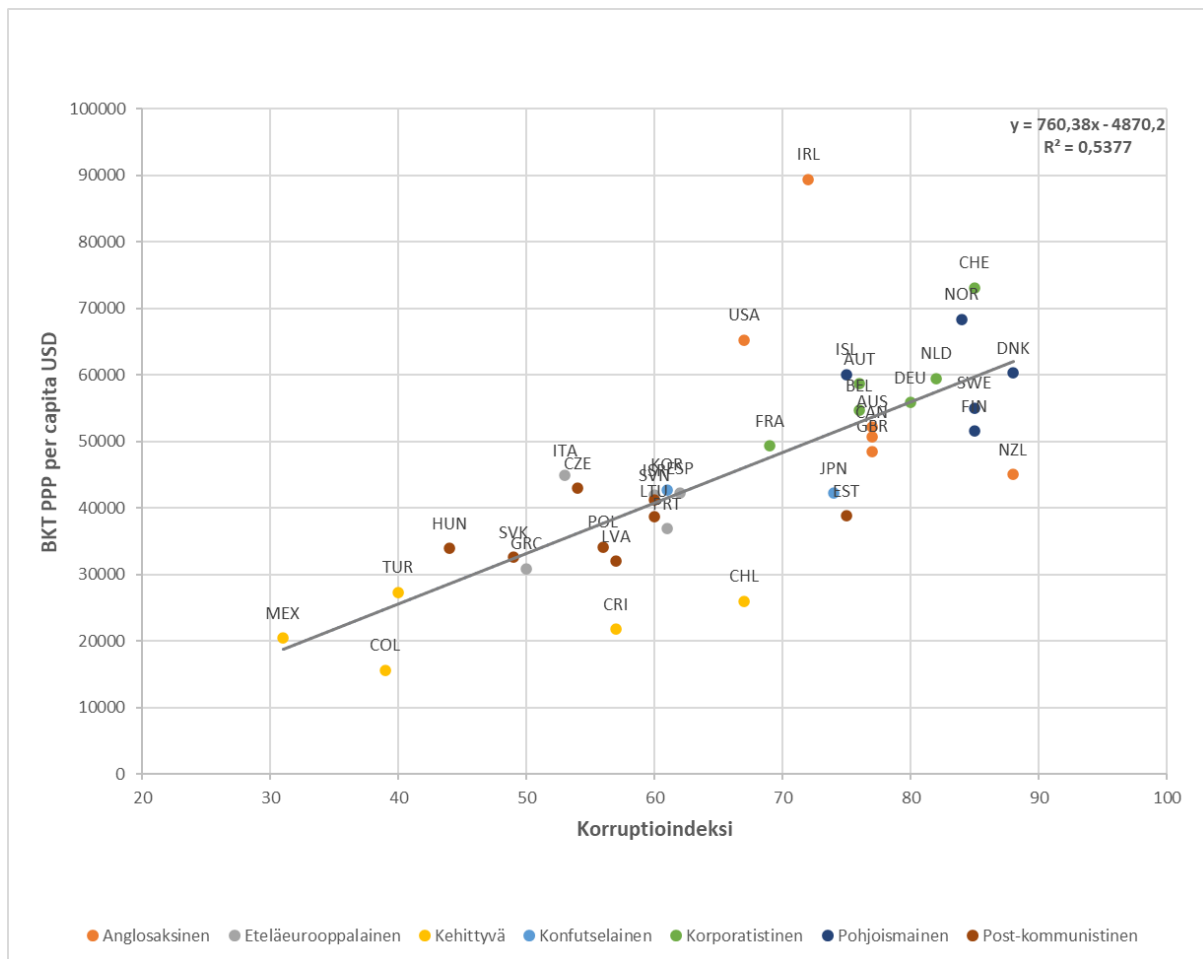
Kehittyvä regiimi sijoittuu kuvaajan oikeaan alareunaan, suuremmille tuloerojen ja matalammille bruttokansantuotteen tasoille. Pohjoismainen, post-kommunistinen, ja korporatistinen regiimi sijoittuvat matalemmille tuloerojen tasoille. Eteläeurooppalainen, anglosaksinen ja konfutselainen regiimi sijoittuvat kuvaajassa keskitasolle. Pohjoismaisen, eteläeurooppalaisen, korporatistisen ja konfutselaisen regiimin sisäiset hajonnat ovat suhteellisen matalat. Muissa ryhmissä esiintyy jonkin verran hajontaa tuloerojen ja bruttokansantuotteen yhteyden suhteen.

Sekä tuloerojen että sosiaalimenojen selitysasteet ovat vahvoja, mutta sosiaalimenojen selitysaste on erittäin korkea. Tulokset viittaisivat siihen, että sosiaalipanostusten merkitys

bruttokansantuotteen tasolle on erittäin merkitsevä. Sosiaaliohjelmien olemassaolo on tärkeämpi kuin niiden tehokkuus tasata tuloja.

6.2 Yhteiskunnan jäykkyys ja kansantalouden taso

Kuviossa 11 on esitetty korruptoituneisuusindeksin yhteys bruttokansantuotteeseen OECD-maissa. Korruption selitysaste on 54 prosenttia, eli korkeampi korruptoituneisuus on negatiivisessa yhteydessä bruttokansantuotteen kanssa. Korruptoituneimpia maita olivat Meksiko (31), Kolumbia (39) sekä Turkki (40). Vähiten korruptoituneita maita olivat Uusi-Seelanti (88), Tanska (88) sekä Suomi, Ruotsi ja Sveitsi (85).

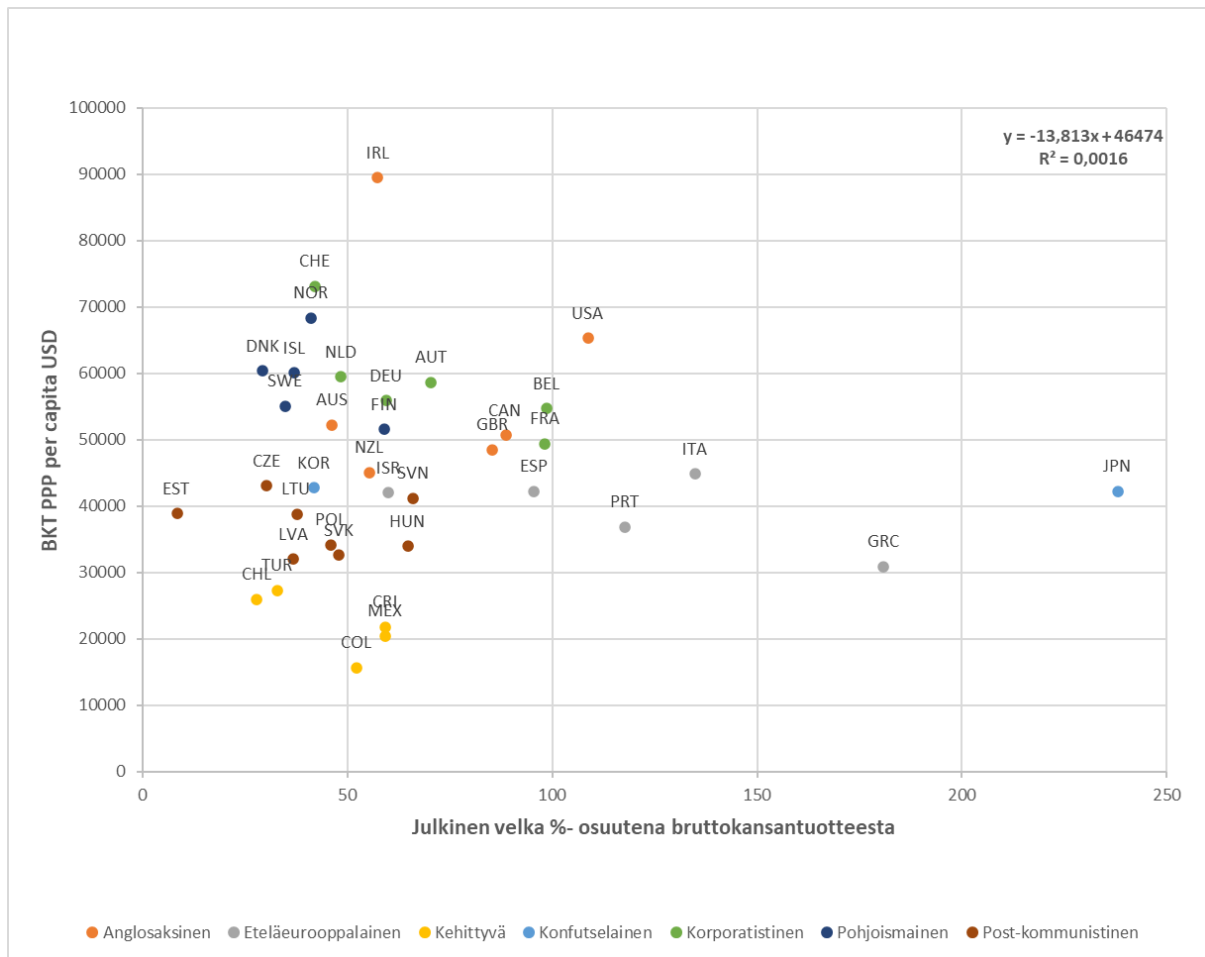

Kuvio 11 Korruptioindeksin (2020) yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa

Kehittyvä, post-kommunistinen sekä eteläeurooppalainen regiimi näyttäisivät sijoittuvan korkeamman korruptoituneisuuden arvoille, kun taas pohjoismainen, korporatistinen ja anglosaksinen regiimi sijoittuvat vähiten korruptoituneisiin. Konfutselainen regiimi sijoittuu

kuvaajan keskivaiheille. Muiden ryhmien paitsi pohjoismaisen, korporatistisen ja eteläeurooppalaisen regiimin sisäiset hajonnat ovat melko suuria. Anglosaksisesta regiimistä etenkin Irlanti ja Yhdysvallat eroavat muusta ryhmästä. Post-kommunistisesta ryhmästä Viro sijoittuu huomattavasti muuta ryhmää vähemmän korruptoituneelle arvolle.

Kuviossa 12 on esitetty julkisen velan ja bruttokansantuotteen välinen yhteys OECD-maissa. Julkisen velan selitysaste on olematon, 0,2 prosenttia. Julkisella velalla ei siis näyttäisi olevan yhteyttä maan bruttokansantuotteen tasoon. Matalin julkinen velka oli Virolla (8 % bruttokansantuotteesta), Chilellä (28 %) ja Tanskalla (29 %). Korkein julkinen velka oli Japanilla (238 %), Kreikalla (181 %) ja Italialla (135 %).

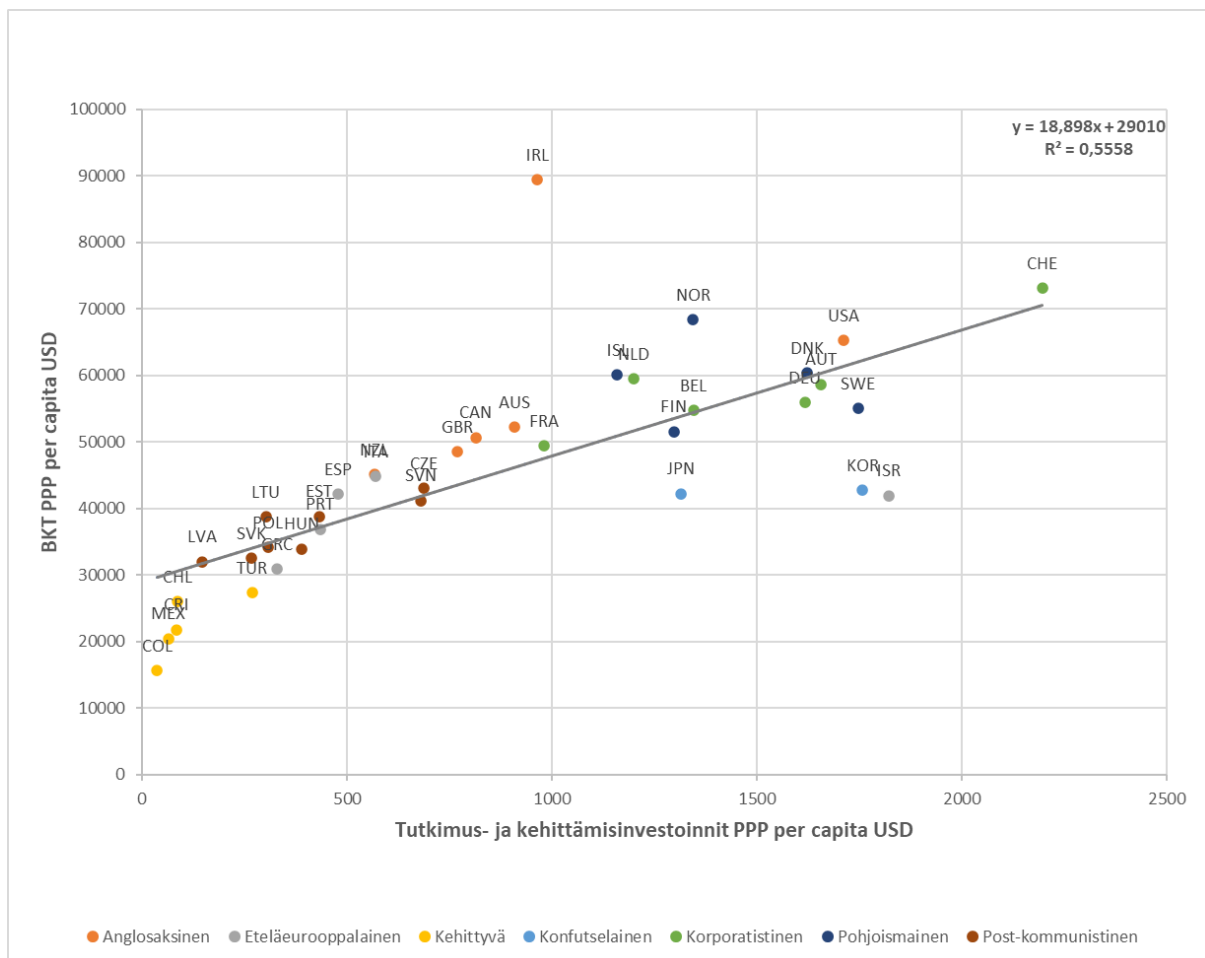

Kuvio 12 Julkisen velan %-osuutena bruttokansantuotteesta vuonna 2019 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa

Kehittyvän, post-kommunistisen ja pohjoismaisen regiimin sisäiset hajonnat ovat melko matalat. Myös korporatistinen regiimi sijoittuu melko hyvin yhdeksi ryhmäksi, mutta siinä on havaittavissa jo enemmän hajontaa ryhmän sisällä. Anglosaksisesta regiimistä muusta

ryhmästä selkeästi erottuu Irlanti ja Yhdysvallat. Eteläeurooppalainen ja konfutselainen regiimi levittyvät kummatkin hyvin laajalle skaalalle kuviossa eli ne eivät nitoudu yhtenäisiksi regiimeiksi tämän muuttujan osalta.

Kuviossa 13 on esitetty tutkimus- ja kehittämisinvestointien välinen yhteys bruttokansantuotteeseen OECD-maissa. Tutkimus- ja kehittämisinvestointien selitysaste oli 56 prosenttia. Korkeammat tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit olivat yhteydessä korkeampaan bruttokansantuotteen tasoon. Pienimmät tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit per capita olivat Kolumbiassa (37 dollaria), Meksikolla (65 dollaria) ja Costa Ricalla (84 dollaria). Suurimmat investoinnit olivat Sveitsillä (2197 dollaria), Israelilla (1823 dollaria) ja Korealla (1758 dollaria).

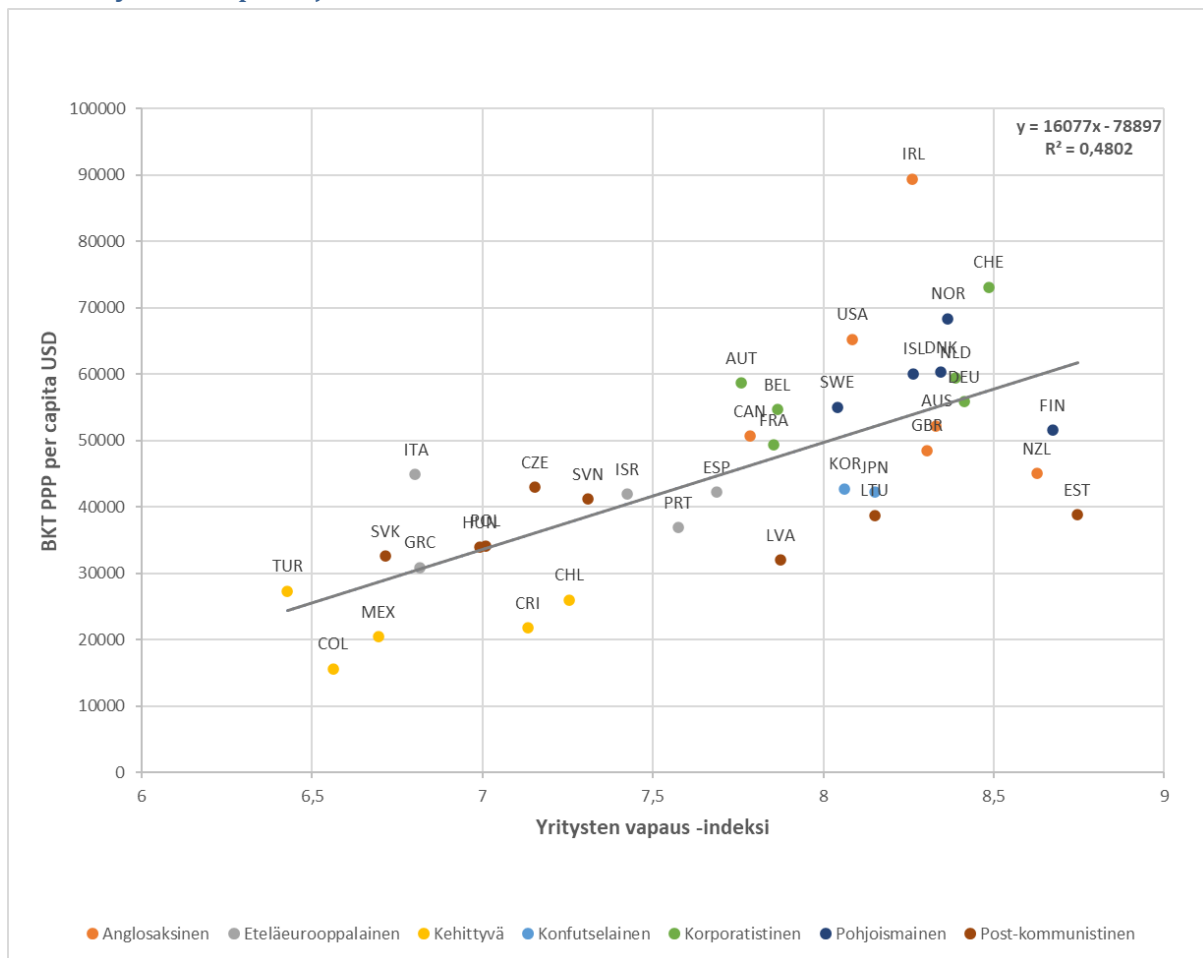
Kuvio 13 Tutkimus- ja kehittämisinvestointien PPP per capita (USD) vuonna 2017 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa

Kuviossa alas ja vasemmalle sijoittuu kehittyvä regiimi melko erillisenä ja kiinteänä ryhmänä alhaisimmille tutkimus- ja kehittämisinvestointien ja bruttokansantuotteen tasoille. Myös post-

kommunistinen ja eteläeurooppalainen regiimi sijoittuvat kuvaajassa alhaisimmille investointien tasoille. Tosin eteläeurooppalaisesta regiimistä selkeästi muista erottuu Israel, jonka tutkimus- ja kehittämispanostukset ovat huomattavasti muuta regiimiä suuremmat. Konfutselainen regiimi sijoittuu melko kiinteästi ryhmittyneenä korkeammille investointien tasoille. Korporatistisen, pohjoismaisen ja anglosaksisen regiimin sisäiset hajonnat ovat suhteellisen suuria. Anglosaksisesta regiimistä jälleen etenkin Irlanti ja Yhdysvallat eroavat muusta regiimistä.

Korruption ja tutkimus- ja kehittämisinvestointien selitysasteet olivat suhteellisen korkeita, mutta julkinen velka ei korreloinut bruttokansantuotteen tason kanssa. Tämä voi viitata siihen, että julkisella velalla ei tosiaan ole tilastollista yhteyttä bruttokansantuotteen tasoon. Voi kuitenkin myös olla, että julkinen velka on liian laaja käsite, ja sen ominaisuuksia tulisi pilkkoa, jotta näkisimme sen todellisen merkityksen bruttokansantuotteen tasoon. Tästä huolimatta hyvinvointivaltioiden joustavuus vaikuttaa positiivisesti bruttokansantuotteen tasoon.

6.3 Yritysten vapaus ja kansantalouden taso

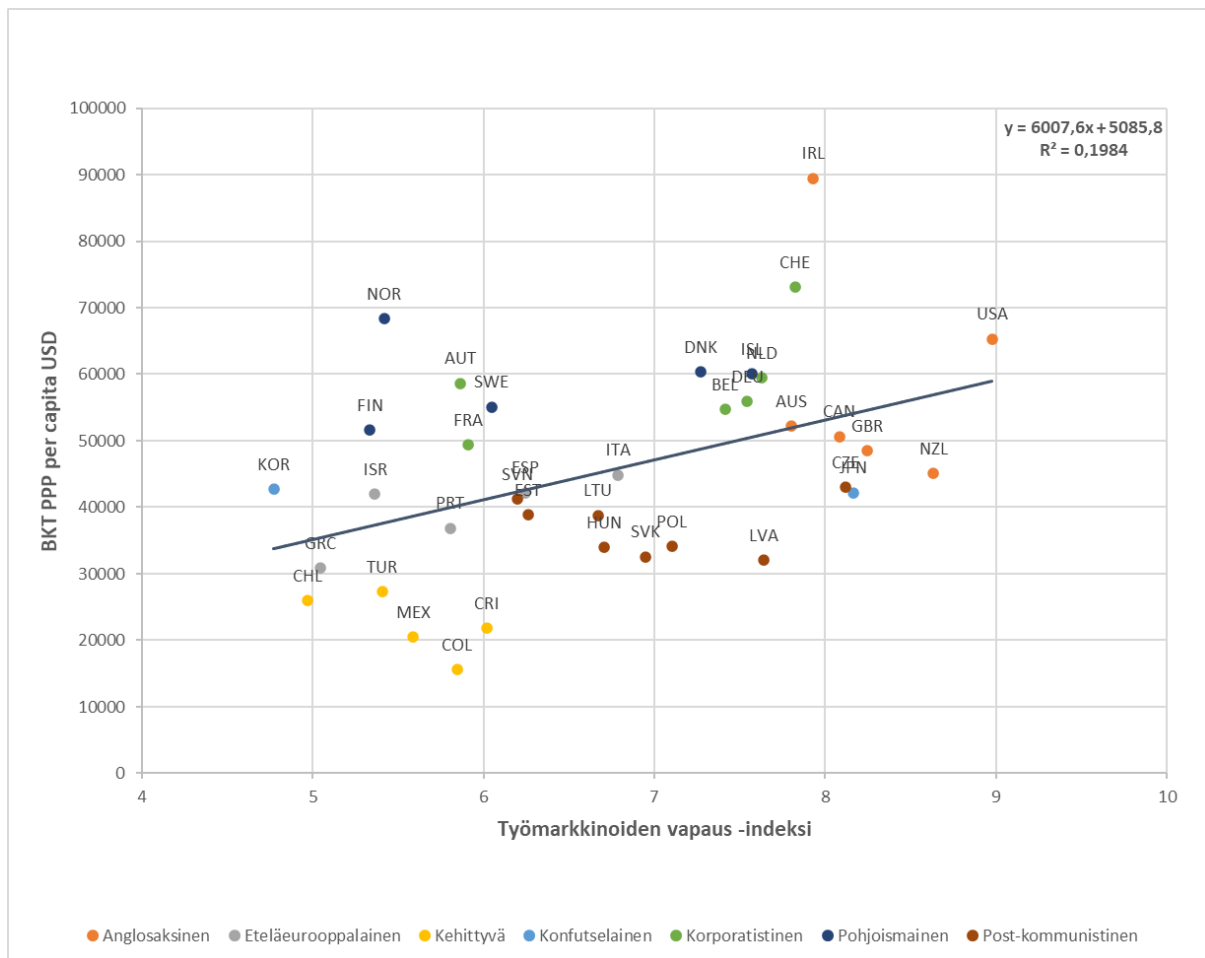

Kuvio 14 Yritysten vapauden -indeksin vuonna 2019 yhteys bruttokansantuotteen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa

Kuviossa 14 on esitetty yritysten vapauden ja bruttokansantuotteen tason välinen yhteys OECD-maissa. Yritysten vapauden -indeksin selitysaste oli 48 prosenttia. Yritysten vapaus sääntelystä oli positiivisessa yhteydessä korkeamman bruttokansantuotteen tason kanssa. Eniten sääntelyä oli Turkissa (6,4), Kolumbiassa (6,6) ja Meksikossa (6,7). Vapaimpia sääntelystä olivat Viro (8,7), Suomi (8,7) ja Uusi-Seelanti (8,6).

Kehittyvä regiimi sijoittuu kuviossa alas ja vasemmalle suuremmille sääntelyn ja alhaisemmille bruttokansantuotteen tasoille. Tosin kehittyvän regiimin sisäiset hajonnat ovat suhteellisen suuria eivätkä ne sijoitu tiiviisti ryhmäksi. Myös eteläeurooppalainen regiimi sijoittuu korkeammille sääntelyn tasoille, mutta myös sen sisäiset hajonnat ovat melko suuria. Post-kommunistisen regiimiin hajonta on erittäin suurta, ja maat jakautuvat suhteellisen tasaisesti koko kuvaajan skaalalle. Pohjoismainen, korporatistinen, konfutselainen sekä anglosaksinen regiimi sijoittuvat kuvaajan oikealle puolelle, korkeimmille yrityksen vapauden sekä bruttokansantuotteen tasoille. Pohjoismainen regiimi sijoittuu melko kiinteästi

yhtenäiseksi ryhmäksi lukuun ottamatta Suomea, joka erottuu muusta regiimistä vapaammalla sääntelyn tasolla. Anglosaksinen regiimin hajonnat ovat melko suuria mutta etenkin Irlanti eroaa muusta ryhmästä. Korporatistinen regiimi on jakautunut kahteen erilliseen ryhmään, jonka vuoksi myös sen hajonnat ovat melko suuria. Yritysten sääntelyn osalta ainoastaan konfutselaisen regiimin sisäiset hajonnat ovat matalia. Muut regiimit eivät näytä ryhmittyvän hyvin yhteen tämän ominaisuuden perusteella.

Kuvio 15 Työmarkkinoiden vapauden -indeksin vuonna 2019 yhteys bruttokansantuotteeseen PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa

Kuviossa 15 on esitetty työmarkkinoiden vapauden yhteys bruttokansantuotteen tasoon OECD-maissa. Työmarkkinoiden sääntelyn selitysaste on 20 prosenttia. Työmarkkinoiden vapaudella näyttäisi olevan positiivinen yhteys bruttokansantuotteen tasoon. Säännellyimpiä

olivat Korea (4,8), Chile (5,0) ja Kreikka (5,0). Vapaimpia sääntelystä olivat Yhdysvallat (9,0), Uusi-Seelanti (8,6) ja Yhdistynyt Kuningaskunta (8,2).

Ryhmänä kehittyvä regiimi erottuu jälleen muista, ollen säännellympi kuin muut ryhmät. Eteläeurooppalainen regiimin hajonnat ovat melko suuret, maat sijoittuen korkean ja keskiarvoisen sääntelyn välille. Myös post-kommunistisen regiimin hajonta on suhteellisen suurta, maat sijoittuen sääntelyn keskivaiheille. Anglosaksinen regiimi sijoittuu muuten melko yhtenäisesti vapaamman työmarkkinoiden sääntelyn arvoille, mutta Irlanti ja Yhdysvallat eroavat jälleen muusta ryhmästä. Pohjoismaisen, korporatistisen ja konfutselaisen regiimin hajonnat ovat erittäin suuria ja niiden maat sijoittuvat kuvaajan koko skaalalle.

Yritysten vapaudella on huomattavasti korkeampi selitysaste kuin työmarkkinoiden vapaudella. Tämä viittaa siihen, että yritysten vapaus on työmarkkinoiden vapautta kriittisempää korkeampien taloustasojen saavuttamiseksi.

7. Talouskasvun eriävät strategiat

Edellisessä luvussa maiden välisiä eroja tarkasteltiin regiimeittäin ja muuttujien yhteyttä bruttokansantuotteen tasoon tarkasteltiin toisistaan erillisinä. Tässä luvussa regiimien välisiin eroihin syvennytään yksityiskohtaisemmin tarkastelemalla niiden kokonaissijoittumista seitsemälle kansantalouden tasojen selittävälle kuvaajalle. Tarkempi kuvailu auttaa ymmärtämään syitä maan nykyiselle kansantalouden tasolle. Kuvailu ilmentää mahdollisia polkuriippuvuuksia, joiden vuoksi maa on ajautunut nykyisen kaltaiseen järjestelmään. Näin ollen voimme tutkia mahdollisia syitä hyvinvointivaltion asettamille rajoituksille markkinoita kohtaan.

7.1 Regiimien maaprofiilit

Kehittyvä regiimi on verrattaessa muihin regiimeihin melko yhtenäinen ja valituilla muuttujilla heikosti sijoittuva ryhmä. Kehittyvä regiimi on muilla muuttujilla paitsi korruptoituneisuudeltaan ja yritysten vapauden suhteen hyvin homogeeninen ryhmä, eli sen sisäiset hajonnat näyttäisivät olevan verraten pieniä. Kehittyvän regiimiin huonompaa sijoittumista selittää se, että ryhmä on hyvinvointivaltiona vielä keskeneräinen. Niiden sosiaalipoliittinen järjestelmä, talous ja kansalaisten oikeudet ovat vielä kypsymässä.

Post-kommunistisessa regiimissä on verratain vähän sisäistä hajontaa valituissa muuttujissa, eli valittu regiimi-luokittelu näyttäisi olevan näille maille sopiva luokittelu. Ainoastaan yritysten vapauden suhteen ryhmässä oli erittäin suurta hajontaa ryhmän sisällä. Tuloerojen ja työmarkkinoiden vapauden suhteen ryhmän sisällä oli jonkin verran hajontaa. Useimmissa muuttujissa post-kommunistisen regiimin maat sijoittuvat heikoimmille arvoille, mutta kuitenkin paremmin kuin kehittyvän regiimin maat.

Konfutselaiseen regiimiin kuului tässä tutkimuksessa vain kaksi maata, mikä osaltaan heikentää tämän ryhmän tieteellistä uskottavuutta ja onkin kyseenalaista, voiko kahden maan esimerkin avulla tehdä yleistyksiä regiimistä. Japani ja Korea kuitenkin sijoittuivat kuvaajille hyvin samankaltaisesti tuloerojen sekä yritysten vapauden osalta, ollen tuloeroiltaan OECD-maiden keskitasoa ja yritysten sääntelyn suhteen melko vapaita maita. Muissa muuttujissa ne erosivat huomattavasti toisistaan. Tämän vuoksi niitä ei ole välttämättä mielekäästä nitota yhteen regiimiin.

Eteläeurooppalaisen regiimin maat nitoutuvat hyvin ryhmäksi sosiaalipanostusten, korruptoituneisuuden, julkisen velan ja tutkimus- ja kehittämisinvestointien osalta. Muissa muuttujissa maat eivät nitoutuneet yhtä hyvin tiiviiksi ryhmäksi. Eteläeurooppalainen regiimi sijoittuu hyvin samankaltaisesti kuvaajille post-kommunistisen regiimin kanssa, eli kaikissa muuttujissa keskiarvon ja heikoimpien tulosten välille.

Korporatistisen regiimin maat nitoutuvat hyvin yhdeksi ryhmäksi tuloerojen, korruptoituneisuuden ja julkisen velan suhteen. Korporatistinen regiimi sijoittuu kuvaajille hyvin samankaltaisesti pohjoismaisen regiimin maiden kanssa. Kummatkin regiimit sijoittuvat valituissa muuttujissa erittäin edullisille alueille, eli ne ovat niin taloudellisesti kuin institutionaalisestikin kehittyneempiä maita.

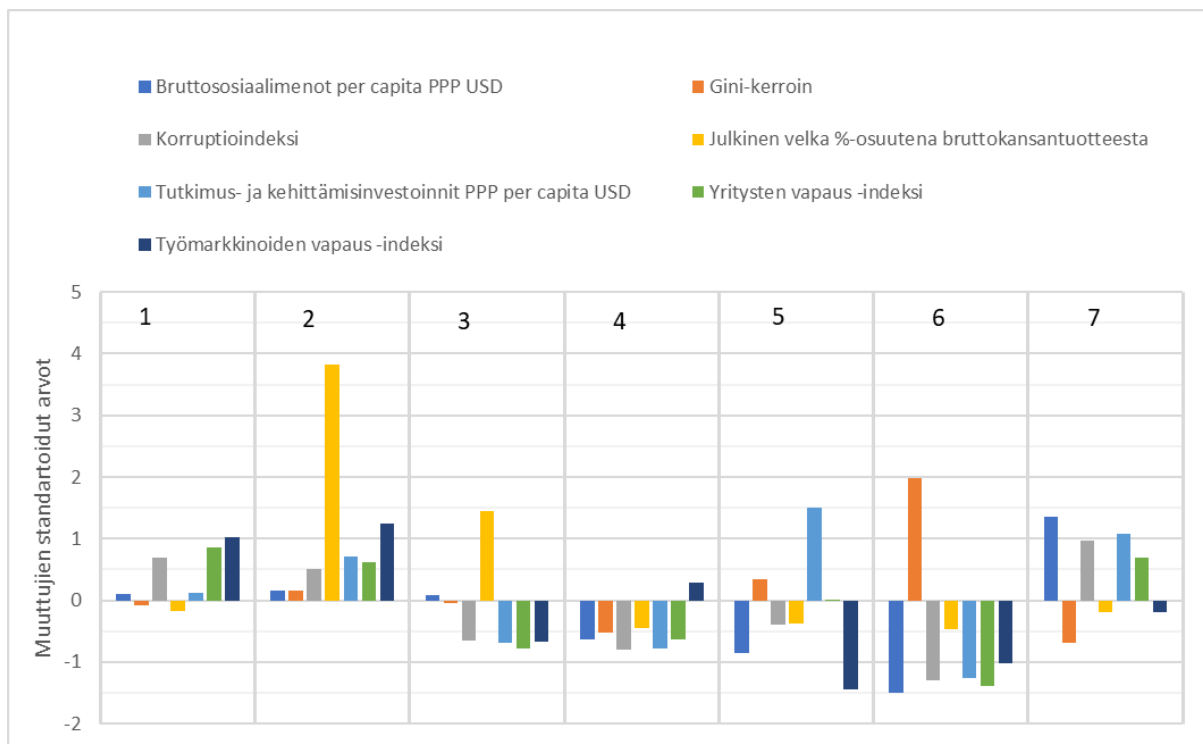
Pohjoismaisen regiimin sisäiset hajonnat ovat muissa paitsi työmarkkinoiden vapauden muuttujassa erittäin pienet. Nykyinen regiimi-luokittelu näyttäisikin olevan erittäin sopiva luokittelutapa näille maille vielä tänäkin päivänä. Työmarkkinoiden vapauden suhteen regiimi jakautuu enemmänkin kahteen ryhmään, korkean ja matalan sääntelyn maihin.

Anglosaksisen regiimin maiden sisäiset hajonnat olivat kaikissa muuttujissa korkeat, sillä Irlanti ja Yhdysvallat erottuivat muusta ryhmästä lähes kaikissa muuttujissa. Anglosaksiset maat sijoittuvat hyvin samankaltaisesti korporatistisen sekä pohjoismaisen regiimin kanssa. Eroavaisuuksia oli kuitenkin alemmilla sosiaali- sekä tutkimus- ja kehittämisinvestoinneilla ja suuremmilla tuloeroilla sekä työmarkkinoiden vapaudella.

7.2 Uudet talouskasvun strategiat

Regiimi jaottelussa on huomattavissa paljon epäjohtomukaisuuksia ryhmien sisällä. Klusterianalyysi auttaa lisäämään ymmärrystä ilmiöstä. Maaprofiilien luonnissa käytettiin k-keskiarvojen ryhmittelyanalyysiä (k-means cluster), joka jakaa maat valittujen muuttujien perusteella sellaisiin ryhmiin, joissa niillä on eniten yhtäläisyyksiä. Seitsemään maaprofiiliin päädyttiin vertailemalla erilaisia klusterimääriä ja niiden sopivuutta. Vertailemalla vaihtoehtoja kahden ja kahdentoista klusterimäärän välillä päädyttiin seitsemään klusteriin, sillä tätä pienemmällä määrällä useiden klusterien väliset kokoerot olivat suuria ja iterointiarvot olivat korkeammat, mikä viittaa siihen, ettei jaottelu ollut vielä tarpeeksi tarkkaa. Seitsemää isommalla klusteriryhmällä taas klusterikoot olivat hyvin pieniä, eikä niistä olisi ollut mielekäästä tehdä johtopäätöksiä.

Klustereiden tilastolliset arvot on esitetty liitetaulukossa neljä. Tarkoituksena ei ole löytää yhtä ainutta toimivaa hyvinvointivaltiollista strategiaa, vaikkakin joitain hierarkkisuuksia onkin havaittavissa. Sen sijaan analyysillä pyritään löytämään erilaisia toimintatapoja sekä hahmottamaan niiden vahvuuksia ja heikkouksia. On myös huomionarvoista, että erilaiset institutionaaliset kombinaatiot voivat tuottaa hyvin samanlaista taloudellista menestystä. Menestyksen saamiseksi onkin kiinnitettävä huomiota valtioiden instituutioiden yhteensopivuuteen (ks. esim. Alvarez ym. 1991; Hall & Gingerich 2009). On kuitenkin huomioitavaa, että klusterianalyysi tuo ilmi vain strategioita niiden muuttujien mukaan, jotka ovat tähän tutkimukseen valikoituneet. Tämä ei ole siis kokonaisvaltainen kuvaus maiden valitsemasta talouspolitiikasta, vaan tuo lisää ymmärrystä millaisia toimintatapoja on mahdollista harjoittaa tämän tutkimuksen muuttujien mukaisesti. Klusterianalyysillä havaitaan seitsemän erilaista hyvinvointivaltioiden talousstrategiaa. Klustereiden maaprofiilit on havainnollistettu kuviossa 16.

Kuvio 16 Klusterianalyysin maaprofiilit

Klusteri 1: uusliberaalit maat. Tähän klusteriin kuuluvat Australia, Alankomaat, Kanada, Islanti, Irlanti, Uusi-Seelanti, Viro, Yhdistynyt Kuningaskunta ja Yhdysvallat. Näitä maita yhdistää etenkin niiden työmarkkinoiden ja yritysten vapaus sääntelystä. Lisäksi myös korruptoituneisuus on suhteellisen vähäistä verrattuna muihin maihin. Niillä on myös

jonkinlaisia sosiaaliturvaohjelmia, mutta ne eivät ole kovin kattavia eivätkä tasaa tuloja erityisen paljon. Myös tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit ovat suhteellisen matalia ja julkinen velka alhainen. Nämä maat ovat valinneet siis strategiakseen julkisen vallan interventioiden purkamisen, luottaen enemmän yritysten vastuuseen suojella työntekijöitään. Kuviosta 17 näemme myös, että ryhmänä näillä mailla on klusterin seitsemän kanssa korkeimmat bruttokansantuotteen tasot. Niiden tulevaisuuden näkymät kuitenkin klusteriin seitsemään verrattuna saattavat olla haastavia, koska työntekijöiden oikeudet ovat heikommat ja suuremmat tuloerot sallittuja. Näyttäisi että keskivertokansalaisen taattu sosiaalinen suoja on melko matala tämänkaltaisessa yhdistelmässä.

Klusteri 2: tehokkuusorientoituneet uusliberaalit maat. Tähän klusteriin kuuluu ainoastaan Japani. Tätä ryhmää havainnollistaa sen hyvin korkea julkisen velan taso. Japani eriytyy omaan ryhmäänsä, koska se on hyvin ainutlaatuinen verrattuna muihin maihin, joita yhdistää korkea julkinen velka (klusteri kolme). Japanilla on myös suhteellisen korkea työmarkkinoiden ja yritysten vapaus. Tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit ovat myös suhteellisen suuria, mutta sosiaalipanostukset melko matalia. Japani on valinnut strategiakseen tulevaisuuden tehokkuuteen investoimisen panostamalla tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin. Klusterin yksi tavoin Japani on kuitenkin sallinut ja hyväksynyt suuremmat tuloerot ja päättänyt olla panostamatta sosiaaliturvaan. Yritysten ja työmarkkinoiden vapaus mahdollistaa työntekijöiden oikeuksien ja hyvinvoinnin sortamisen.

Klusteri 3: taloudellisesti riippuvaiset. Tähän klusteriin lukeutuvat Kreikka, Italia, Portugali ja Espanja. Näitä maita yhdistää etenkin korkea julkinen velka. Voimakkaita piirteitä ovat myös suurempi yritysten ja työmarkkinoiden sääntely, korkeampi korruptoituneisuus sekä matala tutkimus- ja kehittämisinvestointien määrä. Nämä maat näyttäisivät olevan äärimmäisen riippuvaisia ulkopuolisesta pääomasta. Tämän vuoksi ne eivät ole yhtä vapaita tekemään itsenäisiä valtion sisäisiä päätöksiä verrattuna muihin kehittyneisiin valtioihin. Sääntelystä ja jonkinasteisesta sosiaaliohjelmasta huolimatta nämä maat eivät ole onnistuneet tuottamaan tasa-arvoista yhteiskuntaa. Tämä voisi viitata siihen, että toteutettua julkista interventiota ei ole onnistuttu kohdentamaan oikein, tehokkaasti tai tulojen tasa-arvoisempaa jakautumista ei ole alkuperinkään tavoiteltu.

Klusteri 4: kypsä. Tähän klusteriin kuuluvat Latvia, Liettua, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki ja Unkari. Näitä maita yhdistää se, että ne ovat tasa-arvoisia, vaikka sosiaaliturvapanostukset ovat melko matalia. Ne ovat suhteellisen korruptoituneita, tutkimus-

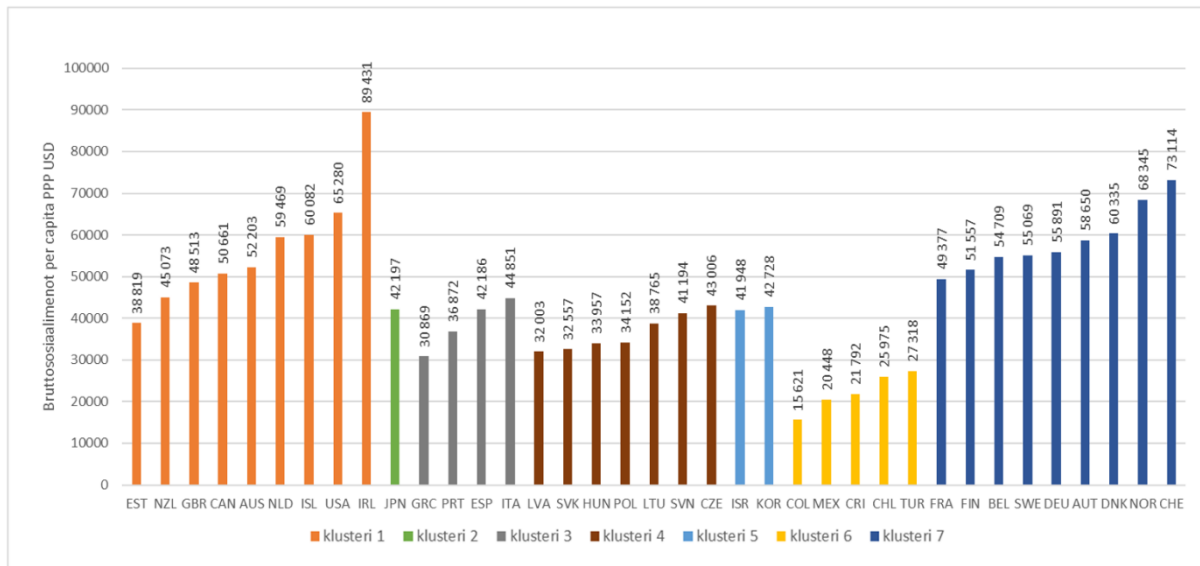
ja kehittämisinvestoinnit ovat melko matalia ja yritykset ovat huomattavasti säädellympiä kuin työmarkkinat. Klusterin mikään ominaisuus ei ole dominoiva, vaan se on enemmänkin väliinpuotoajaryhmä. Tämän vuoksi vaikuttaakin siltä, että klusteri on edelleen vielä suuntaansa etsivä ja hitaasti kypsymässä. Kaikki tämän klusterin maat olivat Neuvostoliiton alaisia ja kuuluvat tässä tutkimuksessa post-kommunistiseen regiimiin. Niiden yhteinen historia poliittisesta riippuvaisuudesta saattaa tukea ideaa, ettei nämä maat vielä ole täysin lukittautuneet poliittisesta suunnasta, johon ne ovat menossa.

Klusteri 5: työmarkkinoiden voimakkaan sääntelyn maat. Tähän klusteriin kuuluvat Israel ja Etelä-Korea. Tämän ryhmän työmarkkinat ovat erittäin säänneltyjä. Niillä on myös melko korkeat tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit. Niillä on melko matalat sosiaalimenot, OECD-maita keskiarvoisesti suuremmat tuloerot ja lievää korruptiota. Nämä maat pyrkivät siis talouden kehitykseen tukemalla työntekijöiden oikeuksia sekä panostamalla tulevaisuuden innovaatioihin.

Klusteri 6: kehittyvät maat. Tähän klusteriin kuuluvat Chile, Costa Rica, Kolumbia, Meksiko ja Turkki. Näitä maita kuvaa niiden korkea korruptoituneisuus, korkea yritysten ja työmarkkinoiden sääntely, matalat tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit, matalat sosiaalimenot ja suuret tuloerot. Klusteri on sama, kuin tässä tutkimuksessa käytetty kehittyvä regiimi. Tämän klusterin osalta näyttäisikin, että käytössä oleva regiimi jaottelu on edelleen paikkansapitävä. Näiden maiden tulevaisuuden kehitys näyttää haastavalta, koska ainakaan toistaiseksi, ne eivät ole muihin tässä tutkimuksessa oleviin maihin verrattuna päättäneet panostaa tulevaisuuden investointeihin (sosiaali- sekä tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin). Työmarkkinoiden ja yritysten korkea sääntely osoittaa, että maat eivät ole vielä siirtyneet protektionismista globaaliin kaupankäyntiin. Työmarkkinoiden ja yritysten jonkinasteinen vapauttaminen tulee todennäköisesti jossain vaiheessa näille maille pakolliseksi, mikäli ne haluavat laajentaa markkinoitaan. Tämän vuoksi nämä maat ovat edelleen kehittyviä, koska valtion on vaikeaa liittyä globaaliin talousjärjestelmään, jos niiden markkinat ovat näin rajattuja.

Klusteri 7: sosiaalisten investointien maat. Tähän klusteriin kuuluvat Belgia, Itävalta, Norja, Ranska, Ruotsi, Saksa, Suomi, Sveitsi ja Tanska. Näitä maita yhdistää niiden korkea tasa-arvoisuus sekä sosiaalipanostukset. Niillä on myös suhteellisen korkeat tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit, korruptio on vähäistä ja yritykset ovat melko vapaita, kun taas työmarkkinoita on säännelty yrityksiin verrattuna enemmän. Tämä ryhmä näyttäisi toteuttaneen strategiaa, jossa sosiaalipanostuksilla ja tasa-arvolla pyritään menestyvään

yhteiskuntaan. Kansalaisten hyvinvointi ja oikeudet ovat resursseja, joiden kukoistaessa myös valtio menestyy.

kuvio 17 Bruttokansantuote PPP per capita (USD) vuonna 2019 OECD-maissa klustereittain

Kuviossa 17 on esitetty maiden ryhmittäminen uusiin klustereihin sekä niiden bruttokansantuotteen taso ja taulukossa kolme on esitetty klustereiden bruttokansantuotteen keskiarvot. Näemme, että uusliberalistisen klusterin ja sosiaalisten investointien klusterin maat ovat taloustasoltaan muita maita menestyksekkäämpiä ja kehittyvien maiden klusteri pärjää huomattavasti muita klustereita heikommin.

Taulukko 3 Klustereiden bruttokansantuote PPP per capita (USD) vuonna 2019 keskiarvot

Klusteri	BKT PPP per capita (USD) vuonna 2019 keskiarvo
Uusliberaalit maat	56615
Tehokkuusorientoituneet uusliberaalit maat	42197
Taloudellisesti riippuvaiset	38694
Kypsyvä	36519
Työmarkkinoiden voimakkaan sääntelyn maat	42338
Kehittyvät maat	22231
Sosiaalisten investointien maat	58561

Taulukossa neljä on vertailtu teorian pohjalta luotuja regiimejä klusterianalyysissä syntyneisiin klustereihin. Näemme että entinen anglosaksinen regiimi ja siihen verrannollinen

uusliberaalien maiden klusteri on kasvanut huomattavasti ottaen maita korporatistisesta, post-kommunistisesta ja pohjoismaisesta regiimistä. Tehokkuusorientoituneeseen uusliberaalin maiden klusteriin on jäänyt ainoastaan Japani. Entinen korporatistinen regiimi on hajautunut täysin muihin klustereihin ja sitä vastaavaan työmarkkinoiden korkean sääntelyn klusteriin on siirtynyt Etelä-Korea ja Israel. Kypsyvä ja sitä vastaava post-kommunistinen regiimi on säilynyt muutoin samana, paitsi Viro on siirtynyt uusliberaaliin klusteriin. Kehittyvien maiden klusteri on säilynyt täysin samana. Sosiaalisten investointien maiden klusteri on kasvanut, kun siihen on tullut maita korporatistisesta regiimistä.

Taulukko 4 Teoriapohjainen regiimi-luokittelu ja klusterianalyysin maaluokittelu

Teoriapohjainen regiimi-luokittelu	klusterianalyysin maaluokittelu
<u>Anglosaksinen</u> Australia, Irlanti, Kanada, Uusi-Seelanti ja Yhdistynyt Kuningaskunta ja Yhdysvallat	<u>Uusliberaalit maat</u> Australia, Alankomaat, Islanti, Irlanti, Kanada, Uusi-Seelanti, Viro, Yhdistynyt Kuningaskunta ja Yhdysvallat
<u>Konfutselainen</u> Etelä-Korea ja Japani	<u>Tehokkuusorientoituneet uusliberaalit maat</u> Japani
<u>Eteläeurooppalainen</u> Espanja, Israel, Italia, Kreikka ja Portugali	<u>Taloudellisesti riippuvaiset</u> Espanja, Kreikka, Italia ja Portugali
<u>Post-kommunistinen</u> Latvia, Liettua, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari ja Viro,	<u>Kypsyvä</u> Latvia, Liettua, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki ja Unkari.
<u>Korporatistinen</u> Alankomaat, Belgia, Itävalta, Saksa, Sveitsi ja Ranska	<u>Työmarkkinoiden voimakkaan sääntelyn maat</u> Israel ja Etelä-Korea
<u>Kehittyvät</u> Chile, Costa Rica, Kolumbia, Meksiko ja Turkki	<u>Kehittyvät maat</u> Chile, Costa Rica, Kolumbia, Meksiko ja Turkki
<u>Pohjoismainen</u> Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska	<u>Sosiaalisten investointien maat</u> Belgia, Itävalta, Norja, Ranska, Ruotsi, Saksa, Suomi, Sveitsi ja Tanska

8. Johtopäätökset

Empiirisessä osiossa kuvattiin regiimien välistä talouskasvua ja siihen vaikuttavia muuttujia. Kuitenkin huomattiin, että tutkimuskirjallisuuden pohjalta tehdyt maajaottelut eivät olleet sopiva tapa ryhmitellä maita. Jatkotarkastelemalla muuttujia huomattiin, että vain kehittyvä-regiimi klusteroitui edelleen hyvin yhteen, mutta muissa regiimeissä tapahtui sekä vähäisiä että huomattavia muutoksia. Kansantalouden tason kannalta huomattaviksi nousivat kaksi regiimiä: uusliberalistiset maat (klusteri yksi) ja sosiaalisten investointien maat (klusteri seitsemän). Tämä tukee aiempaa tutkimusta (ks. Alvarez ym. 1991), että valtioiden taloudellinen menestys on saavutettavissa erilaisten reittien kautta.

Sosiaaliturvajärjestelmä ja sen kyky tasoittaa tuloeroja edesauttaa valtion korkeampaa taloustasoa. Sosiaalipanostukset nousivat merkittävimmäksi selittäväksi tekijäksi valtion korkeampaan taloustasoon. Hyvinvointivaltion tavoitteella turvata kansalaisiaan sosiaalisilta riskeiltä on näin myös valtion taloutta tukeva vaikutus. On kuitenkin huomattavaa, että myös uusliberalistiset maat (klusteri yksi), jonka sosiaalipanostukset ovat melko matalat, nauttivat myös yhtä korkeista bruttokansantuotteen tasoista kuin sosiaalisten investointien maat (klusteri seitsemän), joiden sosiaalipanostukset olivat kaikista maaryhmistä korkeimmat. Aiemman tutkimuksen perusteella on arvioitu, että uusliberalistisen klusterin kaltaisten maiden taloudellinen menestys voisi olla vieläkin suurempaa, jos ne panostaisivat enemmän sosiaaliturvajärjestelmäänsä, sillä tasa-arvo ja tuloerojen taseus ovat vahvasti yhteydessä valtion pitkänaikavälin talouskasvuun (Berg & Ostry 2017). Toki ilmiö on luultavasti tätä monimutkaisempi, eikä tämän tutkimuksen perusteella voida sanoa, johtaisiko suuremmat sosiaalipanostukset talouskasvuun uusliberalistisessa klusterissa. Voi olla, että sosiaalipanostusten lisääminen voisi johtaa näissä maissa yhteiskunnan suurempaan jäykistymiseen, joka taas voisi olla talouskasvulle haitallista.

Yhteiskunnan jäykistymisellä on tämän tutkimuksen perusteella negatiivisia vaikutuksia talouskasvulle. Korruptoituneisuus sekä matalat tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit olivat negatiivisessa yhteydessä valtion taloustasoon, mutta julkinen velka ei korreloinut positiivisesti eikä negatiivisesti kansantalouden tason kanssa. Julkinen velka oli ainoa muuttuja, jolla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kansantalouden tason kanssa lineaarisessa regressioanalyysissä. Tämä viittaisi siihen, että julkisen velan määrä itsessään ei ole merkittävä tekijä valtioiden taloudellisessa menestyksessä. Korkea julkinen velka ei myöskään identifioitunut laajojen hyvinvointivaltioiden ongelmaksi, vaikka nämä ovat historiassa saaneet kritiikkiä sosiaaliohjelmiansa kalleudesta ja niiden kustantamisesta velkarahalla. Sen sijaan

korkeimmat julkisen velan tasot olivat sellaisilla mailla, joiden sosiaalipanostukset olivat melko matalat. Tämän tutkimuksen perusteella joustavimpia yhteiskuntia olivat sosiaalisten investointien maat (klusteri seitsemän), kun taas jäykimpiä olivat kehittyvät maat (klusteri kuusi). Kehittyvien maiden sosiaalipanostukset olivat myös heikoimmat kaikista maaryhmistä. Nämä valinnat heijastuvat myös sen bruttokansantuotteen tasoon.

Yritysten vapauden suhteen tutkimustulokset ovat kahtiajakoiset. Yritysten vapauden indeksillä on erittäin voimakas yhteys korkeampaan bruttokansantuotteen tasoon, mutta taas työmarkkinoiden vapauden indeksin yhteys kansantalouden tasoon ei ole kovinkaan voimakas. Sekä työmarkkinoiden että yritysten vapauden lisäämistä on historiassa perusteltu talouskasvulla. Vaikka muuttujilla on positiivinen yhteys korkeampaan bruttokansantuotteen tasoon, työmarkkinoiden vapauden yhteys on liian heikko, jotta politiikkasuosituksia voitaisiin yksiselitteisesti johtaa siitä. Tämä tutkimus ei osoita, olisivatko korkeiden työmarkkinoiden sääntelyn maat taloudellisesti menestyvämpiä vai eivät, jos niiden työmarkkinat olisivat vapaampia sillä työmarkkinoiden korkealla sääntelyllä saattaa olla muita positiivisia vaikutuksia. Työntekijöiden oikeuksien suojelulla ja siitä saadulla turvallisuuden tunteella voi olla esimerkiksi terveydellisiä vaikutuksia työntekijöihin, jotka eivät tässä tutkimuksessa ilmene, sillä tutkimuksessa ei ole tarkasteltu miten muuttajat vaikuttavat toisiinsa. Etenkin työmarkkinoiden sääntelyn purkamisen on nähty edesauttaneen tuloerojen kasvua. Suuremmat tuloerot olivat taas negatiivisessa yhteydessä bruttokansantuotteen kanssa. Jatkotutkimuksissa olisikin tärkeää tutkia miten muuttajat korreloivat keskenään. Tässä tutkimuksessa yritysten ja työmarkkinoiden suhteen vapaimpia olivat uusliberalistiset maat, kun säännellyimpiä olivat kehittyvät maat.

Yksittäisten muuttujien merkitykset talouskasvulle ilmenivät kappaleen kuusi hajontakuvioissa, mutta klusterianalyysissä kappaleessa seitsemän esille nousi myös näiden muuttujien kokonaisuudet ja sen merkitys talouskasvulle. Esille nousi kaksi hyvin erilaista mutta yhtä menestyvää reittiä talouskasvulle. Näitä olivat uusliberalistiset maat (klusteri 1) ja sosiaalisten investointien maat (klusteri 7). Talouskasvun kannalta oleellisimmaksi näytti nousevan instituutioiden yhteensopivuus sekä yhteiskunnan joustavuus. Kummatkin maaryhmät ovat panostaneet tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin sekä ovat melko vapaita korruptiosta. Lisäksi kummassakin klusterissa yritykset ovat melko vapaita sääntelystä. Huomattavasti nämä ryhmät erosivat toisistaan työmarkkinoiden vapauden, tuloerojen ja sosiaalimenojen suhteen. Tulokset antavat viitteitä siitä, että uusliberalistiset maat ovat onnistuneet saavuttamaan talouskasvunsa markkinoiden ja yritysten vapauden avulla, sekä

hyväksymällä korkeatkin tuloerot talouskasvun nimissä. Sen sijaan sosiaalisten investointien maat ovat nimensä mukaisesti investoineet kansalaisten hyvinvointiin, terveyteen ja inhimilliseen pääomaan. Tämän vuoksi uusliberalistinen klusteri on joustavampi markkinoilla ja pystyy todennäköisesti reagoimaan nopeammin markkinoiden äkillisiin muutoksiin kuin sosiaalisten investointien klusteri. Uusliberalistisen klusterin maat kuitenkin kärsivät korkeammista tuloeroista ja myös kansalaisten hyvinvointi on riippuvaisempaa markkinoista. Ne eivät tämän vuoksi saa niin tehokkaasti käyttöönsä kaikkien kansalaisten inhimillisiä resursseja, joka osaltaan aiheuttaa taloudellista tehottomuutta yhteiskuntaan.

Velan määrä ja työmarkkinoiden sääntely nousivat mielenkiintoisiksi muissa ryhmissä. Esimerkiksi velanottoon on hyvinvointivaltioiden historiassa liittynyt usein valtion autonomian menetystä, sosiaalipoliittisten toimien supistumista sekä talouden pakotettua liberalisointia. Esimerkiksi finanssikriisin aikana ja sen jälkimainingeissa Kreikka ja Portugali saivat huomattavia taloudellisia tukia EU:lta ja IMF:ltä. Tämän ohella, ne ovat joutuneet antamaan päätäntävaltaa eri laajuisesti näille toimijoille. Maat joutuivat kirjoittamaan sopimuksen, joka vaati heiltä suuria säästötoimia ja rakenteellisia uudistuksia saadakseen taloudelliset elpymispaketit. Nämä vaatimukset näyttäisivät johtaneen Kreikan ja Portugalin hyvinvointivaltioiden radikaaliin supistumiseen (Theodoropoulou 2014; Pavolini, Leon, Gullén & Ascoli 2014; Heins & de la Porte 2014.) Kreikan tapauksessa myös suurin osa rahasta meni yksityisille lainantantajille, ei Kreikalle itselleen. Kreikka sai kahdesta pelastusoperaatiosta nettona 142,9 biljoonaa euroa. Kreikalle tästä rahasta jäi vain alle viisi prosenttia (Rocholl & Stahmer 2016). Samanlaista lainan avulla pakottamista on tapahtunut myös kehittyvissä valtioissa. Näin on käynyt muun muassa maailmanpankin Structural Adjustment Program (SAP) -ohjelmissa. Nämä lainat ovat sidottuja poliittisiin reformeihin, joiden tavoitteena on liberalisoida valtion taloutta ja tukea kansainvälistä kauppaa (Greenaway, Morgan & Wright 1998). Näin talouden liberalisoinnista tuli ehto luotonannolle. Talouden liberalisointi on ollut vapaaehtoista joissain kehittyvissä maissa, mutta toisissa Maailmanpankin ehdot ovat luoneet niille pakon tähän.

Tässä tutkimuksessa ei oteta kantaa siihen, tulisiko näitä rakenteellisia uudistuksia sitoa luotonantoon. Kuitenkin ulkopuolisessa päätäntävällässä ongelmaksi nousee se, että näiltä toimijoilta usein uupuu kokonaisvaltainen ymmärrys valtioiden poliittisesta ja institutionaalisesta kokonaisuudesta. Reformeissa on kiinnitettävä huomiota valtioiden olemassa oleviin instituutioihin ja miten uudet reformit soveltuvat niihin. Irlanti sai vastaavan elpymispaketin kuin Kreikka ja Portugali ja joutui kirjoittamaan saman sopimuksen, mutta se

ei muuttanut samoin Irlannin sosiaalipoliittista suuntaa. Sen sijaan syntyi sosiaalipoliittisia uudistuksia, jotka tukivat Irlannin uusliberaalista hyvinvointivaltion strategiaa (Dukelow 2015). Tulokset ja teoria tukevat Alvarez ym. (1991) sekä Hall ja Gingerich (2009) aikaisempia tuloksia, joiden mukaan instituutioiden yhteensopivuus on merkittävä tekijä taloudellisen menestyksen saamiseksi. Tämän vuoksi tulisikin reformeissa tukea instituutioiden kehitystä, ei markkinoiden.

Finanssikriisin jälkeisten tukipakettien saamisen yhteydessä esille nousi etenkin työmarkkinoiden jäykkyyksien poistaminen, jotta voitaisiin vahvistaa maiden kilpailukykyä (ECB 2011; Theodoropoulou 2014). Talousyhteistyöjärjestö OECD:n politiikkasuosituksena tuli 90-luvun alkupuolella NAIRU-oppi (Julkunen 2017, 168–169), jonka mukaan työttömyyttä voidaan alentaa vähimmäispalkkojen poistamisella, työttömyysturvan heikennyksillä ja ammattiyhdistysliikkeiden vallan rajoittamisella (OECD 1994). Tämänkaltaisen kehityssuunnan noudattaminen on ollut yleistä etenkin anglosaksissa maissa (Stiglitz 2016.) Tämä luo automaattisen vastakkainasettelun työntekijöiden oikeuksien ja taloudellisen menestyksen välille. Kuitenkin tässä tutkimuksessa on todettu, että työmarkkinoiden sääntely ei ole rajoittava tekijä taloudelle, vaan sama taloustaso voidaan saavuttaa sekä säännellyllä että sääntelemättömällä politiikalla. Tämä näkyy myös kuviossa 15, jos vertaamme esimerkiksi enemmän työmarkkinoita sääntelevien Norjan, Suomen ja Itävallan bruttokansantuotteen tasoa vapaampien työmarkkinoiden maihin, kuten Yhdysvaltojen, Uuden-Seelannin ja Yhdistyneen Kuningaskunnan tasoihin. Horisontaalinen paikan ero kuvaajassa on suuri, mutta vertikaalista eroa, eli eroja bruttokansantuotteen tasoissa, ei ole varsinaisesti lainkaan.

Alvarez ym. (1991) tutkimustulokset näyttäisivät saavan tukea tässä tutkimuksessa, ja on tosiaan havaittavissa kaksi reittiä korkeampaan taloudelliseen menestykseen. Kuitenkin näyttäisi myös siltä, että kehittyneet maat ovat aloittaneet etsimään uusia reittejä taloudellisen menestyksen saavuttamiseksi. Etenkin korkean työmarkkinoiden sääntelyn klusterin (klusteri viisi) tulevaisuuden näkymät tulevat olemaan mielenkiintoisia. Mielenkiintoiseksi tulevaisuuden tarkkailun kohteeksi nousee myös kehittyvien valtioiden suunnanvalinta. Todennäköisesti ne joutuvat avaamaan markkinoitaan entistä enemmän sillä protektionismia on hyvin vaikeaa ja kallista ylläpitää globaalissa maailmassa.

Tulokset tukevat Korven (1985) tuloksia, ettei laaja sosiaaliturvajärjestelmä näytä häiritsevän valtion taloudellista menestystä. Enemmänkin sosiaaliturvajärjestelmä on tämän hetken

markkinakehityksessä ehtona korkeammalle taloustasolle. Lisäksi aiempien kriittisten puheenvuorojen väitös laajojen hyvinvointivaltioiden jäykkyydestä ei näyttäisi olevan oikeutettua tämän tutkimuksen perusteella. Hyvinvointivaltioiden kyvystä sietää markkinoiden häiriötiloja sekä vastata taantumisiin on myös historiassa todistettu. Vuoden 2008 finanssikriisi vaikutti ensimmäisenä maihin, joiden pääoman sääntely oli vähäistä. Näitä olivat etenkin liberaalit markkinataloudet, Etelä-Euroopan maat sekä osa Keski- ja Itä-Euroopan maita (Bermeo & Pontusson 2012.) Sen sijaan maat, jossa oli kattavampi sosiaaliturvajärjestelmä, kykenivät 2008 kriisin jälkeen paremmin estämään kokonaiskysynnän laskemisen sekä luomaan sosiaalista turvaa (Hemerijck 2012, 5). Tulokset myös tukevat teoriaa siinä, että markkinat eivät toimi tehokkaasti ilman sääntelyä.

9. Pohdintaa

Markkinahäiriöt on esitetty yhdeksi syyksi sosiaaliturvajärjestelmän olemassaololle. Tämän tutkimuksen perusteella voisi kuitenkin sanoa, että hyvinvointivaltiot tukevat markkinoita paljon enemmän kuin vain ratkaisemalla markkinoiden häiriötiloja. Laajat hyvinvointivaltiot ja vahvat instituutiot puskevat taloutta eteenpäin ruokkimalla kansalaisten potentiaalia sekä luomalla tasa-arvoa yhteiskuntaan. Markkinoiden ja hyvinvointivaltioiden suhde on usein ollut riittävä, sillä hyvinvointivaltiota on syytetty markkinoiden toiminnan vaikeuttamisesta ja näin talouskasvun hidastamisesta. Näin ei kuitenkaan näyttäisi olevan.

Sen lisäksi että pohditaan, millainen vaikutus sosiaalipoliittisilla järjestelmillä on kansantaloudelliselle menestykselle, on syytä pohtia, mitä talouskasvu tekee yhteiskunnalle. Globaalina trendinä on ollut tuloerojen lisääntyminen ja etenkin keskiluokan ja rikkaiden välinen etäisyys on kasvanut. Kuitenkin pareto-periaatteen mukaisesti kyseessä on pareto-parannus. Tietyissä maissa näyttäisikin, että ylempien sosioekonomisten luokkien oloja on parannettu alempien luokkien kustannuksella. Jos tämän kaltainen suunta jatkuu samankaltaisena tulevaisuudessa, saattaa tämä johtaa myös sosiaalisten konfliktien lisääntymiseen maiden sisällä. Tällä toiminnalla on kuitenkin myös mahdollisuus aiheuttaa globaaleja kriisejä ja taantumia, kuten finanssikriisin syntyminen osoitti. Vaikka yhteiskunnassa tulee aina olemaan konflikteja ja niitä myös usein vaaditaan yhteiskunnan kehitykseen, tulevat suuret tulorot todennäköisesti aiheuttamaan valtioille suuria ongelmia. On syytä pohtia, millainen hinta talouskasvulla on kehittyneille hyvinvointivaltioille ja kuinka paljon sen nimissä ollaan valmiita maksamaan.

Valtioiden päätöksentekoon vaikuttavat monet muutkin toimijat, kuin valtio itse. Vaikka yhteistyö on kasvavissa määrin tärkeää valtioiden toiminnassa, muilla toimijoilla ei tulisi olla liian suurta roolia valtion sisäisten asioiden päätöksissä. Etenkin yritysten poliittinen vaikutusvalta on kasvanut. Ongelmana on kuitenkin, etteivät yritykset ole demokraattisia eivätkä ne aina ole kiinnostuneita sosiaalisista velvollisuuksista. Siksi ne eivät ole parhaita tekemään poliittisia päätöksiä. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia, keiden ääni todellisuudessa kuuluu julkisessa päätöksenteossa. Globaaleissa markkinoissa kansallisesta politiikasta tulee jatkuvasti haastavampaa. Voi olla, että nykyisenkaltaisella kehityksellä liikumme kohti järjestelmää, jossa politiikka on osittain yhtä globaalia kuin talouskin. Tämä on kuitenkin epätodennäköistä, sillä globaalia päätöksentekoa häiritsee maiden ja alueiden erilaiset arvot, valmiudet kuin ideologisetkin aatteetkin.

Laaja ja kokonaisvaltainen hyvinvointivaltioiden talouden suuntien tutkiminen on äärimmäisen tärkeää, sillä elämme rajoitettujen mahdollisuuksien maailmassa. Valtioiden vastuu kansalaisten hyvinvoinnista ei voi rajattomasti laajentua, sillä verorahat eivät tule kattamaan kaikkia kuluja, jolloin julkinen valta joutuu yhä suuremman osan menoistaan kustantamaan velkarahalla. Valtioiden velkaantuneisuus on ollut globaali huolenaihe. Tämä tutkimus ei kuitenkaan todistanut, että korkeammalla julkisella velalla olisi negatiivisia vaikutuksia valtion taloustasoon. Velan todellisia vaikutuksia tai minkälainen velankäyttö ja -otto johtaa taloudelliseen menestykseen, emme valitettavasti pysty tässä tutkimuksessa osoittamaan, vaan aihe vaatii lisätutkimuksia. On kuitenkin todennäköistä, että julkinen valta haluaa karttaa jatkuvaa velkaantumista ja usein myös lainsäädäntö estää jatkuvan velan kasvattamisen esimerkiksi Japanin velkasuhteen kaltaisille tasoille. Tällöin oleelliseksi tulee löytää tapoja siirtää hyvinvoinnin tuoton vastuuta muille toimijoille kuin valtiolle itselleen, esimerkiksi kasvattamalla yksityisten yritysten vastuuta.

Yritysten elinvoimaisuus on monella tapaa tärkeää valtioille ja niiden tärkeys tulee todennäköisesti kasvamaan myös hyvinvoinnin tuottajina. Tämän vuoksi valtioiden strategiset keinot houkutella ulkomaisia yrityksiä ja investointeja tulevat todennäköisesti lisääntymään. On kuitenkin löydettävä kultainen keskitie, miten yrityksiä ei ajeta maasta pois mutta samalla, miten niille ei anneta liikaa valtaa yhteiskunnassa. Ajatus tuntuu vaikealta nykyisen kaltaisessa talousjärjestelmässä, jossa pääomalla ja työntekijöillä ei ole samanlaista liikkuvuutta ja jossa talouskasvu on yhteiskunnan kiistämätön tavoite. Stiglitz (2015) onkin pohtinut, pitäisikö pääoman liikkuvuutta rajoittaa ja näin lisätä sen mielenkiintoa panostaa yhteiskuntaan. Tämän kaltaisia rajoituksia näyttäisi olevan kaavailtavissa jo esimerkiksi Suomeen yksilötasolla maastapoistumisveron muodossa, joka rajoittaa pääoman poistumista maasta. Muutos pakottaisi maasta muuttavat maksamaan veroja tuotoista, jotka ovat syntyneet Suomessa asumisen aikana. Tämä laajentaa Suomen verotusoikeutta eikä pääomaverotusta voisi karata kevyemmän verotuksen maihin, vaan se tulisi joka tapauksessa maksettavaksi. Tämä ei kuitenkaan estä pääomasijoitusten valumista vähemmän säännellyille tai halvemmille markkinoille. Uuden, yritysten liikkumavaraa rajoittavan yhteiskuntajärjestelmän läpituuleminen kuitenkin vaatisi globaaleja ja yhtenäisiä pelisääntöjä. Vaikka valtiot ovatkin monella tapaa lähentyneet toisiaan, yhteisten pelisääntöjen luominen on erittäin haastavaa. Tämä kuitenkin on idea, joka voisi säästää julkisen vallan menoja sekä jakaa vastuuta sosiaalipoliittisissa ohjelmissa.

Jatkotutkimuksia olisi tärkeää tehdä yritysten sosiaalisista vastuista ja sen vaikutuksista hyvinvointivaltiolle. Suurilla yrityksillä on maan lainsäädännöstä johtuen paljon valtaa siinä, millaisia etuja ne antavat työntekijöilleen tai miten ne vaikuttavat alueen hyvinvointiin. Ne voivat osaltaan olla joko alueen infrastruktuuria ja sosiaalisia arvoja tukeva tekijä, tai ne voivat toiminnallaan voimistaa alueen eriarvoistumista. Esimerkiksi Yhdysvalloissa Walmartin on tutkittu monopolisoivan alueen hinnanmääräytymistä ja aiheuttaneen paikallisten yritysten kuolemista sekä alueen köyhtymistä (Goetz & Swaminathan 2006). Tärkeää olisi tutkia vaihtoehtoisia keinoja, joilla yritysten vastuusta saataisiin pakollista ja sitä olisi mahdollista vahtia.

Julkisen vallan tavat järjestää hyvinvointia kansalaisilleen vaikuttaa kansantalouden tasoon. Se, millaisin keinoin hyvinvointia tuotetaan voi kuitenkin vaihdella valtavasti. Kappaleessa kuusi tehty klusterianalyysi osoittaa, että on jo monenlaisia strategioita, joilla hyvinvointivaltiot edistävät taloutta. Erilaisten tukien järjestelmät, laajuudet sekä yhteensopivuudet luovat valtavan määrän vaihtelevia tapoja synnyttää paitsi hyvinvointia mutta myös talouskasvua. Vaikka hyvinvointivaltion roolista ja laajuudesta on kiistelty paljon, sen jonkinasteisen olemassaolon tärkeys on kiistämätön. Tämän vuoksi on tärkeä kohdistaa katsemme eri järjestelmäkokonaisuuksiin ja miten ne pääsevät tavoitteisiinsa. Maiden eriytyessä hyvinvointivaltion tutkimuksesta tulee yhä tärkeämpää. Kuitenkin tutkimuksesta ei tulisi erottaa hyvinvointivaltiota ja sääntelyvaltiota toisistaan, sillä niiden keinot säännellä ovat usein erittäin samankaltaisia, ne tukevat toinen toisiaan ja usein tähtäävät samaan lopputulokseen. Tutkimus jää riittämättömäksi, jollemme tarkastelle hyvinvointivaltion kokonaisuutta, vaan vain osia siitä.

Kirjallisuus

Acemoglu, D. (2009) *Introduction to Modern Economic Growth*, Princeton University Press, Princeton New Jersey.

Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2005). Institutions as a Fundamental Cause of Long-Run Growth. Teoksessa Aghion, P. & Durlauf, S. (toim.), *Handbook of Economic Growth Vol. 1* (s. 385–472). Elsevier B.V. [https://doi.org/10.1016/S1574-0684\(05\)01006-3](https://doi.org/10.1016/S1574-0684(05)01006-3).

Alvarez, R. M., Garrett, G., & Lange, P. (1991). Government partisanship, labor organization, and macroeconomic performance. *American political science review*, 85(2), 539–556.

Álvarez-Díaz, M., Saisana, M., Montalto, V. and Tacao Moura, C., *Corruption Perceptions Index 2017 Statistical Assessment*, EUR 29405 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, ISBN 978-92-79-96745-0, doi:10.2760/974516, JRC113251.

Arrow, K. (1963). Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care. *The American Economic Review*, 53(5), 941–973.

Arts, W. A. & Gelissen, J. P. T. (2002). Three worlds of welfare capitalism or more? a state-of-the-art report. *Journal of European Social Policy*, 12(2), 137–158. <https://doi.org/10.1177/0952872002012002114>.

Baldwin, R., Cave, M. & Lodge, M. (2011). *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice* (2nd ed.). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199576081.001.0001>.

Barr, N. (2001). *The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty, and the Role of the State*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199246599.001.0001>.

Berg, A. & Ostry, J. D. (2017). Inequality and Unsustainable Growth: Two Sides of the Same Coin? *IMF Economic Review*, 65(4), 792–815. <https://doi.org/10.1057/s41308-017-0030-8>.

Berger, S. (2000). Globalization and politics. *Annual Review of Political Science*, 3(1), 43–62. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.3.1.43>.

Bermeo, N. & Pontusson, J. (2012). *Coping with Crisis: An Introduction*. Teoksessa Bermeo N., & Pontusson, J. (toim.), *Coping with Crisis: Government Reactions to the Great Recession* (s. 1-32). Russell Sage Foundation.

Blanchflower, D.G., Bell, D. N., Montagnoli, A., & Moro, M. (2014). The Happiness Trade-Off between Unemployment and Inflation. <https://doi.org/10.1111/jmcb.12154>.

Bonoli, G. (1997). Classifying Welfare States: a Two-dimension Approach. *Journal of Social Policy*, 26(3), 351–372. <https://doi.org/10.1017/S0047279497005059>.

Boström, M., Jönsson, A. M., Lockie, S., Mol, A. P., & Oosterveer, P. (2015). Sustainable and responsible supply chain governance: challenges and opportunities. *Journal of Cleaner Production*, 107, 1-7.

Breuer, P. (2002). Measuring off-balance-sheet leverage. *Journal of Banking & Finance*, 26(2), 223–242. [https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(01\)00220-5](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(01)00220-5).

Buckley, R. P. (2009). The bankruptcy of nations: an idea whose time has come. *The International Lawyer*, 43(3), 1189–1216.

Callen, T. (2008). What is gross domestic product? *Finance & Development*, 45(4), 48–49.

Castles, F. G., Leibfried, S., Lewis, J., Obinger, H. & Pierson, C. (2010). Introduction. Teoksessa Castles, F. G., Leibfried, S., Lewis, J., Obinger, H. & Pierson, C. (toim.), *The Oxford handbook of the welfare state* (s. 1–16). Oxford University Press.

Castree, N. (2008). Neoliberalising Nature: The Logics of Deregulation and Reregulation. *Environment and Planning. A*, 40(1), 131–152. <https://doi.org/10.1068/a3999>.

Coase, R. H. (1960). The problem of social cost. *The journal of Law and Economics*, 3, 1–44.

Deacon, B. (1993). Developments in East European social policy. Teoksessa Jones, C. (toim.), *New Perspectives on the Welfare State in Europe* (s. 163–183). London: Routledge.

Dornbusch, R. (1992). The Case for Trade Liberalization in Developing Countries. *The Journal of Economic Perspectives*, 6(1), 69–85. <https://doi.org/10.1257/jep.6.1.69>.

Dowd, K. (2000). The invisible hand and the evolution of the monetary system. Teoksessa Smithin, J. (toim.) *What is Money?* (s. 149–166). Routledge.

Dukelow, F. (2015). 'Pushing against an open door': Reinforcing the neo-liberal policy paradigm in Ireland and the impact of EU intrusion. *Comparative European Politics*, 13(1), 93–111.

ECB (2011) Introductory statement to the press conference (with Q&A), Frankfurt am Main, 4 August. Haettu <https://www.ecb.europa.eu/press/pressconf/2011/html/is110804.en.html>
Viitattu 15.12.2021

Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Estevez-Abe, M., Iversen, T. & Soskice D. (2001). *Social Protection and formation of Skills: A Reinterpretation of the Welfare State*. Teoksessa Hall, P. & Soskice, D. (toim.) *Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage* (s. 145–183). Oxford University Press.

Etzerodt, S. F. (2021). Explaining economic growth in advanced capitalist democracies: varieties of capitalism and welfare production regimes. *Comparative European Politics*, 19(4), 471–493.

Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 29(2), 109–123. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00055-4](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00055-4).

Fenger, M. (2007). Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating post-communist countries in a welfare regime typology. *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*, 3(2), 1–30.

Ferrera, M. (1996). The "Southern" Model of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy* 6 (1), 17–37.

Fraser Institute (2021) *Economic Freedom Rankings* [sähköinen tietoaineisto]. Haettu: <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/dataset?geozone=world&year=2019&page=dataset&min-year=2&max-year=0&filter=0>. Viitattu 18.8.2021.

- Frederick, W.C. (2018). *Corporate Social Responsibility: From Founders to Millennials*. Teoksessa Weber, J. & Wasieleski, D. M. (toim.), *Corporate social responsibility* (s. 3–38). Emerald Publishing Limited.
- Freeman, R. B. (1995). The Large Welfare State as a System. *The American Economic Review*, 85(2), 16–21.
- Fultz, E. (2002). Social security reforms in Central and Eastern Europe: How effective, equitable, and secure? ISSA European regional meeting. Budapest.
- Genschel, P. (2004). Globalization and the welfare state: a retrospective. *Journal of European Public Policy*, 11(4), 613–636. <https://doi.org/10.1080/1350176042000248052>.
- Glennerster, H. (2010). The Sustainability of Western Welfare States. Teoksessa Castles, F. G., Leibfried, S., Lewis, J., Obinger, H. & Pierson, C. (toim.), *The Oxford handbook of the welfare state* (689–702). Oxford University Press.
- Goetz, S. & Swaminathan, H. (2006). Wal-Mart and County-Wide Poverty. *Social Science Quarterly*, 87(2), 211–226.
- Gough, I. & Wood, G. (2004). Introduction. Teoksessa Gough, I. & Wood, G. (toim.), *Insecurity and welfare regimes in Asia, Africa, and Latin America: social policy in development contexts* (1–12). Cambridge University Press.
- Gough, I. (2004). Welfare regimes in development contexts: a global and regional analysis. Teoksessa Gough, I. & Wood, G. (toim.), *Insecurity and welfare regimes in Asia, Africa, and Latin America: social policy in development contexts* (15–48). Cambridge University Press.
- Greenaway, D., Morgan, W. & Wright, P. (1998). Trade Reform, Adjustment and Growth: What Does the Evidence Tell Us? *The Economic Journal* (London), 108(450), 1547–1561. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.00360>.
- Gwartney, J., Lawson R., Hall, J. & Murphy, R. (2021). *Economic Freedom of the World: 2021 Annual Report*. Fraser Institute.
- Hall, P. & Soskice, D. (2001) *An Introduction to Varieties of Capitalism*. Teoksessa Hall, P. & Soskice, D. (toim.), *Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage* (s. 1–68). Oxford University Press.

Hall, P. A., & Gingerich, D. W. (2009). Varieties of capitalism and institutional complementarities in the political economy: An empirical analysis. *British journal of political science*, 39(3), 449–482.

Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.

Hayek, F. A. (1945). The Use of Knowledge in Society. *The American Economic Review*, 35(4), 519–530.

Heath, J. (2014). *Morality, competition, and the firm: the market failures approach to business ethics*. Oxford University Press, USA.

Heins, E. & de la Porte, C. (2014). The sovereign debt crisis, the EU and welfare state reform. *Comparative European Politics*, 13(1), 1–7. <https://doi.org/10.1057/cep.2014.38>.

Hemerijck, A. (2012). *Changing Welfare States*. Oxford University Press.

Hiilamo, H., Kangas O. & Niemelä M. (2014). Hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka. Teoksessa Erola J. & Räsänen P. (toim.), *Johdatus sosiologian perusteisiin* (s. 195–209). Gaudeamus Helsinki.

Howell, C. (2006) *The State and the Reconstruction of Industrial Relations after Fordism*. Teoksessa Levy, J. D. (toim.), *The State after Statism: New Activities in the Age of Liberalization* (139–84). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Huber, E. & Bogliaccini, J. (2010). Latin America. Teoksessa Castles, F. G., Leibfried, S., Lewis, J., Obinger, H. & Pierson, C. (toim.), *The Oxford handbook of the welfare state* (s. 644–655). Oxford University Press.

International Monetary Fund (2021) *General Government Debt (Percent of GDP)* [sähköinen tietoaisto]. Haettu: https://www.imf.org/external/datamapper/GG_DEBT_GDP@GDD/SWE. Viitattu 21.8.2021

Iversen, T. (2005). *Capitalism, Democracy, and Welfare*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511758645>.

- Jacobs, J., Ogawa, K., Sterken, E., & Tokutsu, I. (2020). Public Debt, Economic Growth and the Real Interest Rate: A Panel VAR Approach to EU and OECD Countries. *Applied Economics*, 52(12), 1377–1394. <https://doi.org/10.1080/00036846.2019.1673301>.
- Jalles, J. (2019). Wagner's law and governments' functions: granularity matters. *Journal of Economic Studies*, Bradford, 46(2), 446–466. <https://doi.org/10.1108/JES-02-2018-0049>
- Johnson, S. McMillan, J., & Woodruff, C. (2002). Property Rights and Finance. *The American Economic Review*, 92(5), 1335–1356.
<https://doi.org/10.1257/000282802762024539>.
- Julkunen, R. (2017). Muuttuvat hyvinvointivaltiot: eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina. *SoPhi*, (137).
- Kajanoja, J. (2005). Mitä on hyvinvointi. *Kuntapuntari*, 3, 2005.
- Kaufmann, D. (1997). Corruption: The Facts. *Foreign Policy*, 107(107), 114–131.
<https://doi.org/10.2307/1149337>.
- Korkeila, S. (2019). OECD-tietopaketti. Eduskunta. Haettu: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kv-jarjestot/oece/Sivut/default.aspx>. Viitattu 11.12.2021.
- Korpi, W. (1983). *The democratic class struggle*. Routledge & Kegan.
- Korpi, W. (1985). Economic Growth and the Welfare State: Leaky Bucket or Irrigation System? *European Sociological Review*, 1(2), 97–118.
<https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a036387>
- Krugman, P. (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*, New York, 73(2), 28–44. <https://doi.org/10.2307/20045917>.
- Ku, Y. & Jones Finer, C. (2007). Developments in East Asian Welfare Studies. *Social Policy & Administration*, 41(2), 115–131. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2007.00542.x>.
- Kuhlmann, J. & Blum, S. (2020). Reform pathways of European welfare systems. Analysing change and continuity in a broadened geographical and temporal perspective. *Teoksessa*

Blum, S., Kuhlmann, J., & Schubert, K. (toim.), *Routledge handbook of European welfare systems* (s. 3–18). Routledge.

Kuusi, P. (1961). *60-luvun sosiaalipolitiikka*. WSOY.

Kwon, H. J. (1997). Beyond European welfare regimes: comparative perspectives on East Asian welfare systems. *Journal of Social Policy* 26 (4):467–484.

Levi-Faur, D. (2014). The welfare state: a regulatory perspective. *Public Administration* (London), 92(3), 599–614. <https://doi.org/10.1111/padm.12063>.

Lindbeck, A. (1994). Overshooting, reform and retreat of the welfare state. *De Economist*, 142(1), 1–19. <https://doi.org/10.1007/BF01384998>.

Majone, G. (1998). *The Rise of the Regulatory State in Europe*. Teoksessa Baldwin, Scott & Hood (toim.), *A Reader on Regulation* (s. 192–213). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198765295.003.0007>.

Mbaye, S., Badia, M. & Chae, K. (2018). *Global Debt Database: Methodology and Sources*. International Monetary Fund.

McMillan, J. (1997). *Markets in transition*. Teoksessa Kreps, D. & Wallis, K. (toim.), *Advances in Economics and Econometrics: Theory and Applications: Seventh World Congress* (210–239). Vol 2, Cambridge University Press.

Metsämuuronen, J. (2009). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: tutkijalaitos (4. laitos)*. International Methelp.

Myrdal, G. (1968). *Asian Drama. An Inquiry into the Poverty of Nations*. New York: Pantheon.

Myrdal, G. (1970). *The challenge of world poverty: a world anti-poverty program in outline*. Penguin.

OECD (1994). *The OECD Jobs Study: Facts Analysis Strategies*. *Economic Outlook*, 52_2.

OECD (2021a), *OECD Secretary-General's Report to Ministers 2021*, OECD Publishing, Paris. Haettu: <https://doi.org/10.1787/8cd95b77-en>. Viitattu 25.10.2021.

- OECD (2021b). Income inequality (indicator). doi: 10.1787/459aa7f1-en. Viitattu 25.10.2021.
- OECD (2021c). Social spending (indicator). doi: 10.1787/7497563b-en. Viitattu 2.10.2021.
- OECD (2022a). Social spending (indicator). doi: 10.1787/7497563b-en. Viitattu 2.3.2022
- OECD (2022b). Income inequality (indicator). doi: 10.1787/459aa7f1-en. Viitattu 2.3.2022
- OECD (2022c). Gross domestic spending on R&D (indicator). doi: 10.1787/d8b068b4-en. Viitattu 16.2.2022.
- OECD (2022d). "Main Science and Technology Indicators", OECD Science, Technology and R&D Statistics [sähköinen tietoaineisto]. Haettu: <https://doi.org/10.1787/data-00182-en>. Viitattu 7.1.2022.
- OECD (2022e). Income distribution. OECD Social and Welfare Statistics, [sähköinen tietoaineisto]. Haettu: <https://doi.org/10.1787/data-00654-en>. Viitattu 1.2.2022.
- OECD (2022f). Social Expenditure: Aggregated data", OECD Social and Welfare Statistics [sähköinen tietoaineisto]. Haettu: <https://doi.org/10.1787/data-00166-en>. Viitattu 5.2.2022.
- Okun, A. (1971). The Mirage of Steady Inflation. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1971(2), 485–498. <https://doi.org/10.2307/2534234>.
- Okun, A. (1975). *Equality and Efficiency: The Big Tradeoff*. Brookings Institution Press.
- Olson, M. (1982). *The rise and decline of nations economic growth, stagflation, and social rigidities*. Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/9780300157673>.
- Parguez, A., & Seccareccia, M. (2000). The credit theory of money: the monetary circuit approach. Teoksessa Smithin, J. (toim.) *What is money?* (s. 101–123). Routledge.
- Pavolini, E., León, M., Guillén, A. M., & Ascoli, U. (2014). From austerity to permanent strain? The EU and welfare state reform in Italy and Spain. *Comparative European Politics*, 13(1), 56–76. <https://doi.org/10.1057/cep.2014.41>.
- Phelps, E. (1967). Phillips Curves, Expectations of Inflation and Optimal Unemployment over Time. *Economica*, 34(135), 254–281. <https://doi.org/10.2307/2552025>.

Pierson, P. (1996). The New Politics of the Welfare State. *World Politics*, 48(2), 143–179.
<https://doi.org/10.1353/wp.1996.0004>.

Pierson, P. (2002). Coping with permanent austerity: Welfare state restructuring in affluent democracies. *Revue Française de Sociologie*, 43(2), 369–433.
<https://doi.org/10.2307/3322510>.

Poole, R. & Fixler, E. (1987). Privatization of public-sector services in practice: Experience and potential. *Journal of Policy Analysis and Management*, 6(4), 612–625.
<https://doi.org/10.1002/pam.4050060408>.

Powell, W. (2009). The capitalist firm in the twenty-first century: Emerging patterns in western enterprise. Teoksessa DiMaggio, P. (toim.), *The Twenty-First-Century Firm: Changing Economic Organization in International Perspective* (s. 33–68). Princeton University Press.

Prasad, M. (2009). Taxation as a Regulatory Tool: Lessons from Environmental Taxes in Europe. Teoksessa Balleisen, E. & Moss, D. (toim.), *Government and Markets: Toward a New Theory of Regulation* (s. 363–390). Cambridge University Press.

Rocholl J. & Stahmer, A. (2016): Where did the Greek bailout money go? ESMT White Paper no. WP-16-02, European School of Management and Technology, Berlin.

Rodrik, D. (2008). *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*. Princeton University Press.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5. painos). Free Press.

Salin, P. (2017). *Competition and Free Trade*. Taylor and Francis.
<https://doi.org/10.4324/9781315102726>.

Scharpf, F.W & Schmidt, V. A. (2000). Introduction. Teoksessa Scharpf, F.W & Schmidt, V. A. (toim.), *Welfare and Work in the Open Economy Volume I: From Vulnerability to Competitiveness in Comparative Perspective* (s. 1–20). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/0199240884.001.0001>.

Shleifer, A. (2005). Understanding regulation. *European Financial Management*, 11(4), 439–451.

- Simon, H. (1991). Organizations and Markets. *The Journal of Economic Perspectives*, 5(2), 25–44. <https://doi.org/10.1257/jep.5.2.25>.
- Stern, N. (2007). *The economics of climate change: the Stern review*. Cambridge University Press.
- Stern, N. (2015). *Why Are We Waiting?: The Logic, Urgency, and Promise of Tackling Climate Change*. The MIT Press.
- Stigler, G. (1971). The Theory of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, 2(1), 3–21. <https://doi.org/10.2307/3003160>.
- Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of the public sector* (3. painos). Norton.
- Stiglitz, J. E. (2009). Government Failure vs. Market Failure: Principles of Regulation. Teoksessa Balleisen, E. & Moss, D. (toim.), *Government and Markets: Toward a New Theory of Regulation* (s. 13–51). Cambridge University Press.
[doi:10.1017/CBO9780511657504.002](https://doi.org/10.1017/CBO9780511657504.002).
- Stiglitz, J. E. (2016). Inequality and Economic Growth. *The Political Quarterly*, 86(S1), 134–155. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12237>.
- Streeck, W. & Thelen, K. A. (2005). *Beyond continuity institutional change in advanced political economies*. Oxford University Press.
- Streeck, W. (2015). *Ostettua aikaa: demokraattisen kapitalismin lykätty kriisi* (suom. Kukkonen, M.). Vastapaino.
- Theodoropoulou, S. (2014). National social and labour market policy reforms in the shadow of EU bail-out conditionality: The cases of Greece and Portugal. *Comparative European Politics*, 13(1), 29–55. <https://doi.org/10.1057/cep.2014.40>.
- Tirronen, J. (2011). Poliittikkaprosessin sisällä. Polkuriippuvuus, agendan asettaminen ja innovaatioiden leviäminen. Teoksessa Niemelä, & Saari, J. (toim.). *Poliittikan polut ja hyvinvointivaltion muutos* (s. 26–45). Kelan tutkimusosasto. Helsinki.
- Transparency International (2021). *Corruption Perceptions Index 2020: Global Scores* [sähköinen tietoaaineisto]. Haettu:

https://images.transparencycdn.org/images/CPI_FULL_DATA_2021-01-27-162209.zip.

Viitattu 12.8.2021.

Wilkinson, R. & Pickett, K. (2011). Tasa-arvo ja hyvinvointi: miksi pienet tuloerot koituvat kaikkien hyväksi (suom. Myllyoja M.). HS kirjat.

World Bank (2021). GDP per capita, PPP (current international \$). World Development Indicators database [sähköinen tietoaaineisto]. Haettu:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD>. Viitattu 10.11.2021.

Liitteet

Liitetaulukko 1 Selittävien muuttujien arvot maittain vuonna 2014–2019 OECD maissa

maa	maakoodi	BKT per capita (US) PPP	korruptoituneisuusindeksi	työmarkkinoiden vapauden indeksi	yrittäjien vapauden indeksi	Tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit	bruttososiaalimenot	gini-indeksi	julkinen velka
Australia	AUS	52203,13	77	7,8	8,33	909,53	8753,24	0,33	46,28
Austria	AUT	58649,67	76	5,86	7,76	1656,3	14583,59	0,28	70,35
Belgium	BEL	54709,47	76	7,42	7,87	1345,14	14021,92	0,26	98,75
Canada	CAN	50660,58	77	8,08	7,79	814,52	8595,34	0,3	88,62
Chile	CHL	25974,73	67	4,97	7,25	86,85	2520,26	0,46	27,91
Colombia	COL	15621,09	39	5,84	6,56	37,34	1927,29	0,5	52,29
Costa Rica	CRI	21792,48	57	6,02	7,13	84,22	2204,65	0,5	59,33
Czech Republic	CZE	43005,55	54	8,12	7,15	686,96	6818,3	0,25	30,25
Denmark	DNK	60334,81	88	7,27	8,35	1622,63	15229,96	0,26	29,39
Estonia	EST	38819,34	75	6,26	8,75	432,44	5466,69	0,31	8,4
Finland	FIN	51556,53	85	5,34	8,67	1297,66	13680,5	0,27	59,01
France	FRA	49377,13	69	5,91	7,86	980,13	13647,1	0,3	98,12
Germany	DEU	55891,2	80	7,54	8,41	1617,14	12769,25	0,29	59,52
Greece	GRC	30869,15	50	5,04	6,82	329,61	7117,26	0,31	180,91
Hungary	HUN	33956,82	44	6,71	6,99	388,47	5621,84	0,29	64,73
Iceland	ISL	60081,85	75	7,57	8,27	1159,57	7929,49	0,25	37
Ireland	IRL	89431,4	72	7,93	8,26	963,39	10852,16	0,29	57,33
Israel	ISR	41947,59	60	5,36	7,42	1822,53	5828,82	0,35	59,98
Italy	ITA	44850,93	53	6,79	6,8	569,72	11141,33	0,33	134,81
Japan	JPN	42197,25	74	8,17	8,15	1315,03	8961,09	0,33	237,95
Korea Rep.	KOR	42727,95	61	4,77	8,06	1757,91	3905,18	0,35	41,92
Latvia	LVA	32002,76	57	7,64	7,88	146,61	4262,08	0,35	36,76
Lithuania	LTU	38765	60	6,67	8,15	302,59	4821,07	0,36	37,66
Mexico	MEX	20447,89	31	5,59	6,7	65,49	1463,19	0,42	59,27
Netherlands	NLD	59469,08	82	7,63	8,39	1200,16	9135,57	0,28	48,38
New Zealand	NZL	45073,2	88	8,63	8,63	566,55	7598,27	0,35	55,33
Norway	NOR	68345,07	84	5,42	8,37	1344,54	15334,19	0,26	41,25
Poland	POL	34151,79	56	7,1	7,01	307,3	5929,73	0,28	45,97
Portugal	PRT	36871,84	61	5,81	7,57	435,95	7387,6	0,32	117,74
Slovak rep.	SVK	32557,19	49	6,95	6,72	266,67	5208,44	0,24	48

Slovenia	SVN	41193,84	60	6,2	7,31	681,16	7551,01	0,25	66,13
Spain	ESP	42185,59	62	6,25	7,69	479,09	9042,35	0,33	95,47
Sweden	SWE	55068,77	85	6,05	8,04	1746,9	13408	0,28	34,83
Switzerland	CHE	73114,47	85	7,82	8,48	2196,63	11057,08	0,3	42,14
Turkey	TUR	27318,43	40	5,41	6,43	268,6	3351,39	0,4	32,99
United Kingdom	GBR	48513,5	77	8,25	8,3	769,91	9296,72	0,37	85,35
United States	USA	65279,53	67	8,98	8,08	1710,67	10741,33	0,39	108,68

Liitetaulukko 2 Maiden gini-kertoimen arvojen täsmennetyt vuodet

2014	Uusi-Seelanti
2016	Alankomaat
2017	Chile, Tanska, Unkari, Islanti, Sveitsi ja Yhdysvallat
2018	Australia, Itävalta, Belgia, Kanada, Costa Rica, Tšekki, Viro, Suomi, Ranska, Saksa, Kreikka, Irlanti, Israel, Italia, Japani, Etelä-Korea, Latvia, Liettua, Meksiko, Norja, Puola, Portugali, Slovakia, Slovenia, Espanja, Ruotsi, Turkki, Yhdistynyt Kuningaskunta

Liitetaulukko 3 Selittävien muuttujien korrelaatiokerroimet bruttokansantuotteeseen

muuttuja	Pearsonin korrelaatiokerroin	Spearmanin korrelaatiokerroin
sosiaalimenot	0,782***	0,853***
tuloerot	-0,563***	-0,502**
korruptio	0,733***	0,784***
julkinen velka	-0,040	0,018
tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit	0,746***	0,831***
yrittäjien sääntely	0,693***	0,706***
työmarkkinoiden sääntely	0,445**	0,450**
*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001		

Liitetaulukko 4 Klusterien klusterikeskustat ja muut tilastoarvot

muuttuja	klusterikeskustat							vakio- termi	f- arvo
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7		
sosiaalimenot	0,10	0,16	0,09	-0,64	-0,86	-1,50	1,36	5,40***	45,24
tuloerot	-0,08	0,16	-0,04	-0,53	0,35	1,99	-0,69	4,41***	13,82
korruptio	0,69	0,51	-0,65	-0,80	-0,39	-1,30	0,97	4,69***	17,89
julkinen velka	-0,18	3,82	1,45	-0,46	-0,37	-0,47	-0,19	4,42***	14,01
tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit	0,12	0,72	-0,69	-0,78	1,49	-1,25	1,08	4,92***	22,80
yriytysten vapaus	0,85	0,62	-0,78	-0,64	0,00	-1,38	0,69	4,33***	12,99
työmarkkinoiden vapaus	1,02	1,24	-0,66	0,28	-1,45	-1,01	-0,19	3,80***	8,65
*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001									